

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ 7' 30 ΝΟ-
ΕΜΒΡΙΟΥ 1908

ΑΝΕΚΔΟΤΟΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΟΥ *

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

Ἐν Δευκάδι τῆ 5 Ἰανουαρίου 1878

Μὰ τὸν Θεὸν Ροῖδη, σὲ ζηλεύω καὶ θὰ σοῦ ἐδι-
δα εὐχαρίστως ὅλα τὰ ποιητικά μου δνει-
ρατα, ὅλους τοὺς καπνοὺς τῆς διανοίας μου,
ὅλους τοὺς χρυσοὺς πόθους τῆς ψυχῆς μου,
εἰς ἀντάλλαγμα μικρᾶς μικροτάτης δόσεως τῆς
εὐθυμίας σου καὶ τῆς ὑπερανθρωπίνου ὑπομο-
νῆς, ἧς ἔδωκες δείγματα τρανώτατα παλαίων
μετὰ τοῦ φίλου μας Βλάχου.

Ἄλλοτε ὁ Βερναρδάκης ἐπικρίνων μὲ τὸν
φαρμακερώτερον τρόπον, τὸν εἰς τὸν Πατρι-
άρχην Γρηγόριον διδύραμβόν μου, ἔγραψε σὺν
τοῖς ἄλλοις ὅτι ἐπῆρα εἰς τὸν λαϊκόν μου πολ-
λοὺς ἐκ τῶν νεωτέρων ποιητῶν μας, διότι, γε-
νόμενοι ὀπαδοί μου, περιεφρόνησαν τὴν Ἀρ-
χαίαν καὶ ἐπεδόθησαν εἰς τὴν λατρείαν τῆς δη-
μοτικῆς γλώσσης ἐλπίσαντες ὅτι ἤθελόν ἀπο-
κτήσει εὐκόλον δόξαν περιβεβλημένοι τὰ δυ-
σώδη θάκη τῆς γλώσσης τοῦ λαοῦ. Ἄρα ἤμην
ἐγὼ ὑπεύθυνος διὰ τοῦτο καὶ ἔνοχος κατὰ τῆς
νεωτέρας ποιήσεως ἐσχάτης προδοσίας. Ἦτος
ὁ Βερναρδάκης δὲν εἶχεν ἄδικον τοιαῦτα λέ-
γων, διότι οἱ λογιώτατοι νομίζον διὰ τὴν δημο-
τικὴν γλῶσσαν καὶ τὴν δημοτικὴν ποίησιν εἶναι γεν-
νήματα καὶ θρέμματα τῶν τριόδων, ὄζουσαι
τὸ οἰνόπνευμα καὶ τὴν κραιπάλην, ἀξιόλογοι
ἴσως πρὸς διατύπωσιν αἰσχροῦν καὶ αἱματηρῶν
ὑβρεων καὶ βλασφημιῶν οὐδέποτε δ' ἴκαναί ἢ
ἄξια νὰ ἐκφράσωσιν αἰσθήματα ὑψηλά καὶ

εὐγενεῖς ἐννοίας. Ὡς τοιαύτην λοιπὸν τὴν πε-
ριεφρόνησαν, τὴν ἀπεκήρυξαν καὶ μὴ καταδε-
χθέντες νὰ τὴν σπουδάσωσι προσεπάθησαν νὰ
τὴν θάψωσιν ὀλοζωντανήν. Ἐπίστετε λοιπὸν
καὶ ὁ Βερναρδάκης καὶ οἱ τῷ Βερναρδάκη ὁ-
μοιοι, ὅτι τίποτε δὲν ἦτο εὐκολώτερον παρὰ νὰ
γράψῃ τις τὴν δημοτικὴν, τίποτε εὐχερέστερον
παρὰ νὰ γίνῃ τις δημοτικὸς ποιητὴς ἀφοῦ ἠ-
θελε στέρξει νὰ καταβορβορωθῇ ἀναστρεφόμε-
νος μετὰ τοῦ λαοῦ καὶ καταπίνων τὰ ξερά-
σματά του. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει κατὰ
τὸν Βερναρδάκη καὶ τὸν Βλάχον ὁ λαὸς ἤ-
μην ἐγώ, ἐγὼ ἐπομένως ὁ ἔνοχος, ὁ παραίτιος
τῆς ἐν Ἑλλάδι ποιητικῆς καταστάσεως.

Ὁργίσθησαν κατ' ἐμοῦ, διότι τὴν δημώδη
γλῶσσαν ἐθεώρησα γνήσιον προῖδον τοῦ νεωτέ-
ρου Ἑλληνισμοῦ, στοιχείον ἀπαραίτητον ἐθνι-
κῆς ἀναστάσεως, παραφυάδα ὑπερήφανον βλα-
στήσασαν μὲν ἐκ τοῦ ἀψύχου κορμοῦ τοῦ ἀπο-
θανόντος παλαιοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου, ἀλλ' ἔ-
χουσαν κάλλος πρωτότυπον, ζωὴν ἰδίαν, ψυχὴν
ἀκατάβλητον, μέλλον λαμπρὸν καὶ μέγα. Τί
τοὺς ἐβλαπτεν ἢ παραφυσία αὐτῆ ἢ ἐπὶ μα-
κροῦς αἰῶνας ποτισθεῖσα διὰ ποταμοῦ αἱμά-
των καὶ δακρύων, τί τοὺς ἐβλαπτε καὶ συνώ-
μοσαν νὰ τὴν πνίξωσιν ἢ νὰ τὴν μαράνωσι
βρέχοντες αὐτὴν ἀδιακόπως ὄξος καὶ χολήν;

Τοῦ κακοῦ κοπιῶσι καὶ βασανίζονται! Ὅ-
σον τὴν κατακόπτουν καὶ τὴν ποδοπατοῦν, τό-
σον ἐκείνη θὰ θρασομανῆ καὶ θὰ ἀνδρειεύεται.

Βεβαίως ἡ στιγμὴ εἶναι κρισιμοτάτη καὶ
ἐπικίνδυνος, καθὼς εἶναι ἐν γένει ὅλαι αἱ ἕξι-
και μεταβολαὶ εἴτε ἀνήκουν εἰς τὸν ἠθικὸν εἴτε
ἀνήκουν εἰς τὸν φυσικὸν κόσμον. Καθεὶς νο-

* «Παναθήναια» 15 Νοεμβρίου.

μίζει σήμερα, ότι αφού απεταμίευσε εν τῇ διανοίᾳ του μικρὸν κεφάλαιον δημοτικῶν φράσεων, δύναται ἀνιδύως δι' αὐτῶν νὰ τρέξη τὸ δημοτικὸν ποιητικὸν στάδιον καὶ νὰ γενήσῃ ἔργα ἄξια σεβασμοῦ ἢ συμπαθείας.

Διὸ καὶ βλέπομεν καθ' ἡμέραν προβαίοντα εἰς τὸ φῶς ἄπειρα ἀκατονόμαστα στιχουργήματα μὴ δυνάμενα νὰ θεωρηθῶσι παρὰ ὡς ἀποθήκαι λέξεων χυδαίων, ξενικῶν, ἀσυναρτήτων καὶ ὡς φουράματα ἔξ ὕλης βαναύσου, ἀκατασκευάστου, ποταπῆς.

Εἶχες λοιπὸν, φίλιτε Ροῦδη, πολὺ δίκαιον καταγγέλλον ἐν τῇ προτελευταίᾳ ἐπιστολῇ σου τὴν κατάχρησιν ταύτην καὶ τὸν κίνδυνον ὅστις θὰ προέκυπτεν ἂν ἔμενεν ἀθεράπευτος. Ἀλλὰ μὴ φοβοῦ. Ὅσον ἡ πίεσις τοῦ Λογιωτατισμοῦ ὑπῆρξε μεγάλη, τόσον ἔπρεπε νὰ εἶναι ζωηρὰ καὶ ἡ ἔξέγερσις. Μὴ φοβοῦ. Ὁ καιρὸς θὰ καθαρίσῃ τὴν αἴθρα ἀπὸ τοῦ σιταί. Μὴ ἀμφιβάλλῃς περὶ τούτου, ἀρκεῖ μόνον οἱ νέοι τῆς Ἑλλάδος ποιηταὶ νὰ μὴ δειλιάσωσιν ἀπέναντι τῶν τελευταίων ἀπλησιζομένων ἐφόδων τοῦ Λογιωτατισμοῦ, ὄντες δὲ βέβαιοι περὶ τοῦ τελικοῦ θριάμβου ν' ἀσχοληθῶσι σπουδαίως συλλέγοντες, καθαιρόντες, συντάττοντες τοὺς ἀπεράντους θησαυροὺς τῆς δημοτικῆς ἡμῶν γλώσσης, τῆς γλώσσης ἐκείνης δι' ἧς ὁ νέος Ἕλληνας κατὰ τὸν ἀτελεύτητον αἰῶνα τῆς δουλείας του, ἐμοιφολόγησε, δι' ἧς ἐτραγοῦθησε, δι' ἧς ἐνεψυχώθη ἐν τῷ μακρῷ ἀγῶνι κατὰ τῶν πατροπαράδοτων ἔχθρων του.

Ἡ μεταβολὴ ὑπῆρξε ταχεῖα, ἀπροσδόκητος. Κρυφὸν σαράκι ἔτρωγε τὸ κουφάρι τοῦ Λογιωτατισμοῦ καὶ ἐνῶ ἐφαίνετο ὀμμαλέος, ὀδοκόκκινος, στιβαρὸς, αἰφνης σωριαίζεται καὶ καταπίπτει. Ἐπὶ τῇ ἀνεκτίστῳ τελευτῇ του ἠγέρθησαν ἀπροσπευάστοι οἱ νέοι τῆς Ἑλλάδος ποιηταὶ καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸν ἀγῶνα ἐνδεδυμένοι τὰ πρῶτα φορέματα τὰ ὁποῖα ἔτυχε προχείρως νὰ εὑρουν. Τοῦτο δὲν μὲ φοβίζει. Ἐγὼ αὐτός, ὅστις ἐφ' ὄλην τριακονταετίαν ἀποκλειστικῶς ἀφιερῶσθην εἰς τὴν μελέτην τῆς δημοτικῆς, ἐγὼ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐννοῶ τὴν γυμνότητά μου.

Αὐτὸς ὁ φίλος Παράσχος, καίτοι κηρυχθεὶς πρὸ χρόνων ὀπαδὸς τῆς δημοτικῆς ποιήσεως, ἔχει ἀνάγκην νὰ κοπιᾷσῃ ἀκόμη πολὺ πρὶν ἢ δυνηθῇ νὰ δώσῃ εἰς τοὺς στίχους του ὄλον τὸν τόνον καὶ τὴν σαφήνειαν, τὴν ὁποῖαν ἀπαιτεῖ πρὸ πάντων ἡ δημοτικὴ ποίησις.

Τὸν Κανάρην του εἶδα μετὰ λύπης ὅτι ἀπροσέκτως ἐμόλυνε διὰ τῆς παραδοχῆς λέξεων

ξένων καθὼς τὸ μά, τὸ μακάρι τὸ καβάλλα παρετήρησα δὲ ὅτι δὲν ἐπρόσεξε πολὺ καὶ εἰς τὴν προσφθίαν ἀφήσας, κατὰ τὸ ἔθιμον τῶν λογιωτάτων, παραπολὺ συχνὰ τὰ φωνήεντα νὰ προξενοῦν χασμωδίας δυσαρέστους, ἀντὶ νὰ συνέρχωνται εἰς κρᾶσιν, εἰς συναίρεσιν ἢ εἰς συνίτησιν.

Καράβι ἐπαράδερνε, εἶναι τὸ πρῶτον ἡμιστίχιον τοῦ ποιήματός του, εἶναι ἡ πρώτη εἰκὼν τὴν ὁποῖαν ὁ ποιητὴς προσφέρει εἰς τοὺς ἀναγνώστας του, καὶ ὅμως τὸ τελικὸν εἰς τῆς πρώτης λέξεως καὶ τὸ ἀρχικὸν εἰς τῆς δευτέρας προξενοῦν ἀδιαφιλονεικίτητον χασμωδίαν. Ὁ δὲ λαὸς ἢ θὰ μετέβαλλε τὴν ἔκφρασιν ἢ θὰ προσέθετε τὸ ν εἰς τὸ καράβι καὶ τοιοῦτοτρόπως θὰ ἐθεράπευε τὴν ἀνάγκην τῆς εὐφωνίας.

Ἐπειτα τί σημαίνουν οἱ δύο ἐπόμενοι στίχοι τῆς β' στροφῆς τοῦ Δ'. μέρους τοῦ ποιήματός του:

*Ἀθανασίας λειτουργία, τῆς φλόγας Ἅγιο Βῆμα
τοῦ Χάρου διακοπότηρο εἰς τὸν κερανοῦ τὸ χέρι...*

Ἐγὼ βεβαίως δὲν κατάρθωσα νὰ τοὺς ἐννοήσω, ἢ δὲ δημοτικὴ ποίησις, καθὼς προεῖπον, πρέπει πρὸ πάντων νὰ εἶναι εὐνόητος, οὐχὶ βεβιασμένη, διότι τότε ἀποτυγχάνει τοῦ σκοποῦ εἰς ὃν κυρίως ἀποβλέπει.

Ταῦτα πάντα, φίλιτε Ροῦδη, ὁ καιρὸς θὰ τὰ κανονίσῃ. Σεῖς δὲ οἱ κριτικοὶ μὴ μετέχεσθε τὸ ἔργον σας μετὰ δυσμενείας. Μὴ φαίνεσθε ἄγριοι, ἀδυσώπητοι, ἀμειλίχτοι κατὰ τῶν νέων ποιητῶν τῆς Ἑλλάδος. Συμβουλευσατέ τους μετὰ γλυκύτητος, ἔχετε τὴν ὑπομονὴν νὰ τοὺς φωτίζετε. Μὴ πρὸς θεοῦ τοὺς χλευάζετε. Ἡ εἰρωνεία, ὁ χλευασμὸς εἶναι μάχαιραι φαρμακεραὶ ἱκαναὶ ν' ἀπονεκρώσωσι, Κύριος οἶδε, ποῖαν κρυφὴν ποιητικὴν μεγαλοφυίαν ἐπὶ καιρίᾳ καὶ ἀνεπανορθώτῳ βλάβῃ τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἐθνος ἄνευ ἐθνικῆς ποιήσεως δὲν ἀναγεννᾶται. Θὰ ἦτο δὲ θαῦμα ὅπως ἔτακτον ἂν προώρισται νὰ εἴμεθα ἡμεῖς ἡ πρώτη ἔξαιρεσις τοῦ γενικοῦ τούτου κανόνος. Ἀνάγκη λοιπὸν ἀφρευκτος νὰ γεννηθῇ, καὶ νὰ προαχθῇ παρ' ἡμῶν ἡ δημοτικὴ ποίησις, ἥτις μόνη δύναται νὰ εἶναι καὶ ἐθνικὴ. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τούτον πρέπει διὰ πάσης θυσίας νὰ καλλιεργηθῇ ὁ σπόρος τῆς δημοτικῆς ποιήσεως, ὅπουδήποτε καὶ ἂν φανερωθῇ εἴτε ἐν μέσῳ ἀκωνιδῶν καὶ τριβόλων εἴτε ἐν μέσῳ βορβορώδους ἐδάφους.

Καὶ σύ, φίλιτε Ἐμμανουήλ, σὺ ὅστις ἐπροκίσθης ὑπὸ τῆς φύσεως διὰ κραταιοτάτης διανοίας, μὴ περιφρονήσῃς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς

διδασκαλίας. Γνωρίζεις ὅτι ἄγρια φυτὰ καὶ θηρία ἀνήμερα διὰ τῶν θωπειῶν καὶ τῶν περιποιήσεων μεταβάλλουσι φύσιν καὶ καθίστανται ὄραιότατα καὶ ὠφέλιμα. Πῶς λοιπὸν δὲν θὰ τελειοποιηθῇ, πῶς δὲν θὰ προκόψῃ, πῶς δὲν θὰ βασιλεύσῃ καὶ ἡ δημοτικὴ μας ποίησις ἀφοῦ μετὰ στοργῆς τὴν ἐναγκαλισθῶσι καὶ τὴν ἀγαπήσωσιν ὅλοι;

Φθάνει... φθάνει... πρὸς Θεοῦ. Σ' ἐσκότισα καὶ θὰ βαρεθῆς τὴν φλυαρίαν μου.

Μοῦ ἤρесе πολὺ ὁ τίτλος τοῦ roman medical, τὸν ὁποῖον ὁ φίλιτος Γαλβάνης ἀπένειμεν εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ Bouchut. Ὡς πρὸς τὸν «νότιον» μυελὸν σου μὴ ἀνησυχῆς, ἕως ὅτου διατηρεῖται ὑγιῆς ὁ βόρειος. Στείλε μου τὴν Λίμνην¹ τοῦ Βλάχου εἶμαι περιέργος νὰ τὴν ἀναγνώσω. Ἡ ἰδική μου εἶναι ἀρκετὰ ἐπιτυχῆς, ἤρесе δὲ καὶ ἐν Ἑπτανήσῳ πολὺ, ἴσως διότι ἐν Ἑπτανήσῳ τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῆς ποιήσεως εἶναι εὐπροσδεκτότερον ὡς ἐκ τῆς μακρᾶς μετὰ τῶν Φράγγων ἐπιμιξίας.

*Σὲ γλυκοφιῶ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ*

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΡΙΤΗ

Ἐν Λευκάδι τῇ 19 Νοεμβρίου 1877

Θαυμάζω πῶς κ' ἐσὺ δὲν ἐννοεῖς πλέον τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν!

Ἐτ' ἀγγελοκάματο κορμί τ' ἀγλύκαντο σου Ἀντώνη» α'. σημαίνει ὅτι καὶ ἡ ὄραιότης τοῦ νεανίου ἐκεῖνον καὶ ἡ φαινομενικὴ εὐρωστία του ἀπέναντι τοῦ μεγάλου νόμου τῆς φθορᾶς εὐρίσκονται εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, εἰς ἣν καὶ τὸ ἀηδόνι καὶ τὸ ἀγριολούλουδο, καὶ ὁ βράχος καὶ τὰ κραταιότερα καὶ μακροβιότερα τῶν δένδρων. Τί παράδοξον λοιπὸν ἂν ὑπέκλυεν εἰς τὴν κοινὴν ὄλων τῶν πλασμάτων μοῖραν;

Τὸ ἀγλύκαντο ἔχει διττὴν σημασίαν: καὶ ὅταν μὲν ἐκφέρεται ὡς κατάρα συνήθως ἐκ μέρους γονέων δυσανασχετούντων, σημαίνει ὅτι ποτὲ δὲν τοὺς ἐγλύκανε, ὅτι πάντοτε δηλαδὴ τοὺς ἐπύκρανε διὰ τῶν ἀταξιών του καὶ τῆς διαγωγῆς του. Ὅταν δὲ ἐν μέσῳ νεκρικῶν ποιητικῶν αὐτοσχεδιασμάτων ἀκούεται ἡ ὄραιοτάτη αὕτη λέξις, συνοδεύεται καὶ μὲ τὸ ἀδρόσιστο:

Ἀγλύκαντο κ' ἀδρόσιστο.

Τότε σημαίνει ὅτι δὲν ἔζησεν ἀρκετὰ διὰ νὰ δοκιμάσῃ οὐδεμίαν γλυκύτητα τοῦ βίου, ἀπ-

¹ Ἐννοεῖ τὴν μετάφρασιν τῆς Λίμνης τοῦ Λαμαρίνου.

θανε πρόωρα. Αὕτη εἶναι ἡ πραγματικὴ ἔννοια τῆς λέξεως.

Τὸ δὲ στύλος εἶναι ταυτόσημον τοῦ στήλη· στύλος τοῦ σπιτιοῦ. — Στύλος ἀκλόνητος — ὅλα ταῦτα ἀποδεικνύουν ἐναργῶς τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως.

Τὸ κυκαρίσι λοιπὸν, παριστώμενον ὡς μαῦρος στύλος κρατῶν τὸν οὐρανόν, εἶναι κραταιότατον, ὀμμαλέωτατον καὶ ὅμως τὸ αἰφνίδιον ἀστροπελέκι ἀρκεῖ νὰ τὸ ξηράνῃ, νὰ τὸ ἀποτεφρώσῃ.

Τώρα ἐλπίζω νὰ μὴ ὑπάρχῃ δυσκολία πρὸς διαφώτισιν τῶν στίχων μου...

Ἀνέγνωσα εἰς τὴν Νέαν ἡμέραν τὸν Κανάρην τοῦ Παράσχου. Τὸν Παράσχον ἐγὼ τὸν ἀγαπῶ, ἀλλὰ θὰ τὸν χαλάσω μετὰ τὰς κολακείας ὅπου τοῦ κάμνουν. Εὐρίσκω ὅτι τὸ ποίημά του εἶναι πάρα πολὺ ἐκτεταμένον, ἐπομένως περιέχει πολλὰς ἐπαναλήψεις καὶ περιττολογίας. Ἐχει ὑπερβολάς, αἰτινες δὲν χωνεύονται καθὼς εἶναι οἱ δύο τελευταῖοι στίχοι:

*Ῥίπτει εἰς τὸν Ὠκεανὸν τὸ βάθος τὸν Κανάρη
Τὸ ἄπειρο μὲ τ' ἄπειρο νὰ κοίτωνται ζευγάρι.*

Τότε τί ἀπομένει νὰ εἴπῃ τις, ὄχι μόνον διὰ τοὺς γνωστοὺς μεγάλους ἥρωας τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς λοιποὺς γίγαντας τῆς παλαιᾶς καὶ νέας Ἑλλάδος;

Πρὸ πάντων εἶναι ὀλίγον ἀρμονικοὶ καὶ οἱ στίχοι του, διότι δὲν ἀκούει τὴν χασμωδίαν, ἥτις προέχεται ἐκ τῆς συναντήσεως τῶν φωνηέντων. Ὁ Παράσχος, καθὼς ἐν γένει καὶ οἱ λοιποὶ νέοι τῆς Ἑλλάδος ποιηταὶ, ἔχουν κοινὸν τὸ ἐλάττωμα τοῦτο.

Μεταξὺ ὅμως τῶν πολλῶν στροφῶν ὑπάρχουν τινὲς ἀξιόλογοι ὄχι ὅμως καὶ πρωτότυποι. Ἡ καλητέρα πασῶν εἶναι ἡ ἔξῃς, καίτοι ἀσθενὴς ὑπὸ τὴν ἐποψίν τῆς γλώσσης.

*Μιὰ νόχτα πῶτρεμεν ἡ γῆ κ' ὁ κόσμος ἐγαλοῦσε
τ' ἄπειρο τοῦ Ἄρη, ἄγριο καὶ χωριστὸ ἀπ' τ' ἄλλα
χαμηλῶνε, χαμηλῶνε, τῇ θάλασσᾳ ζητοῦσε
κ' ἡ θάλασσα σηκίωνετο εἰς τὰ σύγγεφα καβάλλα.
Καὶ τῇ σιγῇ τοῦ φέλλου τὰ κύματα ὁ Ἄρης,
μ' ἕνα τῆς θάλασσας σπασμὸ γεννήθηκε ὁ Κανάρης.*

Τὸ «σύγγεφα καβάλλα», εἶναι χυδαιοτάτη ἔκφρασις «Κύματα ὁ Ἄρης», τὰ φωνήεντα α,ο,α, προξενοῦν ἀφόρητον χασμωδίαν.

Ὅπωςδήποτε ἡ ἰδέα εἶναι εὐμορφῆ. Ἀλλὰ μοῦ τὴν ἐπῆρε ἀπὸ τὸν Βλαχάβαν καὶ τὴν ἐτροποποίησε ἀντικαθιστῶν εἰς μὲν τὴν Ὀσσαν τὴν θάλασσαν, εἰς δὲ τὸν Ὀλυμπον τὸν Ἄρην.

Ἀνάγνωσε τὸν Βλαχάβαν μου καὶ θὰ πεισθῆς περὶ τούτου. Ὁ Παράσχος ἔχει μεγάλην ἐπιτηδειότητα εἰς τὸ νὰ οἰκειοποιῆται ἄλλων

ποιητών ιδέας και να τὰς παριστᾶ ὡς ἰδικὰς του. Ταῦτα εἶπε εἰς τὸν φίλον μου Ῥοῖδην τὸν ὁποῖον εὐχαριστῶ διὰ τὴν φιλοφρονησάτην ἐπιστολὴν του καὶ τὸν ὁποῖον συγχαίρω διὰ τὸ παράσημον τῆς λεγεῶνος τῆς τιμῆς τὸ ὁποῖον ἔλαβε συγχρόνως μὲ τὸν φίλον μας Βλάχον . . . .

Ἐπανερχομαι εἰς τὸν Κανάρη τοῦ Παράσχου. Ἀναγινώσκων τὰς τελευταίας στροφάς, ἔνθα ὁ ποιητὴς ἀγανακτῶν λέγει ὅτι δὲν ἔπρεπε ποτὲ νὰ θάψουν τὸν ἥρωα εἰς τὸ χῶμα ἀλλ' ἔπρεπε νὰ τὸν ὀρίψουν εἰς τὴν θάλασσαν ἵνα,

Τὸ ἄπειρο μὲ τ' ἄπειρο κοίτοντ' ἐκεῖ ζευγάρι,

συλλογίζομαι πόσον θὰ ἦτο περίεργον ἂν μίαν τοιαύτην πρότασιν ἤθελε τὴν δεχθῆ ἡ Κυβέρνησις καὶ ἂν ὁ Ἀθηναϊκὸς λαός, ὁ Βασιλεὺς, οἱ ὑπουργοί, ὁ κλῆρος, πᾶσαι αἱ ἀρχαὶ τοῦ κράτους, μὴ ἐξαιρουμένου τοῦ Ἀναστασίου Βυζαντίου, τοῦ Βλάχου τοῦ . . . . . Καμπούρογλου καὶ πρὸ πάντων τοῦ φίλου Ῥοῖδου παρακολουθοῦντες τὸ λείψανον, ἤθελον ἐπιβῆ τῆς Ὀλγας, τοῦ Γεωργίου καὶ ὄλων τῶν ἀτοκινιῶν τῆς Ἐταιρείας καὶ τῶν λεμβῶν τοῦ Πειραιῶς, καὶ ἀφοῦ ἤθελον φέροι τὸν νεκρὸν εἰς τὰ κλασσικὰ νερὰ τῆς Σαλαμῖνος καὶ δέσει δύο σιδηρᾶς σφαίρας, μίαν εἰς τὸν λαμόν του καὶ μίαν ἄλλην εἰς τοὺς πόδας, τὸν παραδώσει εἰς τὰ θαλάσσια κύματα.

Ὅλος ὁ κόσμος ἤθελον ὀμιλήσῃ καὶ γράψῃ ἐπὶ τῆς πρωτοφανοῦς ταύτης κηδείας! Ὁ δὲ ἱερεὺς ἀντὶ νὰ ὀρίψῃ τὸ χῶμα ἐπαναλαμβάνων τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο «γῆ εἰ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσει» ἤθελε βεβαίως φαντίσει τὸ πτώμα μὲ

νερὸν τοῦ πελάγους καὶ ἐκφωνήσει «θάλασσα εἰ καὶ εἰς θάλασσαν ἀπελεύσει».

Ὅλα ταῦτα εἶναι ὄφραϊτάτα, ἀλλὰ γράψῃ μου τοῦ ἤρῃσαν τοῦ Ῥοῖδου;

Μὴ λησιμονήσῃς ν' ἀναγνώσῃς τὸν Βλαχάβαν. Ἐν τούτοις ἀκουσον τοὺς ἐπομένους στίχους οἵτινες ἔρχονται μετὰ μακρὰν περιγραφὴν τῶν δύο περιφημοτέρων βουνῶν τῆς ἀρματωλικῆς Ἑλλάδος

*Ὁ Ὀλυμπος ἐκόνταζε τὴν ὄμορφη τὴν Ὄσσα
τὴν εἶδε ποῦ κοκκίνιζε σὰν τροπαλὴ παρθένο.
καὶ γέρονι, γέρονι τὴν κορφή καὶ τὴν φιλεῖ σὺ στόμα.
Κι' εὐθὺς μ' ἐκείνο τὸ φιλί, ποῦνε ζωὴ καὶ φλόγα,
ἀνάφουρον ζωντανεῖον τῆς νεύουσης τὰ σπλάγνα
καὶ δὲν ἐπέρασε καιρὸς, χρόνοι πολλοὶ καὶ μῆνες
κτλ. κτλ. κτλ.*

Βλέπεις, λοιπὸν ὅτι μ' ἔκλεψεν ὁ Παράσχος καὶ κανεὶς δὲν προβαίνει νὰ τὸ εἴπῃ.

Καθ' ὅσον δὲ ἀφορᾶ τὴν ὠδὴν, τὴν ὁποῖαν ὁ Βίκτωρ Οὐγὸς ἐποίησεν ὑπὲρ τοῦ Κανάρη, κατ' ἐμὴν πεποίθησιν εἶναι μίαν τῶν ἀσθενεστέρων ἐξ ὅσων συνέταξε ὁ μέγας τῆς Γαλλίας ποιητῆς.

Ἀλλὰ εἰς ποιὸς νὰ τὰ εἴπῃ τις καὶ τίς νὰ τὸν ἀκούσῃ. Ὁ κατομοίρης ὁ Ῥοῖδης, καίτοι ἀπότομος εἰς τὰς ιδέας του, ἔχει ὅμως μὲν ἄλλο δίκιο νὰ λέγῃ ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ ποίησις ἐν Ἑλλάδι εἶναι κομματικὴ ὑπόθεσις. Ἄν σηκωθῶν κάμποσοι Καμπούρογλοι, Βυζαντινοὶ καὶ εἴπουν: τί ἀριστοῦργημα εἶναι αὐτὸ τὸ ποίημα! Ὅλος ὁ κόσμος σὰν τὸν ἀντίλαλο ἀπαντᾷ. «Τί ἀριστοῦργημα!» Καὶ ἔτσι πλανῶντες καὶ πλανώμενοι ἀποτελοῦν ἓν σῶμα καὶ ψυχὴν μίαν.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

Φ Θ Ι Ν Ο Π Ω Ρ Ο Ν

*Δάχτυλα ἀθώρητα μαδοῦν τῆς κασιανῆς τὰ φύλλα
Καὶ στρώνον μῆμα σπλαχνικὸ στὰ πεθαμμένα μῆλα.*

*Οἱ κυκλαμιεὲς ῥοδόλευκες, πικνὲς καὶ ἀνάρια-ἀνάρια,
Μὲ τρόμο βλέπονν γύρω τους θεοῖά τὰ μανιτάρια.*

*Καὶ πλέκει ὁ ἀρκουδόβατος σ' ἀγρίας ῥοδιάς κεφάλι
Μαργαριτάρια ἰάνθη του καὶ τοὺς καρποὺς κοράλλι.*

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

Τ Ρ Ω Ε Σ

A

*Εἴν' ἡ προσπάθειές μας σὰν τῶν Τρώων.
Κομμάτι κατορθώνουμε· κομμάτι
παίρνουμε ἐπάνω μας· καὶ ἀρχίζουμε
νᾶχουμε θάρρος καὶ καλὰς ἐλπίδες.*

*Μὰ πάντα καὶ βγαίνει καὶ μᾶς σταματᾷ.
Ὁ Ἀχιλλεὺς σὴν τάφρον ἐμπροστὰ μας
βγαίνει, καὶ μὲ φωνὲς μεγάλες μᾶς τρομάζει.*

B

*Εἴν' ἡ προσπάθειές μας σὰν τῶν Τρώων.
Θαρροῦμε πῶς μ' ἀπόφαι καὶ τόλμη
θ' ἀλλάξουμε τῆς τύχης τὴν καταφορά,*

*καὶ ἔξω στεκόμεθα ν' ἀγωνισθοῦμε.
Ἄλλ' ὅταν ἡ μεγάλη κρῖσις ἔλθῃ,
ἡ τόλμη καὶ ἡ ἀπόφαις μας χάνονται·*

*ταράττει ἡ φωνὴ μας, παραλθεῖ
καὶ τρέχουμε δλόγυρ ἀπ' τὰ τεῖχη,
ζητώντας νὰ γλυτώσουμε μὲ τὴν φωνή.*

*Ὅμως ἡ πτώσις μας εἶναι βεβαία.
Ἐπάνω, εἰς τὰ τεῖχη, ἀρχίζει ὁ θοῆνος.
Τῶν ἡμερῶν μας ἀναμνήσεις κλαῖν καὶ αἰσθήματα.
Πικρὰ γὰρ μᾶς ὁ Πρίαμος καὶ ἡ Ἐκάβη κλαῖνε.*

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ

ΣΑΝ ΖΩΗ ΚΑΙ ΣΑΝ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

ΗΜΟΥΝ ΠΑΤΕΡΑΣ

Ημουν πατέρας δύο παιδιών. Δυο κοριτσάκια που δεν είχα ιδιή άλλα, τόσο χαριτωμένα και τόσο ξμορφα. Ήμουν ο πιο εύτυχισμένος πατέρας. Περνούσα και άκουα στον δρόμο να λένε: "Ο Θεός να του τα χαρίνη. Ήλαμπαν τα μάτια μου από χαρά, και με χαμόγελο τους έλεγα ένα μεγάλο ευχαριστώ.

Τα κρεββατάκια τους, κάτασπρα κρεββατάκια, ήταν τοποθετημένα σιμά-σιμά και στη μέση, άπάνω σ' ένα δένδρο αλόχρυσο, χίλια πουλιά τραγουδούσαν κάθε πρωί, όταν τα κοριτσάκια άνοιγαν τα μάτια τους. Άπάνω σε μια κολόνα με κάτι γραμμές τέλειες, βγαλμένη από το χέρι άγνωστου τεχνίτη, — μόνο αυτή την κολόνα εργάσθηκε στη ζωή του κ' επέθανε — ύψηλή σαν να ήθελε να φθάση τον ουρανό, δυο φλόγες μικρές, κυματιστές, που ποτέ δεν έσβυναν.

Έπήγαινα ώρες και ώρες μακρυνά, σε μέρη ξερμα, στής κορυφές των βουνών, να μαζέψω αγριολούλουδα, και ν' ακούσω κανένα καινούργιο τραγούδι, για να στολίσω με αυτό τη ζωή τους.

Έτσι περνούσε η ζωή σαν ένα παραμύθι.

Μια φορά, τότε που η φύσις ζητεί να θάψη μέσα στα λουλούδια τον πόνο που κείει την ανθρώπινη ψυχή, τα είδα και τα δυο που έπλεκαν στεφάνια και στεφάνωναν μ' αυτά τα ξέπλεκα μαλλιά τους. Και έπειτα, τα ίδια εκείνα στεφάνια να πληθαίνουν και να στεφανώνουν χίλια άλλα παιδιά που έρχόντανε δλοένα να γεμίσουν την εικόνα που έβλεπα, με κάτι χρώματα που δεν έχει η φύσις παρόμοια, που μόνο το χέρι του τεχνίτη ήμπορεί να πλάση. Το φως που χυνότανε γύρω είχε κάτι από την δμορφιά της ζωής και κάτι από την δμορφιά εκείνη που πλάττομε με τη φαντασία μας, όταν θέλωμε σαν μικροί θεοί να ζωντανέψωμε έναν κόσμο με τη δύναμη της σκέψεως.

Δεν μιλω για τη δική μου τη ζωή. Αυτή ήταν μια λάμψη απ' την ιδική τους, όπως τώρα είναι σκοτεινή που έσβυσε το φως εκείνο. Πώς έσβυσε δεν ήξερω. Μόνο, καμμιά φορά, κάθε τόσο, — λες και τα στέλνει μια αγαθή μοίρα — ξανάρχονται τα δυο κοριτσάκια, πανέμορφα, και βλέπω όλην εκείνη τη σκηνή, και την κολόνα με της δυο μικρές φλόγες, και έπειτα την εικόνα με τα στεφάνια, που στεφανώνουν τα ξέπλεκα μαλλιά τους και δλοένα πληθαίνουν

και στολίζουν χίλια άλλα παιδάκια, με χρώματα που δεν έχει η φύσις παρόμοια, παρμένα από την παλέττα ενός τεχνίτη.

Έδω σταματά, κ' έδω ξαναρχίω... ωή μου.

ΤΟ ΔΑΣΟΣ

Βαδίζομε ξένοιαστοι και γελαστοί. Καθετί δολόγυρα ζή με χίλια χρώματα, και τα λιθάρια ακόμα. Άπ' το εκκλησιδάκι, όπου έρχονται ένας-ένας οι χωρικοί να λειτουργηθούν, χύνεται στην ψυχή ένα συναίσθημα, που την κρατεί για μια στιγμή σιλάβα, μα που αυτή γρήγορα τρέχει ελεύθερη στής φύσεως την άγκαλιά. Και το γαύγισμα του σκύλου όπου φυλάγει πιστός τα πρόβατα εκεί σιμά, ξυπνά κ' αυτό μια χορδή εύθυμη. Και το μούγκρισμα της αγελάδας προσθέτει κ' αυτό έναν τόνο στο χαρούμενο τραγούδι που ακούεται από της γής τους κόλπους.

Ένα δάσος, από κάτι θεόρατα δένδρα, ξανοίγει εμπρός μου σιγά-σιγά. Είναι το αγαπημένο μου δάσος. άόρατο στα μάτια του πλήθους, άνίδεο από τον θόρυβο της ζωής. Βουτηγμένο σε μια λεπτή δμίχλη, παίρνει μια σπάνια δμορφιά, μονάχο αυτό μέσα στο γύρω φως. Των δένδρων η κορυφές χάνονται χωρίς να διαγράφουν γραμμές ώρισιμένες.

Μια δύναμη μεγάλη με σέρνει προς αυτό. Τρέχουν, τραγουδούν, γελούν οι φίλοι μου. Μια μυστική φωνή με καλεί έμένα. Άπλώνουν τα πρώτα δένδρα τη σκιά τους άπάνω μου. Και χάνεται κάθε φωνή, κάθε πνοή, κάθε θόρυβος. Όλοένα σβύνεται η ζωή. Προχωρώ στην καρδιά του δάσους, και βυθίζομαι στα άδυτά του, και δεν ακούω ούτε την ιδική μου αναπνοή, ούτε τα βήματά μου. Άπό το σκοτάδι που είναι σκορπισμένο γύρω μου βγαίνει ένα άφθαστο, πανώρηο φως. Η σιγαλιά που με σκεπάζει με τον ελαφρό της πέπλο, έρχεται σαν μακρινός ρυθμός στην ακοή μου. Βαδίζω, και τα θεόρατα δένδρα γίνονται πικνότερα δλοένα, και οι κορμοί των οι πελώριοι πνίγουν καθετί στην άγκαλιά τους, και τους παλμούς της ζωής ακόμα. Όλοένα προχωρώ, μέσα σε μια θαλωρή, σε μια μέθη, σε μια όπτασία. Ξαναβλέπω τη χθεσινή εικόνα, την αιώνια, που άγκάλιαζε ο νοός μου και μ' έλάινιζε σαν μάνα, σαν αδελφή, σαν έρωμένη. Περνούν έμ-

πρός μου κόσμοι πανέμορφοι, άλλοι με την δμορφιά της χαράς, άλλοι με την δμορφιά του θανάτου, του τεχνίτη που δλοένα καταστρέφει για να πλάση πιο τέλεια τη ζωή.

Στους ιδικούς σου κόλπους, ο δάσος αγαπημένο, θέλω να γύρω. Στής σιωπής σου να βυθισθώ τα κύματα. Στην ύστερη στιγμή μου την ιδική σου δμορφιά να χαρώ.

ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Ο ΡΑΨΩΔΟΣ

Πεντάμορφη, σαν κόρη του Θεού,
την λέγαν Εύτυχία,
περβόλια είχε μέσ' στής θάλασσες,
πύργους 'στα νέφη κατοικία . . . .

Κ' ήρθε καιρός να την βλογήσουνε
και να της βάλλουνε στεφάνι . . . .
— Ποιός έχει δύναμη και νοού
μια νέα θρησκεία για να κάνη,

Κ' ένα ναόν μ' ώραία χρώματα,
να στήση μέσα μια λατρεία,
που μέθη να σκορπά κι άρώματα,
να πάρη εκεί την Εύτυχία; —

Ο Ραψωδός μονάχα πέρασε,
χαρά 'στο παλληκάρι!
την Άρμονία είχε λύρα του
να πάη τη νύφη για να πάρη,

Στέμμα 'στο μέτωπο τα Όνειρατα,
μέσ' στήν πνοή Τραγούδια θεία,
και στής χορδής Καρδιάς του το ναό
του Έρωτός του τη θρησκεία!

ΚΩΝ. Σ ΓΟΥΝΑΡΗΣ

ΕΝΑ ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΠΑΡΑΦΡΟΣΥΝΗΣ

Ο Γάλλος ψυχίατρος Μαρί, Ιατρός του 'Ασύλου Βιλζονίφ, κάτοχος πλούσιας και περιέργου συλλογής έργων ζωγραφικής και πλαστικής, εκτελεσθέντων παρά φρενοπαθών, έδημοσίευσεν έσχάτως λίαν ενδιαφέρον σχετικόν άρθρον, ερχόμενον επικαιρώς προς την ανακίνησιν και παρ' ήμιν των ζητημάτων περι των όρίων και της σχέσεως καλλιτεχνίας και φρενοπαθείας, εις τό όποιον ήσχολήθη τελευταίον ό συνοψίζων εις τας γραμμάς αυτάς τας παρατηρήσεις του Γάλλου ψυχιάτρου.

Ο Μονταίνι ειπεν άλλοτε, αρχίζει ό κ. Μαρί, ότι μερικούς ανθρώπους τους κλείουν εις τά φρενοκομεία, δια ναποδείξουν εις τους άλλους ότι έχουν τά λογικά των. Εις όλα αυτά τά παίγνια του πνεύματος λανθάνει ένα μέρος αληθείας. Ο έγκέφαλος του φρενοπαθούς δεν είναι και πολύ διαφορετικός από τον ιδιόν μας. Πολύ συχνά ή μόνη διαφορά έγκειται εις όλίγας υπερβολάς και υπερβολάς έντελώς μερικάς. Τό να θεωρή κανείς τους φρενοπαθείς ως όντα εύρισκόμενα έξω της ανθρωπότητας και να πιστεύη ότι ή άουναρτησία των ή διανοητική και ή έκτροχιασμένη φαντασία των ανήκουν εις ένα κόσμον ξένον προς ήμάς, είναι στοιχειώδης πλάνη.

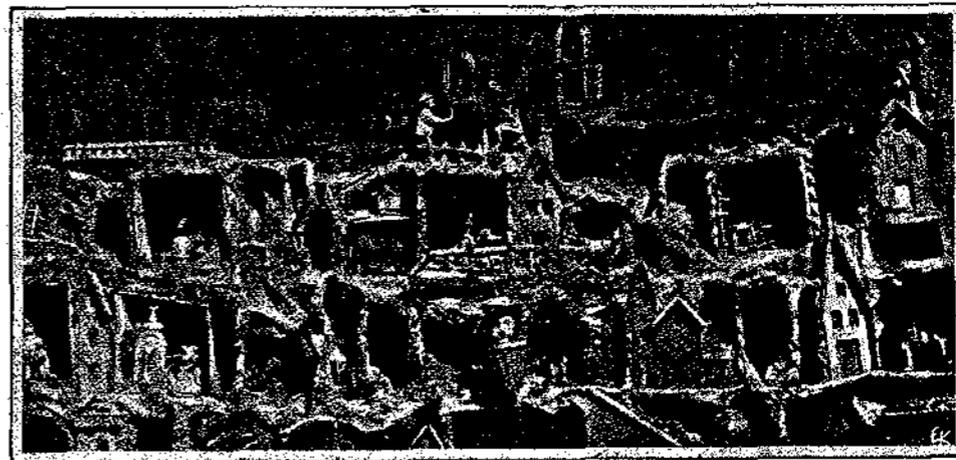
Εις τό πλήθος των φρενοπαθών και των παραληρούντων άπαντών συνήθως όλας τας άποχρώσεις των χαρακτήρων και των ίκανοτήτων. Η άτομικότης δεν άποσβύνεται ποτέ εις όμοιομορφίαν άπόλυτον. Δεν είναι έπομένως καθόλου παράδοξον να συναντήσωμεν μεταξύ των φρενοπαθών καλλιτέχνας, δυναμένους να συναρμόσουν γραμμάς και άναμνήσεις εις σχέδια κανονικά και επιμελούς εκτελέσεως.

Η ιδεοληψία και ή έμμονος ιδέα δεν έμφανίζονται πάντοτε εις τά έργα των. Συνηθέστερον τά επηρεάζουν, κατά τό μάλλον ή ήττον τά παραμορφώνουν ή έγκολάπτουν επ' αυτών μίαν σφραγίδα άσυνήθη, άπροσδόκητον και κάποτε ιδιαίτερος περιέργου. Τό έντευκτήριον του άσύλου Βιλζονίφ, στολισμένον έξ όλοκλήρου μέ μεγάλους πίνακας εκτελεσθέντας από τους πάσχοντας του άσύλου, δύναται ναποβή διά τον παρατηρητήν μεταλλείον τοπικών παρατηρήσεων. Όχι διά την παραδοξότητα ή τό άποκαλυπτικόν των έργων τούτων, ως θα έπερίμενε κανείς, άλλ' έξ έναντίας διά την σωφροσύνην και τό μέτρον αυτών, που εκπλήσσει τον έπισκέπτην. Εις τας έτησίαις εκθέσεις του άσύ-

λου βλέπει κανείς άλλως τε και έργα έκκεντρικά και παράδοξα. Οί διακοσμητικοί πίνακες, οί εκτελεσθέντες παρά των άρρώστων του κ. Μαρί, είναι έν γένει αντίγραφα γνωστών έργων και φαίνονται ανήκοντες εις μαθητάς άρκετά έχέφρονας. Έν τούτοις δεν πρέπει να υποθέσῃ τις ότι οί εκτελέσαντες τους πίνακας αυτοός είναι πνεύματα ισόρροπα. Τοιαύτη εκτίμησις θα έπεφύλασσε παράδοξους εκπλήξεις. Έν μηδαμινόν σημείον άποκαλύπτει, συχνάκις την διανοητικήν βλάβην.

Δεν πρέπει όμως να αναζητήσωμεν, μεταξύ των φρενοπαθών εις τους όποιους ή νόσος άφήκεν αλώβητον την άκεραιότητα της καλλιτεχνικής ιδιοφυίας, δεν πρέπει να αναζητήσωμεν μεταξύ αυτών τας καταπληκτικάς και άποτόμους λεπτομερείαις, αι όποιαί άποκαλύπτουν μίαν μυστηριώδη γωνίαν του εργαστηρίου, όπου χαλκύνεται ή ανθρωπίνη σκέψις. Πρέπει να εξετάσῃ κανείς μετά προσοχής τά άκανόνιστα ακριβώς εκείνα έργα, επί των όποιων ή φρενοπάθεια ένεντύπωσε την χαρακτηριστικότεραν σφραγίδα της.

Όπως συνεβούλευεν άλλοτε πολύ όρθώς ό Μαρωδόν δε Μοντυέλ, άφίνουν σήμεραν έλευθέρους τους φρενοπαθείς, όσάκις δεν υπάρχει προφανής άντένδειξις, να αναγινώσκουν, να γράφουν και να σχεδιάζουν κατά τας όρέξεις των, και προσπαθούν νανεύρουν τό έλκυστικόν μέρος της εργασίας των. Έφ' όσον ή φρενολογία τελειοποιείται, ό Ιατρός άπομακρύνεται των τρομερών μεθόδων των παλαιών χρόνων κ. τ. παργεί, όσον είναι δυνατόν, την φρίκην και την καταπίεσιν. Σήμεραν προσπαθοῦμεν να αφαιρέσωμεν από τον πάσχοντα την ιδέαν ότι τό άσυλον είναι είδος κατέργου, και τείνομεν να καταργήσωμεν την τυφλήν άνάμειξιν, υπό μίαν στέγην, παντός είδους πασχόντων εικη και ως έτυχε. Τό άσυλον τοιοιτοτρόπως προσπαθει να γίνη ευχάριστον εις τους άουναρτήτους τροφίμους του, τό δε καλλίτερον μέσον διά να γλυκάνη κανείς μίαν φυλάκισιν, άπαραίτητον συχνάκις, είναι τό να τους ένθαρρύνη εις τας φυσικάς των κλίσεις. Τό πνεύμα, προσηλούμενον εις μίαν ευχάριστον ένασχόλησιν, λησιμονεί τότε τό κακόν που τό κατέχει. Είναι και τούτο άρκετόν κέρδος εις την πάλην κατά του έχθρου, και συχνά ή εύκολος και γεμάτη από καλωσύνην θεραπεία αυτή διευκολύνει την ίασιν.

Παιδικαί άναμνήσεις υπό ένός τρελοῦ. Τό χωριό όπου έγεννήθη και έμεγάλωσε.

Δεν είναι έπομένως δύσκολον σήμεραν να καταρτίσῃ κανείς μίαν παιδαγωγικήν φιλολογικήν άνθολογίαν ή να καταρτίσῃ μίαν πινακοθήκην, όφειλομένην εις την μολυβδίδα και τον χρωστήρα των φρενοπαθών. Ο Ιατρός Μαρί, από δεκαοκταετίας άπερωμένος εις την Ιατρικήν ύπηρεσίαν των φρενοκομείων, κατόρθωσε να καταρτίσῃ ιδιαίτεραν συλλογήν από λίαν ενδιαφέροντα δοκουμένα του είδους αυτού, είναι δε γνωστόν ότι και άλλοι φρενολόγοι έν Ευρώπη έχουν καταρτίσει παρομοίας συλλογάς, των όποιων την σημασίαν και υπό φρενολογικήν και γενικώτερον υπό αισθητικήν έποψιν, δεν δύναται να παραγνωρίσῃ τις. Τό σύνολον αυτών, παρατηρεί ό Μαρί, θα μάς δώσῃ μίαν ήμέραν περιέργους άποκαλύψεις και πολυτίμους ένδείξεις διά την ψυχολογίαν του φυσιολογικού καλλιτέχνου, και του μεγαλοφυούς άκόμη, και θα διευκολύνη την έρμηνείαν παραδόξων και αντιφατικῶν τινων γεγονότων εις την Ιστορίαν της τέχνης. Αγνοώ αν τό Δρομοκαίτειον Φρενοκομείον και τό της Κερκύρας κατέχουν ή άπεφάσισαν ποτέ να καταρτίσουν παρομοίας συλλογάς. Και όμως και εις τά δύο ταῦτα άσυλα ένοσηλεύθησαν ποιηταί και καλλιτέχναι, είναι δε γνωστόν ότι εις τό Δρομοκαίτειον ό δυστυχής Βιζυηνός έγραψε σωρείαν στίχων, των όποιων μερικοί, διασωθέντες τυχαίως, φέρουν επί της άουναρτησίας των την σφραγίδα της Ισχυράς Ιδιοφυίας του Έλληνος ποιητού και διηγηματογράφου.

Μεταξύ των καλλιτεχνών του φρενοκομείου πρέπει να διαστείλῃ κανείς τους έξ υπαρχής καλλιτέχνας, των όποιων μία θλιβερά είμαρ-

μένη έτάραξε τον ψυχικόν ρυθμόν, και εκείνους οίτινες κατά πρώτον έπαρουσίασαν καλλιτεχνικάς τάσεις, υπό τό κράτος της παθήσεώς των. Η φρενοπάθεια εις τον έξ επαγγέλματος καλλιτέχνην τροποποιεί βέβαια οδισωδώς την καλλιτεχνικήν εκδήλωσιν. Παρατηροῦμεν οὔτω πολλάκις περιπτώσεις παραδόξων μνημονικῶν διαταράξεων. Ένας ζωγράφος, του όποιου την παρατήρησιν όφειλομεν εις τον ψυχίατρον Λόσταλγκ, εξηκολούθησε έντός του άσύλου να ζωγραφίξῃ σκηνάς της ζωής, μέ την διαφοράν ότι κανένα από τά πρόσωπά του δεν είχε μύτην. Κατά τά άλλα τό σχεδιόν του ήτο τέλειον. Όταν του έζητούσαν τον λόγον της άτελείας αυτής, άπεκρίνετο άνήσυχος: «Δεν έχει να κάμη. Η μύτη δεν χροιάζεται. Μη μου μιλήτε για μύτη». Ένας άλλος, τον όποιον παρετήρησεν ό Μαρί, είχε την Ιδιοτροπίαν να ζωγραφίξῃ ανθρώπους χωρίς αυτιά. Επίσης ένδιαφέροντες είναι οί φρενοπαθείς ζωγράφοι, των όποιων τό σχέδιον, μεταμορφούμενον όλίγον κατ' όλίγον, έπανέρχεται εις την τέχνην των πρωτογενών. Άπομονωμένος ό καλλιτέχνης, παρατηρεί ό κ. Μαρί, μακράν των σχολών και των μουσείων, άπολέσας την δύναμιν να ξελέγη τας έντυπώσεις του διά των μαθημάτων των διδασκάλων και της αυτομάτου άνατροφής, επιστρέφει άσυναίσθητος προς τά όπισω και σχεδιάζει όπως έσχεδιάζαν οί πρωτογενείς τεχνίται. Η έρμηνεία αυτή δεν μάς φαίνεται πολύ ίκανοποιητική. Καλλιτέχναι άπομονωθέντες επί μακρόν, έξω οίουδύποτε καλλιτεχνικού περιβάλλοντος, όχι μόνον δεν ύπέστησαν την άβαρίαν του είδους αυτού, άλλ'

επαρουσίασαν μάλιστα ένισχνισιν και τελείωσιν του τάλαντου και της τέχνης των. Το φαινόμενον, άξιον ιδιαιτέρας σπουδής, ανήκει εις την σφαιραν των νοσημάτων της μνήμης, ή ειδική ψυχολογία της οποίας παρα τή καλλιτέχνη δεν έμελετήθη έπαρκώς μέχρι τουδεδ. Έν πρώτοις ο καλλιτέχνης, εις την περίστασιν αυτήν, εξακολουθεί ο Γάλλος ψυχίατρος, χάνει κατά το μάλλον ή ήττον την αντίληψιν της προοπτικής. Ένας αρχιτέκτων, ο οποίος εξακολουθεί τα σχέδιά του εις το άσυλον, έχει την ιδιοτροπίαν να σχεδιάζη τας οικοδομάς πλατυτέρας κατά την κορυφήν και στενωτέρας κατά την βάσιν. Άλλά πρό τούτου, άπλοποιήσας την προοπτικήν, σχεδιάζει μόνον με παραλλήλους γραμμάς, όπως τα μικρά παιδιά και οι πρωτογενείς λαοί. Η τροποποίησις αυτή της ικανότητος περι την εκτίμησιν των οπτικών σχέσεων των αντικειμένων, παρουσιάζεται συχνάκις εις τους φρενοπαθείς καλλιτέχνας και προσοδίδει εις το έργον των κάποιον αρχαϊκόν χαρακτηήρα παράδοξον.

Άλλοτε πάλιν τα υπό το κράτος της φρενοπαθείας παραγόμενα έργα παρουσιάζουν αναλόγους άνωμαλίας, όχι πλέον εις την μορφήν και το σχέδιον, άλλ' εις τον χρωματισμόν και τον τόνον. Εις τα έργα των εκ μελαγχολίας πασχόντων ζωγράφων παρατηρείται κυρίως μία τάσις προς ζοφεράν, ομηλώδη ή ώχραν παραστάσιν των φαιτενοτέρων τοπίων ή των μάλλον ζωηρώς χρωματισμένων αντικειμένων. Η όρασις αντιλαμβάνεται τότε τα χρώματα κατά την ψυχικήν διάθεσιν του πάσχοντος. Ο καλλιτέχνης κατά την κοινήν έκφρασιν «τά βλέπει όλα μαύρα». Εις το άσυλον της Βιλζουίφ ύ-

πάσχει ένας μελαγχολικός ζωγράφος, διακριθείς κυρίως ως αντιγραφεύς, όστις κατά τας ήσυχους αυτού στιγμάς αντιγράφει με αξιοσημείωτον ακριβείαν σχέδιον και χρώματος. Όσάκις όμως καταλαμβάνεται υπό μελαγχολικού παροξυσμού, εις τα έργα του το μέν σχέδιον παραμένει αναλλοίωτον, αλλά το χρώμα σχεδόν εξαφανίζεται, ξεθωριάζει, μόλις φαίνεται αντιληπτόν. Αντίγραφον μιας Βενετίας του Ζιέμ, εκτελεσθέν εις τοιαύτην στιγμήν, θα ειμπορούσε να εκληφθή ως έργον του Καριέρ. Τοιουτοτρόπως ίσως εξηγείται ή ψυχική οπτική άνωμαλία των ζωγράφων εν γενεί, οι όποιοι έφ' όσον γηράσκουν χάνουν βαθμηδόν την δύναμιν και την έντασιν του χρωματισμού των.

Έκτός όμως των εξ επαγγέλματος καλλιτεχνών, των όποιων ή φρενοπάθεια τροποποιεί όπως είδομεν την σύλληψιν και την εκτέλεσιν κατ' άλλον άλλοτε τρόπον, παρατηρούνται εις τα άσυλα άτομα, εις τα όποια ή φρενοπάθεια άφύπνισεν ή έδημιούργησε καλλιτεχνικάς κλίσεις. Όλοι αυτοί είνε συνήθως άδέξιοι και «χωρίς σχολήν», όπως λέγομεν συνήθως, τα έργα των όμως είνε πλήρη ειλικρινείας, πρωτοτυπίας, πάθους και άπροδόκτων. Νομίζει κανείς ότι διερχονται όλην την κλίμακα των καλλιτεχνικών άποπειρών κατά τους πρώτους αίωνας της ζωής της ανθρωπότητος και αναγεννούν πρό των οφθαλμών μας όλους τους άταβισμούς, τους όποιους υποθέτομεν πλέον καταλυθέντας. Σχεδιάσματα τινά τοιαύτης φύσεως ομοιάζουν καταπληκτικώς προς τανακαλυφθέντα επί των τοιχωμάτων των προϊστορικών κατακομβών και άλλα ένθυμίζουν την έξωτικήν τέχνην του αρχαίου Μεξικού και της

Εικονογράφησις παραμυθιού υπό ένός τρελού.

Ο δήμος μουσικός, όπως τον συνέλαβε ή φαντασία ένός τρελού καταδικωμένου υπ' αυτού.

αρχαίας Ίαπωνίας. Και οι καλλιτέχνη αυτοί του φρενοκομείου αναπτύσσονται βαθμηδόν και αυτοτελειοποιούνται κατά τον ίδιον αυτών τρόπον, εις βαθμόν ώστε να μάς παρουσιάζουν αποτελέσματα παράδοξα και άπροσδόκητα. Ένας ταχυδρομικός διανομέυς της κλινικής του κ. Μαρί, ο οποίος ποτέ του δεν διανοήθη να σήρη μίαν γραμμήν, συνθέτει τώρα έργα άδέξια μέν, άλλ' αξιοσημείωτα διά την καλλιτεχνικήν αυτών διάθεσιν και το πλήθος των ύπολανθανουσών ιδεών.

Ότι όμως είνε ιδιαιτέρας παράδοξον, είνε το φαινόμενον μερικών ήλιθίων και βλακών, των όποιων ή διανοητική ζωή θλιβερώς ενεκράθη, και οι όποιοι παρουσιάζουν ένα είδος μερικής μεγαλοφυίας. Εις την κλινικήν του

κ. Μαρί ύπάσχει παιδίον, με τον εγκέφαλον έντελώς άτροφικόν, το όποιον οδδέποτε κατόρθωσε να διδαχθή το παραμικρόν. Και εν τούτοις το παιδίον αυτό είχε μίαν έκτακτον κλίσιν προς την πλαστικήν. Με βρεγμένον χώμα, κουρέλια, ξηρά φύλλα και παλαιούς φελλούς, με κάθε τι που εύτυχαινε εμπρός του, άπειλεί μίαν ύλην κατά το μάλλον ή ήττον πλαστικήν, με την όποιαν έπλαττε μορφάς ζώων, σκύλων, αϊγών ή ζώων παραδόξων και φανταστικών. Τα χονδροειδή αυτά γλυπτικά έργα έπαρουσίαζαν εν τούτοις ένα σημαντικόν προτέρημα, την κίνησιν. Τα σχεδιάσματά του αυτά ήσαν έξαιρετικώς ζωντανά. Άλλοι βλάκες παρουσιάζουν αναλόγους μερικάς ιδιοφυίας εις την μουσικήν, το σχέδιον, τους ύπολογισμούς. Υπό το ψευδώνυμον Τυρκώφ, με το όποιον ύπογράφει τα έργα του, κρύπτεται εις το άσυλον της Βιλζουίφ ένας τεχνίτης ειδών πορσελάνης, του όποιου το τάλαντον εγεννήθη έντός του άσylvου μαζί με την φρενοπαθειάν του, ένα παραλήρημα καταδιώξεως και μεγαλείου. Ο άνθρωπος αυτός ο οποίος δεν έξέρχεται ποτέ από μίαν επίμονον και καχύποπτον σιωπήν, ειμή μόνον διά ναπαγγείλη άνοήτως διαταγάς, δημιουργεί σχέδια με γραμμιάς άπροόπτους, τοπία διακοσμητικά, εικόνας παραδόξων, των όποιων ή δροσερότης και το παράδοξον ένθυμίζουν μερικά σχέδια πνευματιστικών μεσαζόντων.

Πολλοί φρενοπαθείς εξ άλλου, κατεχόμενοι υπό έμμόνων ιδεών, τείνουν να εκδηλώσουν το παραλήρημά των εις τα έργα των. Οι καταδικωόμενοι ιδίως, άπεικονίζουν επί του χάρτου την κόλασιν που τους κατατρώγει, τους δαίμονας που τους βασανίζουν, τους δημίους που τους άπαγχονίζουν. Μια βρετανή κεντήτρια περνά ήμέρας ολοκλήρους, κεντώσα με λευκήν ή κόκκινην κλωστήν επάνω εις τεμάχια ύφασμάτων τα κατορθώματα ένός τρομεροϋ πτηνοϋ, που την καταδιώκει, ικανού να διαπράξη όλας τας φρικαλεότητας και του όποιου είνε ταύτοχρόνως θύμα και ιστοριογράφος.

Οι διαβολισμοί κατέχουν μεγα μέρος εις την φαντασίαν των ανθρώπων αυτών. Απαράλλακτα οι ζωγράφοι των πρωτογενών εποχών έσυνειθίζαν, όσάκις έξωγράφιζαν δαιμονολήπτους, θεραπυθέντας δι' ύπερφυσικής έπεμβάσεως, να παριστάνουν ένα διάβολον, έξερχόμενον από το κρανίον των. Επί των ήμερών μας οι φρενοπαθείς νομίζουν ότι καταδιώκονται από την άστυνομίαν, τους μασσώνους, τους Έβραίους ή από τον ύπνωτισμόν, τον ήλε-

κτρισμόν, τὸν δούρατον τηλεγραφόν, ὅπως τὸν μεσαιῶνα ἀπὸ τὸν Σατανῆν καὶ τὰ ὄργανά του. Ἐνα τοιοῦτον ἠλεκτρολόητον ἐγνωρίσαμεν πρὸ ὀλίγων ἐτῶν εἰς τὸν Πειραιᾶ, ἐξερχόμενον ἐν κινήσει νυκτὸς ἀπὸ τὴν οἰκίαν του καὶ διατρέχοντα περίτρομον τὰς ὁδοὺς. Θῦμα ἐκφυλογενοῦς φρενίτιδος, μετὰ παραληρήματος καταδιώξεως, διηγείτο ὅτι οἱ ἐχθροὶ του δὲν τὸν ἄφιναν νὰ κοιμηθῆ. «Τοῦ ἔστελλαν ἠλεκτρισμὸν εἰς τὸ δωμάτιόν του».

Ἐν συνόψει, ἐπάγεται ὁ κ. Μαρί, ἐὰν ἤθελε κανεὶς νὰναλίση ἐν λεπτομερείᾳ τὸ καλλιτεχνικὸν ἔργον τῆς φρενοπαθείας, θὰ εὑρισκε ἀντικατοπτριζομένους εἰς αὐτὸ ὅλους τοὺς σταθμοὺς τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως, ἀπὸ τὰς πρώτας αὐτῆς ἀπαρχάς, τὰ ψηλαφίσματα τῆς, τὰς πλάνας τῆς, τὰς καταπτώσεις, τὰ πάθη καὶ τὰς προόδους τῆς. Θὰ ἤμποροῦσε νὰνεύρη κανεὶς χαραγμένην εἰς αὐτὸ μὲ στοιχεῖα πολὺ μεγαλείτερα παρ' ὅσον εἰς τὸ ἔργον τοῦ φυσιολογικοῦ δημιουργοῦ, τὴν γένεσιν τῆς καλλιτεχνικῆς συλλήψεως. Ὅπως διὰ τὸν σοφὸν ἢ σπουδῆ τοῦ ἀρρώστου εἶνε τὸ ἀπαραίτητον συμπλήρωμα τῆς σπουδῆς τοῦ ὑγιούς, ἀπαράλλακτα διὰ τὴν ψυχολογίαν τῆς τέχνης, ἢ σπουδῆ τοῦ φυσιολογικοῦ καλλιτέχνου δύναται κατὰ πολὺ νὰ διαφωτισθῆ διὰ τῆς παρατηρήσεως τῶν φρε-

νοπαθῶν-καλλιτεχνῶν καὶ τῶν καλλιτεχνῶν-φρενοπαθῶν, μὲ τάνηκουσα ὄνειρά των, τοὺς τρόμους των καὶ τὰ κάποτε μεγαλοφυῆ παραληρήματά των. Ὁ πολλαπλασιασμὸς καὶ ἐν Ἑλλάδι τῶν δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν ἀσύλων τῶν φρενοπαθῶν καὶ νευροπαθῶν, δύναται νὰ διευκολύνῃ τὸ ἔργον τῶν ἀσχολουμένων εἰς σχετικὰς μελέτας. Κάποια βήματα πρὸς τὰ ἔμπροσθεν ἔγιναν εὐτυχῶς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς τὴν σφαῖραν τῶν ψυχοφυσιολογικῶν καὶ ψυχοπαθολογικῶν σπουδῶν, διὰ τὰ ὁποῖα μόνον τὸ Κράτος δὲν εἶνε ὑπεύθυνον. Διότι ποῖος θὰ πιστεύσῃ ὅτι εἰς τὴν Ἑλληνικὴν πρωτεύουσαν δὲν ὑπάρχει μία ἔδρα Φυσιολογικῆς Ψυχολογίας καὶ δὲν ὑπάρχει ἐν Ψυχολογικῶν Ἐργαστήριον, οὔτε ἴσως ἢ συνείδησις τῆς ἀνάγκης του, ἀφ' οὗ ὅταν ὁ γράφων τὰς γραμμὰς αὐτὰς ἐπρότεινεν εἰς τὸ τελευταῖον Πανελληνίον Συνέδριον τὴν ἔκφρασιν τῆς εὐχῆς τοῦ συνεδρίου πρὸς Ἰδρυσὶν του, ἐθεωρήθη ὡς ζητῶν τίποτε περισσώτερον, τίποτε ὀλιγώτερον, παρὰ μίαν φαντασιώδη πολυτέλειαν. Διὰ τὴν Ἑλλάδα ἀτυχῶς, ἐπὶ πολὺν καιρὸν, οἱ φρενοπαθεῖς θὰ κατέχουν τὴν θέσιν τὴν ὁποίαν κατεῖχαν κατὰ τὸν μεσαιῶνα. Θάνηκουν δηλαδὴ εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Υπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

ΔΟΚΤΩΡ ΑΛΦΑ

ΑΗΣΜΟΝΗΜΕΝΑΙ ΣΕΒΑΙΔΕΣ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΣ *

Ἐπὶ τῇ δευτέρᾳ ἐκδόσει τῶν «Στιχογραμμάτων» τοῦ Λασκαράτου νομίζομεν καλὸν νὰ δημοσιεύσωμεν εἰς τὰ «Παναθηναῖα» χαρακτηριστικὰ ἀποσπάσματα τοῦ βιβλίου, τὸν πρόλογον Προβόδισμα, καὶ ὀλίγα ποιήματα καθὼς καὶ Χαρακτήρας του.

ΠΡΟΒΟΔΙΣΜΑ

Ἀγαπητάμου Ποιήματα. Σὰς λέω ποιήματα, ἐπειδὴ, ἐτοιμάζοντας νὰ σὰς παρουσιάσω στὴν κοινωνία, ἐπιθυμῶ νὰ σὰς προβιάσω. Οἱ τίτλοι ἀρέσουνε μέσα-μέσα ὡς καὶ στοὺς πλέον κόκκινους δημοκράτες.

Πολλὰ μικρὰ δίκαια βαλμένα ἀντάμα μ' ἐπαραινίσανε νὰ σὰς ἀνακαλέσω ἀπὸ τὴν ἐξορί-

ασίς, νὰ σὰς ζητήσω δανεικὰ ἀπὸ τὸ φίλομον τὸ Βαλαωρίτη, νὰ σὰς ἀντιγράψω χτενίζοντάς σας, καὶ νὰ σὰς χειραφετήσω, ἐπιτρέποντας νὰ δημοσιευθῆτε διὰ τοῦ τύπου. Ἀνάμεσα ὅμως εἰς τὰ μικρὰ δίκαια εἶναι καὶ ἓνα ὄχι-ἀδιάφορο, ὁ φόβος ὅτι μίαν ἡμέρα ἤθελε τυποθεῖτε εἰς τὴν ἀρχικῆς κατάστασιν, καὶ ἤθελε φανεῖτε πολὺ περισσώτερο ἀξιοκατάκριτα ἀπ' ὅτι σήμερα ἔτσι δαμασμένα σὺς παρησιάζω ἢ δὲ σημερινῆς δημοσίευσιν θὰ ἐμποδίσῃ βέβαια κάθε ἄλλην ὑστερινότερη μὴ ἐξουσιοδοτημένη ἀπὸ ἐμέ.

Σὲ τούτην ὅμως τὴ φοβερὴ στιγμὴ στὴν ὁποία δίνοντας ἐσὰς ἔξω, βάνω τὸν ἑαυτοῦ μου στοὺ μάγγανο τῆς δημόσιας γνώμης, ἐπιθυμῶ νὰ σὰς εἰπῶ πρῶτα δυὸ λόγια.

Καὶ, ἀπάνου σ' ὅλα, μὴν ἔβγετε μὲ τὴν οἴ-

νη πῶς εἶσθε ποιήσεις ἐπειδὴ τέτοιες δὲν εἶσθε. Ἡ ποιητικὴ σας ἀξία εἶναι λίγη, πολλὰ ὀλίγη καὶ εἶναι σχετικὴ στὲς περιστάσεις. Τὸ πνεῦμα σήμερα τῆς Ἑλλάδος κοιμάται ὑπνοβαθῶν, καὶ ὄνειρεύεται νὰ τρώῃ κολοκύθια ὀμὰ ἐπειδὴ ὁ λογιωτατισμὸς ἀντιτάτου σβγεί καὶ νεκρώνει τὰ πνεύματα, καὶ σεῖς εἶσθε ἀπὸ τὰ λίγα ποῦ δὲ λογιωτατίζοντε. Ὅταν τὸ πνεῦμα τῆς Ἑλλάδος, ὅταν τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα ζυπνήσῃ, καὶ ζυπνήσῃ ὄχι πλέον λογιωτατιστικῶς, ἀλλὰ ἑλληνικῶς πνεύμα, κ' ἐλευσελογησῆ καὶ τὸν καιρὸ τὸ χαμένον, καὶ τὸ χαρτὶ τὸ χαλασμένον τὸ τόσο, δὲν θὰ εὑρῇ παρὰ κάποια λίγα γραμμένα στὴ γλῶσσα του, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ σὰς καὶ τούτη εἶναι καὶ θέλει εἶναι ἢ μόνον φιλολογικῆς ἀξίας.

Δὲν θέλω ὅμως γιὰ τοῦτο καὶ νὰ δειλιάσετε ἐπειδὴ, κοντὰ στὴ φιλολογικῆς μικρὴν ὄντοτητα, ἔχετε ὅμως καὶ προτερήματα ἄλλα, τὰ ὁποῖα δὲν ἐπιθυμῶ διόλου νὰ σὰς τὰ κρύψω.

Σεῖς εἶσθε ἰδικάμου γραψήματα καὶ ἐγὼ λίγα ἔγραψα ποῦ νὰ μὴ λένε κάτι γιὰ τὸ χαρκτηῖρα τῆς ἐποχῆς μας. Ἴσως καὶ σεῖς μίαν ἡμέρα νὰ ἔξετασθῆτε γιὰ νὰ πῆτε κάτι τι περισσώτερο ἀπ' ὅτι λέτε σήμερα σ' ἐκείνους ποῦ σὰς διαβίβουνε γιὰ νὰ περάσουν τὴν ὥρα τους.

Ἴσως ἀκόμη νὰ λάβετε καὶ μίαν τρίτην ἀξίαν, ἢ ἀξιωμασίαν, ἐκείνην τοῦ νὰ βοηθήσετε εἰς τὸ νὰ ζυπνήσῃ λίγο πρωτίτερα τὸ ἀρχαῖον ἐκεῖνο ἑλληνικὸ πνεῦμα, ποῦ κοιμάται τώρα στὰ κανονικὰ μνήματα τοῦ μαρμαρένιου λογιωτατισμοῦ νὰ ζυπνήσῃ ἀπὸ τὸν θανατικὸν ὑπνον, καὶ νὰ ντροπιάσῃ τοὺς λογιωταίτους ἐχθροὺς τοῦ ἔθνους οἱ ὁποῖοι προσποιούμενοι νὸ μιλοῦν εἰς τὸ ἔθνος σὲ γλῶσσα καλῆτερη ἀπὸ τὴ δική του, μιλοῦν καὶ γράφουνε σὲ γλῶσσα ποῦ τὸ ἔθνος δὲν ἐννοεῖ καὶ μένει ἀδίδαχτο, καὶ ἀμαθὲς, καὶ βάρβαρο, καὶ ἀκαλοῦθως προδομένο ἀπὸ δαύτους.

Σὺρ 'τε λοιπὸν, σὺρ 'τε, στίχοι μου. Μπορεῖ νὰ μὴν εἶσθε ποιήσεις, ἀλλὰ θέλ' εἰσθ' ἐλπίζω κάτι τι καλῆτερο ἀπὸ ποιήσεις θέλ' εἶσθε, σήμερα, κεντιστήρι γιὰ τὸ κοιμώμενο ἑλληνικὸ πνεῦμα, καὶ αὔριο-μεθαῦριο, μαρτυρίες τοῦ σήμερα.

Σὺρ 'τε, στίχοι μου, Σὰς προβοδῶν μὲ θάρρος καὶ κατὰ δευτέρην ἐποψιν. Οἱ δημοτικῶν κοίμου διώχτες, ἐκεῖνοι ποῦ μὲ ἀφορέζανε ἐπειδὴ ἐξεσκεπάσα τὲς κατάχρηστές, καθὼς κ' ἐκεῖνοι ὁποῦ μ' ἐφτιούσανε γιὰτὶ ἐπάσχισα νὰν τοὺς ἀνοίξω τὰ μάτια στὲς κατάχρηστές τῶν

ἀπατεῶνων, δὲν ἀφορέζοντε πλέον. Οἱ δεῦτεροι τοῦτοι ἀνοίξαντε τέλος-πάντων τὰ μάτια τους, καὶ οἱ πρῶτοι ἐλουφιάσαντε ¹.

Σὺρ 'τε, στίχοι μου, σὺρ 'τε τυποθεῖτε
ἀπὸ ἐν' ἐν' πούλιτὸν τὸν κόσμον ἀφορεστάδες.
Βουβοί, σβυμένοι, πάν' οἱ ὑποκριτάδες.
Καὶ σεῖς ἔμπορεῖτε τώρα νὰ φανῆτε.

Ἀεὐθεροὶ στίχοι, ἐλευθερὰ μιλεῖτε
στὴν ἡλιόφωτον δόλοῦθε τὴν ἀσχημάδες.
Παρόμοια σὲ λαϊκοὺς ἢ σὲ παπάδες.
Ἐμπαίξετετες δρον τὲς ἰδίτες.

Στὴν Ἀθηνῶν ὡς καὶ σεῖς κρυμμένοι,
Ἄγγελος καὶ σ' ἐσὰς φέρνει τὴν εἶδηση
« Ἐλάτε, σὰς φωνάζει, ἐν πεθαμένοι
« Οἱ ζητούντες νὰ πρίζουν τὴ συνείδηση.»
Σὺρ 'τε, στίχοι μου, ἔβγατε παρησιάζω,
Καὶ φωνάζετε « Ζήτω Ἑλευθερία.»

ΠΙΑΤΙ ΤΑ ΠΑΛΑΡΑ ΤΑ ΛΕΝΕ ΠΑΛΑΡΑ

« Ὅπως ἔπλασε ὁ Θεὸς τὴν Οἰκουμένην,
Τὸ Ἀηξούρι, καὶ τοσούτους ἄλλους τόπους,
Εἶπε στοὺς νοῦτον « Ἄ, τώρα δὲ μοῦ μένει
» Πάρι νὰ πλάσω γέμον καὶ τὸ ἀθρώπους.»
Κ' ἐκεῖ ποῦ ἐκράτηε τὸν Ἀδάμ στεγνόντε,
Τοῦπε, « Σὺ νάσαι Ἀδάμ τὸ ζὸ τοῦ ζῶντε.»

« Ἦγουν, νάσαι καλῆτερος ἀπ' ὅλα.
» Νάχης τὸ γάϊδαρο ἀπουκάτουθῆσου.
» Νὰ θρέψειςαι μαρμποῦνη καὶ τριόλα.
» Νάσαι ἢ λαγγάδες ὄλες ἐδικέσου.
» Οἱ σκύλοι ταπεινοὶ νὰ σὲ ὑπακοῦνε
» Καὶ γιὰ σέβαντε ἢ κότες νὰ γεννοῦνε.

« Βάνω στὴν ἐξουσία σου τὰ σπανάκια,
» Ἄν θέλῃς νὰν τὰ κἀνης τοιγαρίδι.
» Γιὰ σέβαντε φοντεῖω ἄπανάκια.
» Ἐσὺ νὰ τρώς τὸ μῆλο καὶ τὸ ἀπίδι.
» Ὅλα νὰν τὰχης χῶρις νὰ κοπιάζῃς,
» Καὶ σ' ἀγαπᾶω πολὺ, γιὰτὶ μοῦ μοιάζεις.

« Σοῦ χιῶν στοὺ περιβόλιμον παλάτι,
» Μ' ὅσα καλὰ ἢ θείαμου Πρόνοια δίνει
» Καὶ νὰ τρώς τὸ καλῆτερο κομμάτι,
» Χωρὶς νὰ σοῦ στιχίξῃ ἓνα φαρόδι.
» Μὰ ἔτσι κηόλα ζητώσου, Κῆρ Ἀδάμου,
» Νὰ μὴ γγίξῃς ποτὲ τὰ τάλαραμον.

¹ Ἐλουφιάσαντε, ἐταπεινωθήσαντε, ἐδειλιάσαντε, κ' ἐμείναντε ἥσυχτοι.

* Ἀνδρέας Λασκαράτος. « Παναθηναῖα » 15 καὶ 31 Ἀγούστου 1901.

«Εἶν' τὸ σῶμα τῆς γνώσεως τὰ χοῦματα,
 »Κ' ὅποιος τᾶχει ἔχει γνώση, εἶν' προκομμένος,
 »Ὡμορφος, ἔχει χίλια προτερήματα,
 »Εἶναι ἀπ' ὄλον τὸν κόσμο ἐπαινεμένος,
 »Παντοῦ ἐπιθυμητός... μὰ εἶν' καὶ φαρμάκι
 »Ποῦ κάνει τὴν ψυχὴ πηλὸ δχ τ' ἀλλάκι.

«Μὴν τὰ γγίξτε, γιατί θὲ νὰ γνωρίσετε
 »Τὸ βουλισμὸ τῆς ἀθωότητός σας,
 »Καὶ πλέον δὲ θὰ ἔμπορέσετε νὰ ζήσετε
 »Εὐτυχισμένοι στὴν Παράδεισός σας.
 »Τάφιασ' ὁ Διάολος, κ' εἶναι διαολεμένα.
 »Ἀσ' ἴετα ἐκεῖ. Τοῦ τάχω ἀμαχημένα.

Ἔνα ὄμορφο καὶ πλούσιο περιβόλι
 Εἶχε τότες ὁ Θεὸς εἰς τὴν Ἀσία.
 Καὶ γὰ νὰ μὴν ἐμπαίνουνε οἱ διαβόλοι
 Νὰ κάνουνε στὰ λάχανα ζημία,
 Μέσ' ἔς τὴ φράχτες ἐκεῖ τὴ καλαμένιες
 Εἶχε συμμένες τσάκες σιδερένιες.

Μὰ καθὼς ὡς καὶ τώρα συνεβαίνει
 Ἐκεῖ ποῦ σιωπῶμε τσάκες γιὰ ποτιῖα,
 Ποῦ πιάνεται ἕνα, κ' ἄλλο πάλε ἔμπαίνει,
 Γιατὶ ἔμποδιέται ἡ τσάκα στὰ χαλῖα,
 Ἔτσι καὶ τότε, ἐμπαίνανε οἱ διαβόλοι
 Κι' ἀφανίζαν τὸ μαῦρο περιβόλι.

Μιὰ μέρα ποῦ ὁ Ἀδὰμ κ' ἡ ἀρχόντισσά του
 Ἐμετρηόντανε ποῖς - εἶναι ψηλότερος
 Στὰ πόδια ὀρθοί, σὲ μιὰ μηλιὰ ἀπουκάτου,
 Καὶ καθέναστος ἦτανε εὐθυμότερος
 Εἰς τὴν εὐτυχισμένη μοναξιά τους,
 Νὰ κ' ἕνας Διαολάκης ὀμπροστά τους.

Ἀδέλφια, λέει, καλῶς τὰ κουβεντιάζετε.
 Ὡ εὐτυχισμένοι ποῦ εἴστεν' ἔδω - πέρα
 Σὲ τόσες ἡδονές! Μὰ δὲ δουλιάζετε
 Μ' ἐδκεῖνο τὸ παιγνίδι νύχτα - μέρα;
 Κ' εἶσι ὀρθοί, κουμπισμένοι στὰ κλωνάρια,
 Ἐπειτα θὰ σᾶς τρέμουν' τὰ ποδάρια.

Ἐκάμωσε τ' ἀντροῦνο κ' ἐσκληρίθηκε
 Γιὰ τοῦ Διαβόλου τὴν ἀταχτη πράξη
 Κι' ὄλη κόκκινη ἡ Εὐὰ τ' ἀποκρίθηκε,
 «Γαῖδαράσε, ποῖς σὸδειξε τὴν τάξη
 »Νὰ ἔμπαίνης δίχως ἄδεια κοῦτρα - κοῦτρα;
 »Μ' ἕνα παπούτσι σὸπρεπε στὰ μοῦτρα - ».

«— Συμπάθειο, λέει ὁ Διάολος, Κυράμου,
 »Γιατὶ δὲν ἦλθα μὲ κακὸ σκοπὸ.
 »Διαβάτης εἶμαι, πηγαῖνο στὴ δουλειά μου,
 »Καὶ βαστάω προαματεῖες καὶ πουλῶ».
 Μόνε ὄαν ἄκουσ' ἡ Εὐὰ προαματεῖες,
 Τῶκαμε μιὰ χιλιάδα εὐχαριστίες.

Εἶναι ἀλαφρὴ λιγόμεναλη ἡ γυναῖκα,
 Καὶ πολὺ τῆς ἀρέσουν' τὰ στολῖδια.
 Καὶ μόλις ἀπὸ χίλιες βόισκιες δέκα
 Νὰ μὴν ἔχουν' τοῦ ἀντροῦστους ἀντικλεῖδια,
 Νὰ πέρουννε ὄμορφάμορφα παράδες,
 Νὰ ἔξοδεύουνε σιτοὺς προαματεντιάδες.

Ἐγὼ ὄμως δὲν τὸ πέρνω στὴν ψυχῆ μου
 Πῶς ἡ Εὐὰ εἶχε ἀντικλεῖδι κ' ἐτροπούλευε.
 Τὸ λὲν οἱ ἱστορικοί μας, ἀκροατή μου,
 Καὶ λένε πῶς ὁ Διάολος τὴ συμβούλευε:
 Καὶ πῶς μετατρεμένος εἰς σὲ φίδι,
 Τῆς ἐπῆγε μιὰ μέρα τὸ ἀντικλεῖδι.

Βέβαια ποῦ ἔπειτ' ἀπὸ τόσους αἰῶνες
 Ὁποῦ ἐφτιάστηκε ὁ Κόσμος, δὲ ἔμπορεῖ
 Νὰ γνωρίζουμε ἂν ἦναι ἀπατεῶνες,
 Ἦ ἂ λένε τὴν ἀλήθεια οἱ ἱστορικοί.
 Μ' ἀπὸ τὲς τρωγνὲς γυναῖκες κρίνει
 Κανείς, ὀμπρὸς - ὀπίσω καὶ γιὰ κείνη.

Ὅσο ὁ Διάολος ἄνοιξε τὴν κόφρες
 Κ' ἔβγανε ὄσα στολίζουν' τὴ Κυράδες
 Μεταξωτά, μπατιστίες, κρεπά, σιτόφρες,
 Βελέτες, μπλόντες, ὀμπρολέτες, μοσάδες
 Κ' ἡ Εὐὰ ποῦ τᾶβλεπε ἔτρεμε ἡ καρδιά της,
 Καὶ ὄα Χριστέτης νᾶναι ὄλα δικάτης!

Σὲ μιὰ ἄλλη κόφρα εἶχε ὄμορφα διαμάντια,
 Πουλιὸ ὄμορφα δεμένα στὸ Παρίσι.
 Καὶ χωριστὰ σ' ἄλλο κουτὶ μπριλάντια,
 Κυματερά ὄαν τὸ νερὸ στὴ Βρύση.
 Κ' ἡ Εὐὰ ὄντις τᾶῖδε σκούζει: «Ὡ γέ! τὰ θέλω.
 »Τὰ θέλω, μόνε πλέρονε, Ἀδαμῆλο».

Ὁ Διάολος ὡς κ' ἐκεῖς τὸν παρακίνα
 Κι' ὁ Ἀδὰμ δὲν εἶχε, κ' ἔσφιγγε τὴν πλάτες.
 Μὰ ἡ Εὐὰ κλαίοντας τᾶλεγε: «Μ' ἐδκεῖνα
 »Μὲ περῶς πάντα. Πρόφρασε μονάτες.
 »Πάρετα, Ἀδὰμ μου... πάρετα ἔμπιστιοῦ...
 »Τὸν Ἀγοστο πλερόνεις... μοῦ... μοῦ... μοῦ...»

Τὰ δάκρυα κεία τῆς Εὐὰς ἐσουρόνανε
 Μέσ' στὴν καρδιά τοῦ Ἀδὰμ καὶ τὸν ἀνοίγανε
 Ποῦ, ζαχαροφιασμένος, τὸν ἐλύονανε,
 Τὸν ἐστενοχωροῦσανε, τὸν ἔπνιγανε.
 Καὶ λέει: «Κακὸ ποῦ μοῦρτε τοῦ φτωχοῦ!
 »Ἄς γένη, γέμου, ἐτοῦτο τὸ ἔμπιστιοῦ».

Τὸ ἔμπιστιοῦ ἔγινε κηόλες, κ' ἐμετρήθηκε
 Καὶ τοῦτο μεταξὺν στὰ ἔφτὰ μυστήρια.
 Γιατὶ ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποῦ τὸ ἐντύθηκε,
 Ἄκουε πίσωθ' ὁ Ἀδὰμ κλαμπανιστήρια,
 Ἔαν τοῦ σκύλου, ὄντις τᾶχουν τὰ παιδιὰ
 Λάτινο ἀγγιὸ δεμένο στὴν ὄρα.

Μὰ ἦλθε κ' ὁ Ἀγοστος, ποῦταν' ἡ διορία,
 Κ' ἦλθε κ' ὁ Διάολος σιὸν Ἀδὰμ μαζῆτου.
 Ὁ Ἀγοστος σὲ μεγάλη δυστυχία,
 Κ' ὁ Διάολος ζητάει τὴν πληρωμή του.
 Γιὰ πρῶ ἡ φορὰ τότε ἐκεῖς ὁ Διάολος
 Ἐφάνηκε τοῦ Ἀδὰμ αἰσθητὸς Διάολος.

Κράζει τὴν Εὐὰ κ' ἀρχηγάει τὴ γκρίνα
 Κ' ἐγκρίναζε τ' ἀντροῦνο ἀνάμεσόν του,
 Κ' ἐτρωγότου' πουλιὸ πάρι ἕνα μῆνα
 Ὅντις διαλέη καιρὸ γιὰ τὸ σκοπὸ του
 Ὁ Διάολος, κ' ἀλλάζοντας μορφή,
 Ἦλθε κ' ἦρε τὴν Εὐὰ μοναχή.

«Εὐὰ μου, λέει, σὲ βλέπω πικραμένη,
 »Καὶ μὲ λυπάει πολὺ, ποῦ ὁ Θεὸς τὸ ἔξερε
 »Γιὰ ὡς κ' ἐσεῖσαι καλομαθημένη
 »Κ' ἦθελες πάντα τάλαρα στὸ χέρι
 »Μὰ ὄπομονή, Κυράμου, καὶ ἔθυμῆσου
 »Πῶς εἰς τὴ χρεία δὲν εἶσαι μοναχῆσου.

«Εἶν' τόσοι ποῦ περισσότερο ἀπὸ σὲ
 »ἔχουνε χρεία σιὸν κόσμο γιὰνα γιάλλο,
 »Καὶ ποῦ ὄντι σ' ὄνειρο εἶδανε ποτὲ
 »Τὸ πλοῦτι τὸ δικάσας τὸ μεγάλο.
 »Μὰ ὁ ἀντρασον δὲ θέλει νὰ ἔξοδεῖ...
 »Κάνει καλὰ... εἶναι φρόνιμος... σωρεῖ».—

«— Πλοῦτι! λέ' ἡ Εὐὰ, ὄξα κ' ἂ μοῦ λὲς
 »Γιὰ κεία ποῦ ὁ Θεὸς βασταίνει κλειδομένα.
 »Μὰ ἐκεῖνα εἶναι δικάτου». — «Μπὰ ἔντροπές!
 »Ὁ Διάολος λέει, «Ἐκεῖνα εἶναι γιὰ ὄνα.
 »ὄντι ὁ Θεὸς εἶπε διαφορετικὰ,
 »Μόνε τὸν καταλάβετε κακά».

«Ὁ Θεὸς δὲν ἔχει χρεία γιὰ παράδες,
 »Κ' ἦσθενε σ' ἕνα σφάλμα μεγαλότατο.
 »Μόνε ἂ θέλῃς νὰ ἔβγῃς δχ τοῦν ἔμπειλιάδες,
 »Εἶναι τὸ μέσο, Εὐὰ μου, ἐδκολότατο.
 »Νὰ τὸ κλειδί, τρέχα ἔπαρε ὄλα κείνα
 »ὄποῦ ἔχεις χρεία, γιὰ νὰ πάψη ἡ γκρίνα».

Ἔτσι ἐκλεφτήκαν' τοῦ Θεοῦ οἱ παράδες.
 Κ' ἡ Εὐὰ κάνει τὴν πρῶτην ἄμαρτία,
 Ἀὲ ἔθυμῶμαι σὲ πόσες κατοσιτάδες.
 Καὶ τὰ δέχθη κ' ὁ Ἀδὰμ, γιατί εἶχε χρεία.
 Μὰ ἕνα ἔργο τόσο ἀχρεῖο καὶ κακόποιο
 Ὁ Θεὸς τὸ ἐκῦττα μὲ τὸ τηλεσκόπιο.

Σημαίνει μὲ θυμὸ τὸ καμπανέλι.
 Κ' ἔρχονται εὐθὺς ἔμπρὸς ἔσοκουφομένοι
 Μηκέλης καὶ Γαβρίλης, ὄσο Ἀγγέλοι
 Ποῦναι σιὸν ὄθρανὸν σινηθισμένοι
 Νὰ κάνουνε μὲ τέσσερα πηδήματα
 Τὰ πουλιὸ μακρινώτερα θελήματα.

«Ἐφῆτε μου, λέει τὸ Διάολο, Ἀγγελοῖ μου...
 »Μὰ ὄχι ὄχι, ἀφῆτε καὶ πηγαῖνο ἐγὼ
 »Γιὰ νὰν τοῦ δείξω ὁ ἴδιος τὴν ὄρη μου.
 »Κι' ὄστόσο μιὰ φορὰ κ' εἴσθεν' ἔδω,
 »Προβατεῖτε νὰ ἴδῃτε μιὰ δουλειὰ,
 »Γιὰ νὰ σᾶς βάλω καταμαρτυριά».

Τοὺς φέρνει καὶ τοὺς ὄσο στὸ περιβόλι
 Καὶ, φθάνοντας ὄμπρὸς σιὸν Ἀδὰμ τὸ σπῆτι,
 Φωνάζει ὄντατὰ καὶ βγαίνου' ὄλοι.
 Καὶ πιάνει τὸν Ἀδὰμ ἀπὸ τὴ μύτη.
 «Ἐδῶθε, λέει, σὲ σέρνει τὸ βελῆσι
 »Γαῖδαρε, μασκαρά! Ἔτσι σ' ἀρέσει!»

«Καὶ σὺ, Εὐὰ, εἶν' τοῦτες ὄμορφες δουλειές;
 »Ἔτσι ἡ γυναῖκες κάνουνε Ἀη - γιάννη,
 »Μὰ, μὰ τὴ Ἀραπανιότσια, μωρές,
 »Θὲ νὰ σᾶς διώξω ἐδῶθε. Ἄς ἦναι φτάνει.
 »Τᾶχασε ἡ Εὐὰ, ἐσβύστηκε, ἐσοκιστήθηκε,
 »Κι' ὄχ τὴν πολλὴν τρομάρα ἐκατορηήθηκε».

Ὅσο ὁ Διάολος ἦτανε φευγάτος,
 Κ' ἐπῆγανε τραγουδώντας τὰ, λά, ρά,
 Τ' ἄκουσε καὶ ὁ Ἀδὰμ, καὶ χαρὰ γεμάτος
 Ἐτραγοῦδα ὄλη - μέρα τὰ, λά, ρά.
 Κι ἀπὸ κείο τὸ τραγοῦδι τὰ, λά, ρά,
 Εἶπαν' τοῦ ἐγκλήματος τὸ σῶμα τάλαρα.

ΕΙΣ ΛΟΝΔΙΝΟΝ ΤΑ 1851

*Εβδόνα αγαπητή της γυναικόμου,
Τώρα ελα κ' αν εὐνὸς σὴν συντροφιά μου
Κατοίκα πάντα μέσα σὴν καρδιά μου,
Καὶ φύλαμε ὄχι τὴν πλάγεσες τοῦ κόσμου
Ἐσὸν γὰρ μὲ Προστάτης Ἀγγελόμου,
Ἀμεμπτα φύλας τὰ πατήματά μου
Καὶ πρωτοῦ σκοπισθοῦν τὰ λογικά μου,
Πρόβαλε, τρέξε σὺ, καὶ λάμψε εμπρός μου.
Ναί, τὸ φῶσσον ἔμπναι τὴν ἀρετή μου,
Καὶ πιστόνε σ' εὐενα μὲ βασταίνε
Γιατὶ τόσο σ' αἰσθάνομαι δεικίμου,
Τόσο μὲ τὴ ψυχὴ μου ζυμωμένη,
Ποῦ δὲν ἤξερω πλέον σὴν διαλογὴ μου
Πῶς νὰ σὲ πῶ, γυναικά μου, ἢ ψυχῆ μου.*

ΣΥΧΑΡΙΑΣΜΑΤΑ ΕΙΣ ΓΕΝΝΕΘΛΙΑ
ΓΑ' Ἰ. ΔΑΡΟΥ

*Νὰ σοῦ ζήσῃ τὸ νέο σου γαῖδοῦρι,
Καὶ τοῦ εὐχομαι ὅσο δύναται ἀθροσιά.
Μὰ ὄχι ὄχι τὴ νύκτια, γιατί τότε δὰ
Εἶναι καλῆτερα νᾶναι γαῖδοῦρι.*

Ο ΦΙΛΟΝΕΙΚΟΣ

Εἶχα ἤδη κλεισμένην τὴ συλλογίμου τῶν χαρακτήρων, ὅταν ἴδα ποῦ μία Κυρία συγγραφέισα εἰς τὸ Παρίσι, μὲ λέει batailleur¹. «Ἴδου ὁ τίτλος ἑνὸς χαρακτήρος», εἶπα μὲ τὸν νοῦ μου. Ἄς ἔμβω μέσα μου νὰ ξεδιάσω.

Ἀφίνω τὰ προκατακλινσμοῦ μου.

Ἀληθῶς, — Τὰ 1856, τὸ σμῆνος τῶν σφηκῶν δὲν μὲ ἐνοχλοῦσε βέβαια, κ' ἐγὼ τοὺς ἔβαλα ἕναν δαυλὸν ἀναμμένον (τὰ Μυστ. τῆς Κεφ.) μέσα σὴν φοληράτους! Ἡ σφήκες-παπάδες καὶ καταδαθρώποι, φυσικῶ τῶ λόγῳ, ἐπέσαν τότε σὴν γενεφὸ ἀπάνουμου, καὶ μ' ἐσπρωχνανε ἀπ' ὅλα τὰ μέρη, φιλοτιμούμενοι ποῶς νὰ κάμῃ τὸ περισσότερο.

Ἐχρησάσθηκα νὰ φύγω. Ἀλλὰ σὴν ἐξορία μου εἰτοίμασα καὶ δεῦτερον δαυλὸν (τὴν Ἀποκρισῆμου σὸν Ἀφορεσμένους) τὸν ὅποιον ἐφύλαξα γι' ἄλλην ὥρα.

Ἐντοσοῦτῳ, σὴν ἐπιστροφίμου ἀρχισα ἐφημερίδα, ἢ ὅποια βαλμένη σημάδι ἀπὸ τοὺς παπαδαθρώπους, καὶ ἀπὸ τοὺς τότε πολιτικούς λαοπλάνουςμας, ἐξεγέρθη ἐναντίοντους, διὰ πο-

¹ Ἴδὲ Nouvelle Revue. Deuxième année Tome 4e. Livraison 4e Juin 1880.

λὸν καιρόν, τοὺς ἐμαστίγωσε, τοὺς ἔτσουξε, καὶ τοὺς ἔκαμε νὰ μὲ ἀπέχουνε.

Τὸν Ἀρχιδημοκόπο τῆς Ἐφτανήσου δὲν τὸν ἐφορτόθηκα ἐγὼ. Ἐκεῖνος μ' ἐφορτόθηκα. Ἀλλὰ ἐγὼ ἔδραξα προθύμως τὴν πρόκλησήτου, καὶ χωρὶς νὰ καταβληθῶ ἀπὸ τὰς φυλάκισες, ἐξακολούθησα νὰν τὸν μαστιγῶνω, ἕως ὅτου τὸν ἐσώπασα. Μῶλον ὅπου, ἔτσι κάνοντας, ἐκινδύνευα νὰ λάβω κ' ἐγὼ τὸ τέλος τοῦ δυστυχῆ Γαῖτα.

Ἐνας κάποιος παπα-Ζερβὸς Ἀρχιμανδρίτης (τοῦ Διαβόλου), ἠθέλησε τότε νὰ μὲ δοκιμάσῃ κ' ἐκεῖνος. Ἄλλὰ δὲν μ' εὗρηκε πολὺ τρυφερόν ὡς φαίνεται, ἐπειδὴ μὲ ἀψησ' εὐθύς. Τὰ πιεστήρια ὅμως ἐδουλέψαν ἄρκετὰ καὶ γι' αὐτόνε.

Σωπασμένοι τότε οἱ καταδρομεῖς μου, ἔμενα ἥσυχος καὶ ἀνενόητος. Μὰ τότε ἐνθυμήθηκα τὸν ἄλλον ποιοτομασμένον δαυλόν, τὴν «Ἀποκρισῆμου», ὅπου καὶ τότε πάλιν ἢ δημοσιεύθη τὸς ἐξεκάμισες.

Ἐματαπέσαν ἀπάνουμου. Ἐπήγαμε στὰ Δικαστήρια ὅπου ἀδωθήκα καὶ τοὺς ἐματαχτύπησα σὴν Δίκη μου μὲ τὴ Σύνοδο. Τελευταῖος ἐκεῖνος δαυλός, ὅπου τοὺς ἔπεισε τέλος πάντων ὅτι ἦτον φρονημότερο καὶ συμφερότερο διὰ αὐτοὺς νὰ ἡσυχάζουνε καὶ νὰ σιωποῦνε.

Τότε μία οἰκογένεια νεοπλοῦτων χυδαίων ἐνόμισε ὅτι δὲν ἠθέλε ἔμπορέσω νὰ ἀνθέξω σὲ βάνασες προσβολές εἰς τοὺς δρόμους, καὶ ὅτι ἀκολούθως αὐτοὶ ἠθέλε ἔμπορέσουνε νὰ θριαμβεύσουν ἀπάνουμου. Διὰ τέσσαρους ἐξακολουθίνους χρόνους μοῦ ἐκάμανε τὰς χοντροειδέστερες προσβολές εἰς τοὺς δρόμους, ἐμὲ, τῆς Κυρίας μου, καὶ τῶν θυγατρῶν μου, κάθε ἡμέρα, καὶ ὅσες φορὲς τὴν ἡμέρα μὰς ἀπαντοῦσαν. Ἀλλὰ δὲν ἔκαμναν παρὰ νὰ μοῦ δύνουν αἰτία νὰν τοὺς μαστιγῶνω δημοσιεύοντας τὰς κακοήθειέτους. Στὸ ὕστερο ἑνὸς ἀπὸ τοὺς δύο ἔκοψε τὸ αἷματο κ' ἐπέθανε σάπιος· ὁ ἄλλος ἐμαζόχθη κ' ἐφρονήμινε.

Ἴδου ἢ κυριώτερες ἀπὸ τὰς διένεξές μου. Τὰς ἄλλες, μικροτέρας ὀντότητος, τὰς ἀφίνω.

Τώρα, ἕνας ἀπαθῆς καὶ κρύου χαρακτήρος ἄνθρωπος, ἠθέλε ἀφήσει τὰς σφηκοφωλιές ἥσυχες τοὺς λαοπλάνους ἐλευθέρους νὰ κάνουνε τὴ δουλειάτους· ἠθέλε ἀπέχει ἀπὸ τὴν αὐθάδεια τῶν νεοπλοῦτων χυδαίων· οἱ ὅποιοι καὶ καταβαλλόμενοι, καταβιβάζουν τὸν εὐπρεπῆ ἀντίπαλον κλ. κλ.

Ἄλλ' ἐγὼ δὲν ἀπέφυγα ποτὲ μία διένεξη. Ἡ Κυρία Lambert ἔχει δίαγο. Ὁ χαρακτήρας

τοῦ φιλόνεικου εἶναι κάπως ὁ χαρακτήρας μου. Καὶ τότε βάνω ἐδῶ σὴν ἀρχὴ τῶν χαρακτήρων μου, ὅταν ἐκεῖνος ὅπου σὴν ἀρχὴ τοῦ βιβλίου τοὺς βάνουν τὴν εἰκόνατοῦς.

Ο ΠΟΛΕΜΙΟΣ ΤΟΥ ΕΑΥΤΟΥ ΤΟΥ

Ἀνάμεσα στοὺς τόσοὺς πολυποικίλους χαρακτήρες ὅπου ἢ φύση βάνει σ' ἄνθρωπινα πλάσματάτης, εἶναι κ' ἐκεῖνος ὅπου φαίνεται ὅσα νὰ θέλῃ νὰ ἀντιπράττῃ στὰ συμφερόντά του, ὅσα νὰ ἀντιπολιτεύεται τὸν ἑαυτότου.

Ὁ περιέργος τοῦτος ἄνθρωπος ἀποφεύγει ἐπιμόνως τὰς περιστασες καὶ τὰ πράγματα ποῦ ἠθέλε τότε φέρουνε ἐμπρός καὶ τότε συσταίνουνε.

Εἶναι ἴσως δυσκολοπίστητη καὶ δυσκολονόητη ἢ ὑπαρξὴ ἑνὸς τέτοιου χαρακτήρος, εἰς ἐκεῖνους ὅπου δὲν ἐπροσέβανε τὴν ὑπαρξήτου, ἐπειδὴ εἶναι ἐναντίος εἰς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων ἕνας τέτοιος χαρακτήρας. Ἀλλὰ ὑπάρχει καὶ τοῦτος ὁ χαρακτήρας, καθὼς ὑπάρχει καὶ ἢ αὐτοχτονία.

Εἶναι δὲ τοιοῦτος ὁ πολέμιος τοῦ ἑαυτοῦτου, ὅπου κρύφτει προσεχτικὰ εἰς τοὺς ἄλλους κάθετου προτέρημα· καὶ ὅσα φερόμενος ἀπὸ δυσμενὲς πεπρωμένο, ζητεῖ νὰ φαίνεται χειρότερος.

Ἔτσι, — Εὐρίσκόμενος μὲ φίλους, πασχίζει νὰ γένεται δυσάρεστος!...

Προσκαλεῖται σὲ μίαν ἑσπερινὴν διασκεδάσιν, ὅπου ἠθέλε φαντάξῃ μὲ κανέναν ἀγαπητὸ προτέρημα; Ἄν πάῃ, τραβητάει σ' ἕνα παράμερο μὲ τοὺς ὀλιγώτερο σημαντικούς τῆς συναναστροφῆς ἐκείνης, ἀποφεύγοντας τὸ κέντρον τῆς ὀμιλήσεως, ὅπου ἢ ψυχὴ καὶ ἢ ζωηρότητα ὄχι ἀπὸ μετριοφροσύνητου, ἢ ἐντροπαλότητάτου, ἀλλὰ διότι τὸ ὀλέθριο πεπρωμένοτου ἔτσι τότε σπρώχνει.

Ἔχει λαβαμένο ἀπὸ τὴ φύση χάρισμα κανένα σπάνιο καὶ ἀγαπητό; Μῶλις ἐννοῆσει πῶς τῶχει, τὸ κρύβει ὡς ἄλλοτε οἱ θαγιαδες ἐκρύβαν τὰ πλούτητους ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

Προσκαλεῖται σὲ τιμητικὸν ἀξίωμα, ἢ ἐπικερδῆ ἐντιμὴν ἐπιχείρησιν; Προφασίζεται ὅτι δὲν εἶναι ἱκανός.

Ἀμελεῖ καὶ λείπει ἀπ' ὅλα ἐκεῖνα τὰ κοινωνικὰ χρῆμα, διὰ τῶν ὁποίων οἱ κοινωνικώτεροι ἄνθρωποι φιλοφρόνας σχετίζονται μεταξύτους, ἐπισκεφτόμενοι καὶ συναντώμενοι σὲ διάφορα διασκεδαστικὰ μέρη, ἀλληλοπεριποιούμενοι, κλ. — Ἐπειδὴ ὁ πολέμιος τοῦ ἑαυτοῦτου ἔχει καὶ κάποια δόση ἀκοινωνισίας.

Ὁ τοιοῦτος κατορθώνει ἐπὶ τέλος νὰ κάμῃ τὴν δυστυχίατου, ἐγκαταλελειμμένος ἀπὸ τὴν κοινωνίαν τὴν ὅποιαν αὐτὸς πρῶτος ἀπέφυγε. Ἀλλὰ κανεὶς δὲν τοῦ φταίει.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΑΣΚΑΡΑΤΟΣ

Η ΧΑΛΚΗ*

Ὀλίγα βήματα ἀπὸ τῆς κατοικίας μου μὲ φέρουνε εἰς τὸ δάσος τῆς Ἐμπορικῆς Σχολῆς, κειμένης ἐπὶ τοῦ λαμοῦ δύο βουνῶν, τοῦ χωρίζοντος τὸ Σάμ-Λιμάν (Πευκολίμανον) ἀπὸ τὴν ἐντεῦθεν θάλασσαν. Φαντάζεσαι ποῖαν προνομιοῦχον τοποθεσίαν κατέχει ἢ Ἐμπορικὴ Σχολή, περιώνυμος διὰ τὸ εὐκραὲς τοῦ κλίματος, τὴν ἐθνικὴν τῆς ἐργασίαν, τὰς κλεινὰς παραδόσεις τῆς. Ἐδῶ ἐσπουδάσαν καὶ ἐμορφώθησαν ὅλα, δύναται τις εἰπεῖν, αἱ προσωπικότητες καὶ αἱ κορυφαὶ τοῦ ἀνά τὴν Ἀνατολὴν ἐμπορικοῦ καὶ τραπεζιτικοῦ κόσμου καὶ ἐδῶ σπυρέουνε ἐκ τῶν ἑσχατιῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ οἱ νεαροὶ βλαστοὶ τοῦ Γένους, οἱ προωρισμένοι εἰς ἐθνοπρεπῆ καὶ ἀληθινὴν μόρφωσιν ἡθους, πνεύματος καὶ καρδίας. Τὸ κτίριον εἶνε μέγα καὶ

ἀπέραντον, περίοπτον, εὐάερον, καὶ εὐήλιον πανταχόθεν. Ἐντὸς τοῦ περιβόλου ἐγείρεται τὸ ναῖδιον τῆς Μονῆς, διότι ἢ Σχολὴ ἦτο κατὰ τοὺς ἀρχαιότερους χρόνους Μοναστήριον ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεοτόκου ἢ τῆς Παμμακαριστοῦ, ὡς ἐλέγετο — κτίσμα τοῦ Ἀυτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου τοῦ Β'. Εἰς τὸ σκεοφυλάκιον τῆς Μονῆς σώζονται ἔτι ἱκανὰ ἐκ μεμβράνης χειρόγραφα, ἐκκλησιαστικῆς ὕλης, πρὸ τοῦ ναοῦ δὲ ἀναπαύονται ταφέντες περὶ τοὺς δέκα Πατριάρχαι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου.

Τὸ ἰδιαίτον τῆς Σχολῆς εἶνε ὅτι ὅλοι οἱ σπουδάζοντες ἐν αὐτῇ μαθηταὶ εἶνε ἐσωτερικοί. Ἐσωτερικοί, εἰσάγοντες τοὺς κοινωνικούς πειρασμούς καὶ περισπώντες τὴν μελέτην, δὲν ὑπάρχουν. Ἐντὸς τῆς Σχολῆς διατῶνται ὁ διευθυντής, οἱ καθηγηταί, οἱ παιδαγωγοί, ὁ ἰατρός, οἱ νοσοκόμοι, ὁ ἐφημέριος, ὅλον τὸ προσωπικόν,

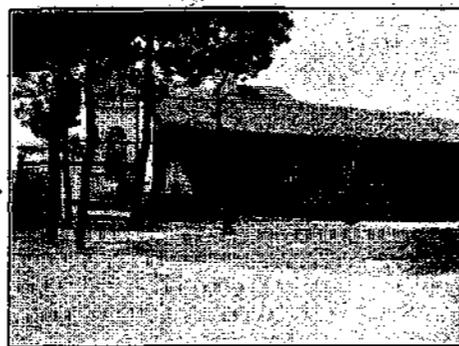
* Ἀπόσπασμα Ἐντυπώσεων ἐκ τῶν Πριγκιπωνήσων ἀπὸ τὸ Ἡμερολόγιον 1906 Κ. Φ. Σκόκου.

ἀποτελοῦντες μίαν μεγάλην πατριαρχικήν οικογένειαν. Οὕτω δὲ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἀδιακόπου ἐπαγρυπνήσεως οἱ σπουδασταὶ μορφοῦνται καὶ διαπλάσσονται ἐντὸς περιβάλλοντος ἀμίλλης, ἐργασίας, ἀσκήσεως παντοειδούς. Βλέπω ὄλους σχεδὸν τοὺς μαθητὰς εὐρώσιους, μὲ τὰ ῥόδα τῆς ὑγείας εἰς τὸ πρόσωπον, μὲ τὸ παράστημα θαλασσινόν, μὲ τὸ ἦθος εὐχαρι, μὲ τοὺς οφθαλμοὺς φωτεινοὺς καὶ σπινθηρίζοντας. Καὶ διατὶ ὅχι; ὅλαι αἱ συνθήκαι τῆς διαιτητικῆς καὶ τῆς ὑγιεινῆς ὑπάρχουν. Ἄηρ ζωογόνος, περιπατοὶ εἰς τὸ ὑπαίθριον, ἐντὸς τοῦ δάσους ἢ παρὰ τὴν θάλασσαν, σωμασκαίαι, τροφή λιτή καὶ καθαρά, ῥωννύουν μαζί μὲ τοὺς ἕμυς καὶ τοὺς πνεύμονας, τὸν νοῦν συνάμα καὶ τὸ ἦθος καὶ τὸν χαρακτήρα. Ἔπειτα πρόσθετες πόσον συμβάλλει καὶ ἡ διηγετικῆς θέα τῆς γύρω φύσεως εἰς ἀνύψωσιν καὶ ἐξευγένισιν τῶν αἰσθημάτων.

Ἀφήνω, ὑπὸ ἀλησιμονήτους ἐντυπώσεις, τὴν Ἐμπορικὴν Σχολήν, καὶ προχωρῶ διὰ τοῦ δάσους, τὸ ὁποῖον ἀποκλίνει πάντοτε πρὸς τὴν θάλασσαν οὕτως, ὥστε νὰ διαγράφονται οἱ κορμοὶ καὶ τὰ φρίσσοντα φυλλώματα καὶ τὰ συμπλέγματα τῶν πεύκων ἐντὸς τοῦ κίανου ἐπιπέδου εἰς συνδυασμοὺς ἀρμονικωτάτους.

Ἀνέρχομαι ἐπὶ ὑψηλῆς τινος κορυφῆς τοῦ βουνοῦ, εἰς τὴν λεγομένην *σκῆτην τοῦ Τσίμα*. Ἐδῶ, μού διεκτραγωδεῖ ὁ ξεναγός μου, διεδραματίσθη ἡ τελευταία πράξις ἐνός σκληροῦ κοινωνικοῦ δράματος. Ὁ Τσίμας αὐτός, φεύγων τὴν ἀπιστίαν τῆς συζύγου του, ἢ ὁποῖα τοῦ ἐδηλητηρίασε ὅλην τὴν εὐτυχίαν, ἀπεσύρθη ἐδῶ μακρὰν τῆς κακίας καὶ τῆς τύχης τοῦ κόσμου, καὶ ἔκτισε τὴν μικρὰν αὐτὴν σκῆτην, ἐντὸς τῆς ὁποίας, ζῶν ἔτι, ἔθαιψε τὴν μαύρην του συμφορὰν καὶ τὴν ἀπελπισίαν. Τώρα εἰς τὴν σκῆτην αὐτὴν διαιτᾶται ὁ ἀγαθὸς γέρον ἐρημίτης Ἰσαάκιος, ἀποζῶν ἐκ τῆς ὀλίγης καλλιεργείας, εἰς ἣν δι' ὑπερανθρώπων μόχθων ἐκβιάζει τὸ ἀπόσφορον ἔδαφος ἐπὶ τῆς ἀγρίας ἐκείνης κορυφῆς, ἣν δέρουν πανταχόθεν οἱ ἀνεμοὶ.

Προχωρῶ ὅλον ἐντὸς τοῦ δάσους, τὸ ὁποῖον ἐντεύθεν πρὸς τὸ νοτιοανατολικὸν τῆς νήσου ὑπέρεκται, ὡσεὶ κορυμμένον, ἀποτόμως τῆς θαλάσσης. Ἐδῶ, τὰ βότανα καὶ αἱ θάμνοι, ἰδίως τὸ *καρὰ μπάσσ* (ἢ στοιχὰς νάρδος), διαχέουν λεπτὸν καὶ γλυκὺ ἄρωμα. Ἀπὸ τοῦ ἀνοικτοῦ πόντου πνέει ἀνεμὸς συγκυκῶν τὴν θάλασσαν, τῆς ὁποίας ὁ ῥόχος κάτωθεν μιγνύμενος πρὸς

Ἡ σκῆτη τοῦ πατρὸς Ἀρσενίου.

τοὺς στεναγμοὺς τοῦ δάσους, σοῦ καθηδύνει τὸ οὐδ. Εἰς μίαν ὠραίαν πορφυρὰν δύσιν τοῦ ἡλίου βλέπω νὰ διαγράφονται τὰ φυλλώματα τῶν δένδρων ἐντὸς χρυσαυγούς φωτονεφέλης. Τί θεσπεσία φανταστικῆ εἰκὼν! Μετὰ μαγευτικὴν πορείαν ἐνός τετάρτου τῆς ὥρας εὐρίσκομαι εἰς τὴν *σκῆτην τοῦ πατρὸς Ἀρσενίου*. Ἄλλος πάλιν αὐτὸς περίεργος τύπος ἀναχωρητοῦ! Ἦλθεν ἐδῶ πρὸ 40 ἐτῶν εἰς τὴν ῥομαντικὴν αὐτὴν ἄκραν—δὲν σοῦ κάμνει αἰσθῆσιν διὰ οἱ μοναχοὶ καὶ οἱ καλόγηροι ἐκλέγονν πάντοτε πρὸς διαμονὴν τὰς ποιητικωτέρας τοποθεσίας;—ἔκτισε μικρὰν κατ' ἀρχὰς σκῆτην, βαμνηδὸν δὲ καὶ κατ' ὀλίγον διὰ τῆς φιλοπονίας του καὶ τῶν ἐράνων τῶν εὐσεβῶν, μετεμόρφωσε, ἐξωραΐσε καὶ ἐπλούτισε τὴν γύρω περιοχὴν. Ἰδρυσεν ναῖσκον, κελλίαι, ξενώνας, περίβολον, κρήνας, δεξαμενάς, βιβλιοθήκην, κηπάρια, θολίας ἀναδενδράδων, ὑπόστεγα σύσκια, κλπ. Ἐφρόντισε δὲ νὰ μὴ παραλείψῃ οὐδὲ τὸν τάφον του, ἔνθα ἀποθανὼν πρὸ τινῶν μηνῶν, ἀναπαύεται ἡσυχος ἤδη. Λέγουν ἀκόμη διὰ ἦτο τόσον φιλόθερος, ὥστε ἐξεπαίδενσε πολλὰ ὄρφανὰ παιδία, τὰ ὁποία ἀνέδειξεν εἰς ἱεράρχας. Οὕτως ὁ νῦν ἅγιος Μελενίκου καὶ ὁ ἅγιος Ἀγαθουπόλεως εἶναι δημιουργήματα, ἀπὸ τὰ ὠραιότερα, τοῦ πατρὸς Ἀρσενίου, διὰ τὰ ὁποῖα δικαίως ἐσεμνύντο. Τώρα τὸν διεδέχθη εἰς τύπος ἄλλου συμπαθεστάτου μοναχοῦ, ὁ πατὴρ Σωφρόνιος, κατ' ὑπόδειξιν αὐτοῦ τοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ. Σεμνός, μορφωμένος, νέος ἀκόμη, σπουδάσας τὴν ἀγιογραφίαν καὶ τὴν ζωγραφικὴν εἰς τὸ Βέλγιον, εὐπαιδευτος, γλωσσομαθῆς—τὸ ἰδεῶδες, σὲ βεβαίῳ, τοῦ καλογήρου. — Ὁ πατὴρ Σωφρόνιος ἤδη συνεχίζει καὶ συμπληροῖ τὸ ὠραῖον ἔργον τοῦ ἀλησιμονήτου Ἀρσενίου.

ΚΩΝ. Φ. ΣΚΟΚΟΣ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΩΝ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ»

ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΟΥ Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΥ

Μάθημα τρίτον.— Ὁ Φειδίας.

ἘΩΣ ἐδῶ ἡ Πλαστικὴ ἔφθασεν εἰς ἐν εὐάρεστον σημεῖον ἄφινεν ὁμως διὰ τὸν μέλλοντα μέγαν καλλιτέχνην πρὸς ἐκτέλεσιν τὰ ἐξῆς: νὰ πλουτίσῃ τὴν συμμετρίαν, ἢ ὁποῖα, καθὼς εἶδομεν, εἶναι πτωχὴ καὶ στοιχειώδης εἰς τὸν κανόνα τοῦ Ἀγέλαδα καὶ τοῦ Ἦγιου νὰ μονιμοποιήσῃ τὴν ἐκφράσιν τῶν θεῶν, διότι εἰς τὰ ἔργα τῶν προηγουμένων καλλιτεχνῶν εἶναι ἀκόμη ἀσταθῆς καὶ ἀόριστος ἡ φυσιογνωμία, καὶ μόνον ἀβεβαία γενικότητος ἐκφράζει ὁ πνευματικὸς βίος τῶν παριστανόμενων νὰ προσδιορίσῃ μὲ τρόπον εὐδιάκριτον τοὺς τύπους τῶν θεῶν καὶ νὰ δώσῃ εὐλυγισίαν καὶ χάριν εἰς τὸν κορμόν, ὁ ὁποῖος μένει ἀκόμη ψυχρὸς καὶ ὀγκώδης.

Ὅλα αὐτὰ μόνον ὁ μεγαλοφυῆς Φειδίας κατώρθωσε νὰ φέρῃ εἰς πέρας μὲ τρόπον ἱκανοποιούντα τὰς ἀπαιτήσεις τῆς Τέχνης. Τὸν Φειδίαν μᾶς παρουσιάζουν τὰ μνημεῖα καὶ οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ὡς καλλιτέχνην γενικωτέρου πνεύματος: δὲν ὑπάρχει λεπτομέρεια τῆς Πλαστικῆς, εἰς τὴν ὁποῖαν νὰ μὴ ἡσυχολήθῃ καὶ νὰ μὴ διεκρίθῃ: εἶναι προνόμιον τῶν μεγαλοφυῶν πνευματιῶν νὰ ἐπιβάλλουν τὴν σφραγίδα τοῦ πνεύματός των εἰς ὅ,τι ἐπιχειρήσονται!

Ἄλλ' ἡμεῖς σήμερον δὲν ἠμποροῦμεν οὔτε νὰ ἐξιχνιάσωμεν οὔτε νὰ ἐξελέγξωμεν, οὔτε νὰ ἀπολαύσωμεν καθ' ὅλα τὰ σημεῖα καὶ μὲ τρόπον ἱκανοποιητικὸν τὸν χαρακτήρα τῆς τέχνης τοῦ μεγάλου ἀνδρός, ὁ ὁποῖος συμβολίζει τὸ ὕψιστον σημεῖον τῆς παγκοσμίου Πλαστικῆς. Τῆς Παρθένου Ἀθηνᾶς τοῦ τῆς χρυσελεφαντίνης μόνον ἐλλεινὰ ἀντίγραφα ἔχομεν, τοῦ δὲ Διὸς τῆς Ὀλυμπίας, ἐνός τῶν θαυμάτων τοῦ κόσμου, δὲν ἔχομεν οὐδὲν εἰμὴ μόνον τὸ περιγράμματόν ἐπὶ νομισμάτων τῶν Ἠλείων τοῦ 2ου μ. Χ. αἰῶνος. Ἐξ αὐτῶν βεβαίως δὲν ἐξάγεται τι διότι μόνον ἀπλὰ τινὰ σχεδιάσματα ἠμποροῦσαν νὰ πάρουν οἱ καλλιτέχναι ἀπ' αὐτὰ τὰ ἀριστουργήματα, καὶ ἕκαστος διαφόρως τὰ ἀντελαμβάνετο καὶ διαφόρως ἀντέγραφε καὶ ἀπ' αὐτὰ τὰ σχεδιάσματα ἐγένοντο μικρὰ προπλάσματα καὶ ἔπειτα ἀντίγραφα διαφόρου μεγέθους. πάντοτε πολὺ μικροτέρου τοῦ πρωτοτύπου, καὶ ἐκ τούτων ἄλλα. Κύριος οἶδε μέχρι ποίας χειρὸς. Ὡστε ἡ φυσιογνωμία τῶν δύο μεγίστων Θεῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανθέου, ὅπως τὴν ἔδωκεν ὁ Φειδίας, ἀπολέσθη διὰ παντὸς δι' ἡμᾶς.

Ἐχομεν ὁμως πρωτότυπα, εἰς τὰ ὁποῖα πνέει ὡς δροσερὰ αἶθρα ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Φειδίου: αὐτὰ εἶναι τὰ γλυπτὰ τοῦ Παρθενῶνος, αἱ μετόπαι, τὰ αἰετώματα καὶ ἡ ζωφόρος. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Παρθενῶν ὡς ἀρχιτεκτονικὸν σύνολον μὲ τὸ μεγαλεῖον τῶν γραμμῶν του εἶναι δημιούργημα τοῦ Φειδίου, μόνον δὲ ὡς ἐκτελεσται νοήμονες τοῦ σχεδίου ἐκείνου πρέπει νὰ θεωροῦνται ὁ Ἰκτίνος καὶ ἡ Καλλιμαχίτης: ἡ σχέσις τῶν γλυπτῶν πρὸς τὸ ἄγαλμα τῆς Παρθένου καὶ μεταξὺ τῶν καὶ πρὸς τὸν ναὸν εἶναι τόσον στενὴ, ὥστε εἶναι ἀδύνατον νὰ προηλθῶν ἀπὸ δύο κεφαλᾶς: ἀπ' οὐ λοιπὸν ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι συλλήψεις τοῦ Φειδίου, ἔπειτα διὰ καὶ τὸ σχέδιον τοῦ Παρθενῶνος ἀνήκει εἰς αὐτόν. Ἐπειτα ὁ Ἰκτίνος κατεσκεύασε μετὰ τὸν Παρ-

θενῶνα τὸν ναὸν τῆς Φιγαλίας: ἀλλ' ἐκεῖ δὲν φαίνεται ὁ Φειδίας: μένει μόνος ὁ Ἰκτίνος.

Ὁ Παρθενῶν ὡς ἀρχιτεκτονικὸν σύνολον εἶναι μία ἐνσάρκωσις τοῦ τελείου κατὰ φύσιν καὶ τέχνην: εἰς τὰ ἄκρα ἔχει τοὺς κίονας μεγαλειτέρους καὶ τὴν ἀπόστασιν μεταξὺ τῶν μικροτέρων ἐφ' ὅσον προχωρεῖ πρὸς τὸ μέσον ἔχει ἀσθενεστέρους τοὺς κίονας καὶ μεγαλειτέραν τὴν ἀπόστασιν: παντοῦ ἔχει τὴν λεπτὴν καμπύλην διότι εἰς τὸ πολὺ φῶς ἡ καμπύλη φαίνεται εὐθεία καὶ τὸ ἀντίθετον. Ἐπίσης ὁ Παρθενῶν δὲν εἶναι οὔτε φαίνεται μαθηματικῶς τετράγωνος: ἀποτελεῖ τὴν βάσιν πυραμίδος. τῆς ὁποίας ἡ κορυφὴ σχηματίζεται διὰ νοσῆρας προεκτάσεως τῶν γραμμῶν του εἰς τὰ ὕψη τοῦ οὐρανοῦ: ὥστε ἡ ἐντὸς τοῦ Παρθενῶνος Ἀθηνᾶ δὲν ὑπελογίσθη ὅτι ἐκεῖτο ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ τρόπον τινά. Αἱ γραμμαὶ του πάλιν, ὡς φαίνονται, εἶναι μεγάλα εὐθείαι, καὶ τοῦτο διότι ἡ γύρω φύσις ἔχει ποικιλίαν καὶ πλησιον τῆς καμπύλης οὕτω δὲ ἐναλλάσσεται καὶ ἀνακουφίζεται ἡ σύγχρονος ἐντύπωσις ἐκ τῆς φύσεως καὶ τῆς τέχνης.

Τὰ δὲ γλυπτὰ βεβαίως δὲν κατεσκεύασεν ὁ Φειδίας: διότι καὶ 200 ἔτη ἂν ἔξη, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ τὰ φέρῃ

Ἡ Ἀθηνᾶ Ἀθηνᾶ

Αἱ Μοῖραι — Ἀνατολικὸν ἀέτωμα.

εἰς πέρας. Μόνον τὰ σχέδια ἔδωκε καὶ ἐπέβλεψεν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν, ἴσως δὲ ἔθεσε τὴν χεῖρα του καὶ εἰς μερικά.

Καὶ αἱ μὲν 92 μετόπαι, μὲ τὴν ἐπιβαλλομένην ἐξ ἀρχιτεκτονικῶν λόγων παραστάσιν δύο μόνον μορφῶν ἐκ τῆς κενταυρομαχίας, ἀμαζονομαχίας καὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Τροίας, παρῆσαν μέγαν κίνδυνον ἐπαναλήψεως· καὶ ὅμως πονθὲν δὲν παρατηρεῖται ἐπανάληψις· τὸ σχέδιον δεικνύει πάντοτε μεγαλοφυῶς χεῖρα, ἢ ἐκτέλεσις ὅμως πολλὰς διαφορὰς· καὶ τοῦτο εἶνε φυσικόν· διότι περὶ τὸν Φειδίαν εἰργάζετο σιμῆος καλλιτεχνῶν πάσης δυνάμεως καὶ ποικίλων παραδόσεων· ἐπειδὴ δὲ αἱ μετόπαι ἦτο ἀνάγκη νὰ τίθενται ἀμέσως μὲ τὴν κατασκευὴν τοῦ ναοῦ, ἢ ἐπιβλέψις καὶ τελειοποιήσις των εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἦτο δύσκολος. Ἰδέα τῶν μετοπῶν διὰ τῶν παραστάσεων των εἶναι ἡ ἐπικράτης τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ ἀγαθοῦ πνεύματος κατὰ τῆς βαρβαρότητος καὶ τῆς κτηνώδους βίας· τὸν πολιτισμὸν ἀντιπροσωπεύουν οἱ Δαπίθαι, νικῶντες τοὺς ἀσπαγας τῶν γυναικῶν των καὶ καταλύτας τῆς οἰκογενειακῆς εἰρήνης κτηνώδεις Κενταύρους, οἱ παμπάλαιοι Ἀθηναῖοι, νικῶντες τὰς ἀρνούμενας τὸν γάμον, ἦτοι τὴν ὑπόστασιν αὐτῆν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἀμαζόνες καὶ οἱ Ἕλληνες, νικῶντες τοὺς ἀσπαγας καὶ ληστάς Τρώας.

Τὰ ἀετώματα, ἔξοχα ἐπίσης κατὰ τὴν σύλληψιν καὶ μὲ διαφορὰς τινας εἰς τὴν δύναμιν τῆς ἐκτέλεσεως, παρίσταν τὸ μὲν Ἀνατολικὸν τὴν γέννησιν τῆς Ἀθηνᾶς, τὸ δὲ Δυτικὸν τὴν ἀμφοισθήσασιν ἐπὶ τῆς προστασίας τῆς χώρας μεταξύ Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς καὶ τὴν ἐπικράτησιν τῆς τελευταίας· ἡ ἰδέα εἶναι ἀπ' εὐθείας σχετικὴ πρὸς τὴν Ἀθηνᾶν ὀφθαλμοφανῶς. Ἐξοχα ἔργα διὰ τὴν ἐκτέλεσιν εἶναι αἱ Μοῖραι τοῦ ἀνατολικοῦ ἀετώματος μὲ τὰ παλλόμενα ἐκ ζωῆς σώματά των, δεικνύουσαι ὅτι σφιγγοῦν αἱ φλέβες των καὶ πάλαι ἢ καρδία των ὑπὸ τὸ μάρμαρον, ἢ κεφαλὴ τῆς Νίκης, ἰδεώδους κάλλους καὶ ἐξόχου ἐκτέλεσεως καὶ μία κεφαλὴ ἵππου ὑμνηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Γκαίτε καὶ κινδυνεύουσα νὰ ἀποτριβῇ ἀπὸ τὰ φιλήματα τῆς λατρείας τῶν καλλιτεχνῶν ἐκεῖ εἰς τὸ Βρετανικὸν Μουσεῖον, ὅπου εὐρίσκειται.

Ἡ ζωοφόρος εἶναι τὸ ἀριστοῦργημα τῆς ἀναγλυφικῆς τέχνης ὑπὸ ἔκποιν συλλήψεως, σχεδίου καὶ ἐκτέλεσεως· παρίσταται εἰς συνεχῆς ἀνάγλυφον ὕψους 1 μέτρον καὶ ὀλίκο μήκος 160 μέτρων ἢ πομπὴ τῶν Παναθηναίων· ὁ Φειδίας θυσιάζει χάριν τῆς τέχνης εὐθὺς ἀμέσως τὴν πραγματικότητά· διότι θέτει τὴν ἐναρξιν τῆς πομπῆς εἰς τὴν δυτικὴν πλευρᾶν, ἐπειδὴ αὕτη προσπίπτει πρῶτη εἰς τὸν θεατὴν, ὅταν βαδίζῃ

ἐκ τῶν Προπυλαίων πρὸς τὸν Παρθενῶνα, καὶ ἀμέσως τὴν διαιρεῖ εἰς δύο γλώσσας, μίαν ἐπὶ τῆς νοτίου καὶ τὴν ἄλλην ἐπὶ τῆς βορείου πλευρᾶς· καταλήγει δὲ ἡ πομπὴ εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευρᾶν, ὅπου οἱ θεοὶ προσκληθέντες ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς βλέπουν τὰς ἀποδιδόμενας εἰς αὐτὴν ὑπὸ τοῦ πιστοῦ λαοῦ τῆς τιμᾶς. Ἄν ὁ Φειδίας ἔθετε τὴν πομπὴν κανονικῶς μὲ τοὺς μὲν ὀπισθεν τῶν δέ, καθὼς ἐβάδιζον εἰς τὴν πραγματικότητά, τὸ ὅλον θὰ ἦτο μονότονον καὶ ἀηδές, ὅπως αἱ ἀσσυριακαὶ καὶ αἰγυπτιακαὶ παραστάσεις ὁμοίων τελετῶν.

Καὶ ἄλλην δὲ θυσίαν τῆς φύσεως χάριν τῆς Τέχνης, ἔκαμεν ὁ Φειδίας· τοὺς ἵππους καὶ βόας παρέστησε κατ' ἀναλογίαν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους πολὺ μικροῦς καὶ τὰ πρόβατα πολὺ μεγάλα· καὶ τοῦτο διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὰ ἀκαλαίσθητα κενά, τὰ ὅποια θὰ ἐσχηματίζοντο, ἂν παρίστανε τὰ πάντα κατὰ φυσικὴν ἀναλογίαν.

Ἐχει δὲ ὁ Φειδίας ἐφαρμόσει ἔξοχον συμμετρικὴν καὶ ἀξιοθαύμαστον ὀπτικὴν εἰς τὴν ζωοφόρον· δίδει κίνησιν εἰς τὰς δύο μακρὰς πλευρὰς, ἡρεμίαν εἰς τὰς στενάς· τὰ ἀνάγλυφα εἶναι ἄλλοι βαθύτερα καὶ ἄλλοι ἄβαθῆ, σύμφωνα μὲ τὸ πολὺ ἢ ὀλίγον φῶς, τὸ ὅποιον ἐπιπτεν εἰς ἐκάστην πλάκα, καὶ μὲ τὰς συνεχόμενας ἐκ τῶν πῆριξ δέσμας τῶν γραμμῶν ὡς ἐπὶ βάθους γραμμικῆς εἰκόνας.

Τὴν ζωοφόρον ἐνίσχυεν ὁραία βαφὴ· ὁμοίως αἱ μετόπαι, τὰ ἀετώματα καὶ ὀλόκληρος ὁ Παρθενῶν παντοῦ εἶχε βαφὴ ἀναλόγως· διότι ἐκ τοῦ πολλοῦ φωτός τῆς πῆριξ φύσεως, τὸ λευκὸν μάρμαρον θὰ ἔκαμνε ἀντανοκλάσεις, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ θεατοῦ θὰ δυσχεροῦντο καὶ θὰ ἀπέστρεφον αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ ὀραίου μνημείου κατ' ἀνάγκην, ὡσάν νὰ ἦτο τι ἀποτρόπαιον θέαμα.

Τοιοῦτον τέλειον σύνολον ἔπρεπε νὰ φέρῃ ἐντὸς ἀντάξιον ἀγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, διὰ τὸ ὅποιον ἀκριβῶς κατεσκευάσθη ὁ μεγαλοπρεπὴς καὶ ὀρατοῦς οὗτος ναός. Ἡ θέσις τοῦ Φειδίου ἦτο δύσκολος· ὁ μέγας καὶ νοήμων Ἀθηναῖκός λαὸς ἔβλεπε μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς του τὴν πολιοῦχον θεᾶν ὡς νικήτριαν εἰς τοὺς πολέμους, ὡς προστάτιν παντὸς εὐγενοῦς καὶ ὑψηλοῦ ἔργου τοῦ πολέμου, τῆς εἰρήνης, τοῦ πνεύματος, ὡς ἐφευρέτιν παντὸς ἀγαθοῦ διὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ὡς δημιουργὸν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ὡς κοσμουμένην μὲ πλῆθος ἰδιοτήτων καὶ ἔχουσαν τὸ μεγαλεῖον τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν εὐγενῶν ἰδεῶν κατὰ τῆς βαρβαρότητος καὶ τῆς κτηνώδους.

Ὁ Φειδίας ἱκανοποίησε μέχρι κεραίας τὰς ἀπαιτήσεις ταύτας, ὡς ἠμποροῦμεν νὰ φαντασθῶμεν ἐκ τῶν

Κεφαλὴ ἵππου — Ἀνατολικὸν ἀέτωμα.

ἀντιγράφων καὶ τῶν διηγήσεων τῶν ἀρχαίων. Ἡ κολοσσαία χρυσελεφαντίνη Παρθένος ἱσταμένη μεγαλοπρεπῆς ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Παρθενῶνος μὲ τὴν αἴγλην καὶ λάμψιν τοῦ χρυσοῦ, μὲ τὸ πλῆθος τῶν ἐκφραστικῶν κοσμημάτων, ἐσυμβόλιζε τὴν ἐπικράτησιν τῆς δημοκρατίας διὰ τῶν πολέμων, διὰ τῶν ἔργων τοῦ πνεύματος καὶ τῆς τέχνης, διὰ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς βιομηχανίας.

Ἄλλ' ὁ καλλιτέχνης παρέστησε καὶ ὑπὸ εἰδικωτέρας ἰδιότητος τὴν Ἀθηνᾶν· μεταξὺ τῶν Προπυλαίων καὶ τοῦ Παρθενῶνος ὑψώνετο ἡ ἐκ χαλκοῦ κολοσσαία Ἀθηνᾶ, τὴν ὅποιαν κατόπιν ὠνόμασαν Πρόμαχον· τὸ ἄκρον τοῦ δόρατος τῆς ὑπερέβαινε τὸ ὕψος τοῦ Παρθενῶνος· τὸ ὅτι ὅμως ἐφαίνετο ἐκ τοῦ Σουνίου εἶναι μῦθος. Ἰστατο δὲ ἡρεμῶς κρατοῦσα τὴν ἀσπίδα καὶ τὸ δόρυ, ἀλλ' ἡ φυσιογνωμία τῆς ἐνέπνεεν εἰς τοὺς πολίτας τὴν ἀγάπην πρὸς διατήρησιν τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος, τὴν ὑπὲρ αὐτῆς αὐτοθυσίαν διὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς, τὴν ἐγκαρτέησιν εἰς τὸ νὰ διεξάγουν ὑπὲρ πατρίδος πολέμους καταστρεπτικούς καὶ πολυχρονίους.

Ἡ ἀρίστη ὅμως ἰδιότης, ὑπὸ τὴν ὅποιαν παρέστησε ὁ Φειδίας τὴν Ἀθηνᾶν, εἶναι ἡ αἰσθηματικὴ αὐτὴ ἦτο ἢ μᾶλλον ἐνδόμωχος καὶ συγκινητικὴ θεᾶ, ἢ μᾶλλον εὐγενῆς καὶ προσφιλεῆς πολιοῦχος· ἦτο ἡ Ἀθηνᾶ, τὴν ὅποιαν ἀνέθεσαν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν οἱ ἀπερχόμενοι εἰς τὴν Ἀθήνησιν ὡς κληροῦχοι Ἀθηναῖοι πολῖται· ἱστατο ὀλίγα βήματα μετὰ τὰ Προπύλαια πρὸς ἀριστερά. Εὐτυχῶς ἐσωθῆ ἀντίγραφον αὐτῆς ἐν Δρέσδῃ καὶ ἔξοχος κεφαλὴ ἐν Βονωνίᾳ.

Ἡ Ἀθηνᾶ ἦτο ἐκ χαλκοῦ, φυσικοῦ μεγέθους, ὀλίγον μεγαλειότερου, ὡς θεᾶ. Ἐκράτει διὰ τῆς δεξιᾶς τὸ κράνος, ὡς ἐντέλως εἰρηνικὴ πλέον θεᾶ, καὶ ἐστηριζέτο ἐλαφρῶς ἐπὶ τοῦ δόρατος διὰ τῆς ἀριστερᾶς. Τὸ σχῆμα τοῦτο εἶναι μοναδικὸν ἐν τῇ Πλαστικῇ καὶ μόνον ὁ Φειδίας παρέστησε οὕτω τὴν Ἀθηνᾶν. Ἡ κόμη τῆς βραχεῖα, ἔχουσα τι τὸ ἀνδρικό, παρεστάθη ὀρατωτάτη ἐν τῇ ἀπλότητί τῆς, μὲ τὸ φυσικὸν κάλλος χωρὶς καλλοπισμῶς καὶ βοηθήματα. Τὸ μέτωπόν τῆς εἶναι ἀγνὸν καὶ καθαρὸν, οἱ ὀφθαλμοὶ βαθεῖς, περιπαδέστατοι, σκεπτικοὶ καὶ συμπονετικοί, αἱ παρειαὶ μᾶλλον ἰσχναί, δίδουσαι ἔκτακτον περιπάθειαν εἰς τὴν φυσιογνωμίαν, τὸ στόμα κομψότατον καὶ γλυκύτατον, ὡς κάλυξ ἀνθῶς ἀποπνέον ἐωδιάν. Τὸ ἔνδυμα, ὁ δωρικὸς χιτῶν καὶ ὁ πέπλος μὲ τὰς σοβαρὰς καθέτους πτυχάς, τῶν ὅποιων τὴν μονοτονίαν διακόπτει τὸ καμπτόμενον ἐλαφρῶς ἀριστερὸν σκέλος, ἀφίνει γυμνάς

τὰς χεῖρας καὶ τὸ ἐμπροσθεν τοῦ στήθους καὶ δίδει σεμνότητα καὶ ἀγνότητα εἰς τὸ σύνολον.

Τοιαύτη ἡ Ἀθηνᾶ ἐπὶ ὑψηλοῦ βάθρου μὲ ὄλην τὴν προοπτικὴν φροντίδα ὑπολογισθεῖσα ὑπὸ τοῦ μεγαλοφυοῦς καλλιτέχνου προσέπιπε πρῶτη εἰς τὰ βλέμματα τοῦ εἰσερχομένου εἰς τὴν ἱερὰν Ἀκρόπολιν κληροῦχου, τοῦ ξενιτευομένου, τοῦ πολεμιστοῦ, τοῦ μεταβαίνοντος νὰ ἴδῃ διὰ τελευταίαν φορᾶν τὰ ἱερὰ τῆς πατρίδος, τὴν ὅποιαν ἴσως δὲν θὰ ἐπανεβλεπε· καὶ μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν, ὅταν ἐρρεπτεν ὀπίσω ἕνα γενικὸν βλέμμα, συνήντα πάλιν τὴν ἀγγελικὴν ὄψιν τῆς πολιοῦχου θεᾶς του, καὶ βαθεῖα εἰσηρχετο εἰς τὴν ψυχὴν του ἡ φυσιογνωμία τῆς, καὶ ἔδωκε τὰς εὐγενεστέρως καὶ λεπτοτέρας χορδὰς τῆς καρδίας του.

Ἡ προστάτις θεᾶ τῆς πατρίδος του παρίστατο ἐνώπιόν του ὄχι πλέον ὡς βασίλισσα εἰς τὴν λάμψιν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς, ἀλλ' ὡς νοικοκυρὰ κοσμία, ἀπλή καὶ ἀφελῆς, πλήρης χάριτος καὶ σεμνότητος, ὑποδεχομένη τοὺς φίλους καὶ συγγενεῖς εἰς τὸν ἀγνὸν καὶ καθάριον οἶκον τῆς. Τὸν ἔκαιετα μὲ φιλοστοργίαν μητρῶς, μὲ περιπάθειαν ἀδελφῆς, μὲ γλυκύτητα τοῦ πλέον προσφιλοῦς δντος, τὸ ὅποιον ἔχει τις εἰς τὸν κόσμον τοῦτον. Τοῦ ἔδεικνε τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐνδιαφέρον τῆς, τοῦ ὑπέσχετο τὴν προστασίαν τῆς εἰς τὰς ἠθικάς, εὐγενεῖς καὶ ὑψηλὰς πράξεις του.

Μὲ τοιοῦτον πολῦτιμον ἐγκόλιον ἄφινεν ὁ πολίτης τὴν πατρίδα· ἡ γλυκεῖα μορφή τῆς θεᾶς, ἐντυπωμένη εἰς τὴν ψυχὴν του, τὸν παρηκολούθει τὴν εἰς παρηγορίαν εἰς τὴν λύπην του, θάρρος εἰς τὴν ἀπελπισίαν του, βοηθῶν εἰς τὴν ἀβεβαιότητά του, εὐχαρίστησιν εἰς τὴν χαρὰν του. Τοῦ ἐνέπνεε τὸν γλυκὴν κόπον νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα διὰ νὰ ἀτενίσῃ μίαν ἀκόμη φορᾶν τὸ θεῖον καὶ ἀγνὸν πρόσωπόν τῆς· καὶ ἂν μακρὰν τῆς πατρίδος ἀπέθνησκεν, ἡ θεᾶ πλησίον του παρίστατο διὰ νὰ κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμούς του, καὶ ὁ πικρὸς θάνατος τοῦ ἐγίνετο εὐχαρίστησις!

Ἡ Ἀθηνᾶ συνελήφθη εἰς τὸν νοῦν τοῦ Φειδίου εἰς μίαν καλὴν του ὥραν ἀπὸ ἐκείνας, αἱ ὅποιαι μίαν φορᾶν μόνον καὶ εἰς τὰς μεγαλοφυᾶς παρουσιάζονται ἡ ψυχὴ τοῦ οὐχὶ ἀκόμη 40ετοῦς καλλιτέχνου (448 π. Χ.) εἶχε μίαν ἐξόχως εὐτυχὴ ἐμπνευσιν, τὴν ὅποιαν μὲ ἔξαιρετικὴν ὅλας δυνάμιν ἀπετύπωσε εἰς τὴν παράστασιν ταύτην τῆς θεᾶς· τὸ ἐγγώριζε τοῦτο ὁ Φειδίας καὶ ὁ ἴδιος ἀμολόγει μὲ τὴν ὑπογραφήν του ὑπὸ τὸ ἔργον τοῦτο μόνον, ἐξ ὅλων τῶν ἐν τῇ Ἀκρόπολει, ὅτι τὸ ἀνεγνωρίζεν ὡς ἀριστοῦργημα του.

Τὸ δημιουργημὸν τοῦτο τοῦ Φειδίου θὰ ἦτο βεβαίως τὸ μόνον ἀνθρώπινον ἔργον τὸ ὅποιον θὰ εἶχεν εὐμενῆ εἰσοδὸν εἰς τὴν κατοικίαν τῶν θεῶν· ποτε λεί ἡ Ἀθηνᾶ τὸ ἀριστον δῶρον, τὸ ὅποιον ἡ ὄλη ἀνθρωπότης προσέφερε ποτὲ πρὸς τὸ θεῖον!

Μάθημα Τέταρτον.— Ἡ Σχολὴ τοῦ Φειδίου. Ἀλκαμένης.

Φειδίας ὑπῆρξε διὰ τὴν Τέχνην ἐν εἰδὸς ἀποκαλύψεως. Τὸ ἀπλετον φῶς, τὸ ὅποιον ἐπέχυσεν εἰς τὴν Ἀττικὴν Σχολήν, δίδει νέαν ζωὴν εἰς αὐτήν, καὶ ἡ ἀθηναϊκὴ τέχνη ἐξέρχεται ἀπὸ τὰ στενά ὅρια τῆς ττικῆς, καὶ ἀναγνωρίζεται ἀπὸ ὅλον τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον ὡς τὸ ἐργοστάσιον τῶν θεῶν καὶ τῆς κοσμήσεως τῶν μνημείων.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν μάρμαρογλύφων καὶ εἰς τὴν Νομισματικὴν δίδει νέαν ζωὴν ὁ Φειδίας. Ἐπέρχεται λοιπὸν τὸ ἐρώτημα· δὲν ἔχει ἀσὰ γε τίποτε πλέον νὰ ἐκτελέσῃ ἡ Ἀττικὴ Σχολή; ἐξέλιπε πᾶν νέον στοιχεῖον διὰ τὴν Τέχνην μὲ τὸν Φειδίαν;

Τὸ μέγα Ἑλληνικὸν πνεῦμα δὲν σταματᾷ οὔτε μὲ

ένα Φειδίαν· ἀπ' οὗ ὁ μέγας καλλιτέχνης ἔδειξε τὴν Τέχνην μὲ δλον τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν λαμπρότητα τῆς, ἔμειναν θαμβωμένοι οἱ καλλιτέχνη ἐπὶ τινὰ χρόνον, ἀλλὰ ταχέως ῥίπτονται εἰς τὸ νὰ ἀνοίξουν νέας ὁδοὺς καὶ νὰ ἀναπτύξουν νέα στοιχεία.

Ἡ ἐκ νέου ἀρχὴ διὰ τοῦ Πραξιτέλους τῆς Ἀττικῆς Σχολῆς, ἕνα αἰῶνα μετὰ τὸν Φειδίαν, μᾶς δεικνύει ὅτι πολλὰ ὑπελείποντο πρὸς ἐκτέλεσιν, τὰ ὁποῖα ἐπὶ ἐκατὸν ἔτη ἀναζητοῦν οἱ διάδοχοι καλλιτέχνη, προπαρασκευάζοντες τὸν μέγαν Πραξιτέλην.

Δύο διευθύνσεις παρατηροῦμεν εἰς τὴν ὁδὸν ταύτην· μίαν τῶν *συντηρητικῶν*, καὶ τοιοῦτοι εἶναι οἱ στενοὶ μαθηταὶ τοῦ Φειδίου, οἱ ὁποῖοι ἀκολουθοῦν πιστῶς τὴν τέχνην του, καὶ ἄλλην τῶν προοδευτικῶν καὶ ἀνεξαρτήτων, οἱ ὁποῖοι θέλουν νὰ ἀποσπασθοῦν ἀπὸ τὴν ἐπιβολὴν του.

Μεταξὺ τῶν συντηρητικῶν ἔρχονται τρεῖς: Πραξιτέλης ὁ πρεσβύτερος, ὁ γνάφης τῆς μεγάλης καλλιτεχνικῆς οἰκογενείας, ἀπλοῦς ὁμῶς βοηθὸς καὶ συνεργάτης τοῦ Φειδίου, ὁ Κολώτης, ὁ ὁποῖος κληρονομεῖ τὴν χουσελεφαντίνην τέχνην τοῦ διδασκαλοῦ του, ἀλλὰ δὲν δεικνύει καμμίαν πρόδοτον, καὶ ὁ ἀγαπητὸς μαθητὴς τοῦ Φειδίου Ἀγοράρχιος, ὅστις φαίνεται ὁ ἀριστος διὰ δόξης τοῦ μεγάλου καλλιτέχνου.

Ὁ Ἀγοράρχιος κατεσκεύασε τὴν *Νέμεωσιν*, κολοσσιαῖον ἀγαλμα ἀπὸ τὸν ὄγκον ἐκείνου τοῦ Παρίου μαρμάρου, τὸν ὁποῖον ἐκόμισαν οἱ Πέρσαι εἰς τὸν Μαραθῶνα διὰ τὴν στήσιν τρόπαιον ἐγκαθίστην τῶν Ἀθηναίων. Τὸ βάθρον τῆς Νεμέσεως εἶχεν ἀνάγλυφα, ὅπως τὰ βάθρα τῆς Παρθένου καὶ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς τοῦ Φειδίου· ἐξ αὐτῶν εὐρίσθησαν ἴχνη. Ἐπίσης ἀνεγνωρίσθη ἀντίγραφον τῆς Νεμέσεως, τῆς ὁποίας τμήμα τῆς κεφαλῆς ἐκ τοῦ πρωτοτύπου εὐρέθη ὁμοίως.

Ἐξ αὐτῶν διακρίνομεν ὅτι ἐξωτερικῶς μὲν ὁ Ἀγοράρχιος μιμεῖται τὸν Φειδίαν, ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν ἐκφράσιν τῶν ἀγαλμάτων του ἀπέχει πολὺ ἀπ' ἐκείνου ἢ Νεμέσεως του εἶναι κενὴ ἐκφράσεως· οὐδεμίαν χορδὴν τῆς ψυχῆς μας δονεῖ.

Ἡ ἄλλη διεύθυνσις τῶν προοδευτικῶν καὶ ἀνεξαρτήτων ἀντιπροσωπεύεται ἀπὸ τρεῖς μεγάλους καλλιτέχνας τὸν Καλλιμάχον, τὸν Κρυσίαν καὶ τὸν Ἀλκαμένην.

Ὁ Καλλιμάχος εἶναι ὁ ἐφευρέτης τοῦ κορινθιακοῦ ῥυθμοῦ ἐν τῇ Ἀρχιτεκτονικῇ κατὰ τὸ γνωστὸν ῥομαντικὸν ἀνέκδοτον. Αὐτὸς πιθανώτατα ἐσχεδίασεν, ἐπέβλεψε καὶ κατεσκεύασε τὰ γλυπτὰ τοῦ Ἐρεχθίου, ὅπου ἡ ἐπίδρασις τοῦ Φειδίου εἶναι ἀκόμη μεγάλη, διότι ὁλόκληρα συμπλέγματα ἀντιγράφονται ἐκ τοῦ Παρθενῶνος, ὅπως καὶ εἰς τὰ γλυπτὰ τοῦ Θεαίου, καὶ τῶν ναῶν τοῦ Σουνίου καὶ τῆς Ἐλευσίως, τὰς ὡραίας Καρυάτιδας καὶ τὰ ἐξαιρετὰ ἀνάγλυφα τοῦ κορυφοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνῶν Νίκης (κατόπιν Ἀπτεροῦ Νίκης ὀνομασθείσης).

Αἱ Καρυάτιδες ἔχουν τὴν σεμνότητα καὶ χάριν τῶν κορασίων τῆς Ζωφώρου τοῦ Παρθενῶνος· ἀλλ' εἶναι πλουσιωτέρα ἢ ἀμείριστοι, βασιάζουν ἀκόπως καὶ μὲ ἐλαφρότητα τὸ βάρος τοῦ ἐπιστυλίου, ἔχουν δὲ συγχρόνως ὅλους τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ κίνου, διὰ τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ ὁποῖου προωρήθησαν.

Μεγάλη ὁμῶς καὶ φανερά πρόδοτος παρατηρεῖται εἰς τὰ γλυπτὰ τοῦ ναοῦ τῆς Νίκης· καὶ ἐλήφθη μὲν κατ' ἐμπνευσιν ἐκ τοῦ Παρθενῶνος ἢ συνθέσεις τῶν θεῶν ἐπὶ τῆς μίας πλευρᾶς τῶν γλυπτῶν, ἀλλ' εἰς τὰς ἄλλας τρεῖς, ὅπου παρίστανται μάχη τῶν Ἀθηναίων κατὰ τῶν Περσῶν καὶ τῶν μηδίζοντων Ἑλλήνων, ὑπάρχει ὅλος νέα δύναμις εἰς τὴν σφοδρότητα τῶν κινήσεων, εἰς τὴν πολεμικὴν ὁρμὴν καὶ τὸ πάθος τοῦ ἀγῶνος· ἡ πόησις τοῦ Ἐδμήιδου μὲ τὰ συνταράσσοντα τὴν ψυχὴν αἰσθηματα, ἡ νέα τροπὴ τῆς φιλοσοφίας, τὰ πάθη ἐκ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, φέρουν τὸν ἀντικυρπὸν τῶν εἰς τὰς παραστάσεις αὐτάς.

Ἰδίως τὰ ἀνάγλυφα τοῦ θορυχοῦ τοῦ ναοῦ ἐκείνου δεικνύουν ἀνεξαρτησίαν πλήρη σχεδὸν ἀπὸ τοῦ Φειδίου καὶ πρόδοτον ὑπὲρ τὸν Παρθενῶνα εἰς τὴν ἐκτέλεσιν· παρίστανται Νίκαι περρωταὶ πρὸς διαφύμισιν τῶν πράξεων τῆς Νικηφόρου Ἀθηνᾶς, δηλ. τοῦ ἀγαπημένου λαοῦ τῆς

Μία ἐξ αὐτῶν εἶναι θαύμα λεπτότητος· ἐν ᾧ ἔσπευδεν, ἐλύθη τὸ ὑπόδημά της καὶ πρὸς στιγμὴν κίπτει νὰ τὸ δέσῃ ἢ ἐκτέλεσις τῶν ἀναριθμητῶν πτυχῶν τοῦ ἐνδύματος, ἢ ἐπιτυχία εἰς τὴν παράστασιν τοῦ διαφανομένου σώματος ἐλαστικοῦ, χαριεντος, ὡραίου, προξενοῦν ἀληθῆ θαυμασμόν. Ἐννοοῦμεν ἐξ αὐτῆς διατιμώνισθῃ ὁ Καλλιμάχος *κατατήξτεχνος*· κατατήκει καὶ ἀναλύει τὴν τέχνην καὶ τὴν προσπάθειαν ὡς εὖσομον καὶ γλυκὺ ποτόν. Ἡ ἐπίδρασις τῆς ζωγραφικῆς εἰς τὰ ἀνάγλυφα ταῦτα εἶναι φανερά· ἀκριβῶς τότε εἶχεν ἐμφανισθῇ ὁ ζωγράφος Ἀπολλόδοτος ὁ σκιαγράφος, ὁ ὁποῖος πρῶτος ἐσκόπασε τὰ σώματα, διαρρήξας τὰ δεσμὰ τῶν ἀσκιῶν σωμάτων τοῦ Πολυγνώτου.

Εἰς τὰ περιφερῆ ἀγάλματα ὁ Καλλιμάχος ὑπέβη παραδοξολόγος καὶ ἠπισθοδρομικός, διότι ἠγωνίσθη νὰ ἐπαναφέρῃ τὸ ἀρχαῖον ὕφος τοῦ Καλάμιδος μὲ μικρὰς διορθώσεις τοῦ κορυφοῦ.

Ὁ δὲ Κρυσίαν ἐκ Κυθωνίων τῆς Κρήτης ἐμαθήτευσεν καὶ πλησίον τοῦ Φειδίου καὶ τοῦ Πολυκλείτου, ὑπέβη δὲ καὶ μμητὴς τοῦ Μύρωνος. Οἱ ἀρχαῖοι ἐπαίνοῦν τὸν *Διτρεφῆν* του, πληγωμένον βαρέως καὶ μὴ

Ἡ ἐν Κήμοις Ἀφροδίτη τοῦ Ἀλκαμένου. Ἀντίγραφον Δούβρου.

λις ἀναπνεύοντα, τὸν *Διομήδην* φεύγοντα μὲ τὸ ἱερὸν Παλλάδιον τῆς Τροίας ἀνὰ χεῖρας, τὴν Ἀμαζόνα πληγωμένην καὶ ἄλλα, ἐκ τῶν ὁποῖων ὄχι ὀλίγα ἀντίγραφα ἀνεγνωρίσθησαν.

Τὸ ὕφος τῶν ἔργων τούτων δεικνύει τολμηρὸν καὶ φιλοδοξὸν καλλιτέχνην, πλήρη δυνάμεως, ἀλλὰ καὶ μεταπλαστὴν δεινὸν τοῦ Φειδίου καὶ τοῦ Πολυκλείτου· δὲν προφθάνουν οἱ μεγάλοι οὗτοι καλλιτέχνη νὰ στήσουν νέον καὶ σπουδαῖον ἔργον τῶν, καὶ ὁ Κρυσίαν ἐπισθενεῖ τὸ μεταπλάττει καὶ τὸ παρουσιάζει ὡς ἴδιον μὲ τολμηρὰς τινὰς παραλλαγὰς. Παρέχει ὁμῶς καὶ νέας τάσεις ὁ Κρυσίαν καὶ ὑποδεικνύει ἀσθενῶς μὲν ἄλλ' ὀπισθόποτε, τὴν ὁδὸν πρὸς τὸν μεγαλοφυᾶ Σκόπαν.

Ὁ μόνος καλλιτέχνης, ὁ ὁποῖος ἔδειχθη ἱκανὸς νὰ βαστάσῃ τὴν βαρεῖαν κληρονομίαν τοῦ Φειδίου, καὶ νὰ ὀδηγήσῃ ἀσφαλῶς τὴν Ἀττικὴν Σχολὴν εἰς νέας ὁδοὺς εἶναι ὁ εὐφυὴς καὶ χαριεὺς Ἀλκαμένης. Τὰ ἔργα του θαυμάζονται πολὺ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, καὶ μάλιστα τίθενται μεταξὺ τῶν ἀρίστων τῆς ὅλης Ἑλληνικῆς Πλαστικῆς.

Διακρίνομεν δὲ δύο ὁδοὺς εἰς τὸ ὕφος τοῦ Ἀλκαμένου· κατὰ τὴν μίαν προσπαθεῖ νὰ ἐξαπλοποιήσῃ τῶν ἀθλητῶν τοῦ Πολυκλείτου, μὲ ἔμπνευσιν ἐκ τοῦ Μύρωνος, καὶ νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν πατροπαράδοτον καὶ ἀναμφισβήτητον εἰδικότητα τῶν Ἀργεοσικωνίων, τὸ νὰ κατασκευάζουν ἀνδριάντας ἀθλητῶν. Τοιαῦτα ἔργα τοῦ Ἀλκαμένου εἶναι ὁ *Ἀλειφόμενος* τοῦ Μονάχου, ὁ ἱστάμενος *Δισκοβόλος* τοῦ Βατικανοῦ, καὶ ἴσως πρωτότυπον αὐτοῦ ὁ πολυκαπὴς καὶ πολυώνυμος χαλκοῦς *Ἐρμῆς τῶν Ἀνικυθῆρων*.

Ἄλλ' ὁ Ἀλκαμένης ἐπιτυγχάνει περισσότερον εἰς ἄλλο ἔδαφος· εἶδομεν ὅτι ἡ Ἀττικὴ Σχολὴ τείνει ἀνεκασθεν νὰ παραστήσῃ τὸ τέλειον γυναικεῖον σῶμα, καὶ προσπαθεῖ νὰ κατορθώσῃ τοῦτο διὰ τῆς βαθμιαίας ἀφαιρέσεως τοῦ ἐνδύματος. Σταθμὸν σημαντικὸν εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἀποτελεῖ ἡ περιφῆμος ἐν κήμοις Ἀφροδίτη του, τῆς ὁποίας πολλὰ ἀντίγραφα διεσώθησαν, τὸ ἀριστον δὲ ἐν Δούβρω.

Ἡ θεὰ παρίσταται ἱσταμένη εἰς σῆμα ἐλαφροῦ βαδίσματος, κινουμένη σχεδὸν μὲ ἀκισμοὺς φιλαρεσκείας Κρατεῖ μὲ τὴν δεξιὰν κατὰ τρόπον ὑποδειχθέντα ἤδη ὑπὸ τοῦ Φειδίου, τὸν λεπτὸν καὶ διαφανὴ χιτῶνα, καὶ εἰς τὴν ἀριστερὰν πιθανῶς ἐκράτει μῆλον, τὸ περιφῆμον γέρας τῆς καλλονῆς τῆς τὸ δοθὲν ὑπὸ τοῦ Πάριδος. Αἱ ὡραῖαι πτυχῆ τοῦ χιτῶνος ἐνθυμίζουσι τὰς Μοῖρας τοῦ Παρθενῶνος, ἢ λεπτότης καὶ διαφάνεια αὐτοῦ δίδει εὐκαιρίαν εἰς τὸν καλλιτέχνην νὰ δεῖξῃ τὸ σῶμα τῆς θεᾶς καθ' ὅλα τὰ σημεῖα. Δὲν ἀπέχει πολὺ ἢ ἐντελής γυμνωσις τῆς Ἀφροδίτης, εἰς βάρος τῆς ἐποίας ἢ Ἀττικὴ Σχολὴ ἀγωνίζεται νὰ δεῖξῃ τὸ τελείως διαπλασθὲν κατὰ φύσιν καὶ τέχνην γυμνὸν γυναικεῖον σῶμα. Ἡ ἡμίγυμνος Ἀφροδίτη τῆς Μήλου φέρει εἰς νέον μέγαν σταθμὸν καὶ ἢ ἐντελῶς γυμνὴ Κνιδία Ἀφροδίτη τοῦ Πραξιτέλους ἀποτελεῖ τὸ τέρας τῆς Ἀττικῆς Σχολῆς.

Ἡ ἐκφράσις τῆς θεᾶς τοῦ Ἀλκαμένου διατηρεῖ τὴν σεμνότητα καὶ ἀπλότητα τῶν φειδιακῶν ἔργων, ἀλλὰ δὲν ἔχει πλέον τὸ ὕφος, τὴν μεγαλοπρέπειαν, τὸν ἰδεαλισμὸν καὶ τὸν πλοῦτον τῆς ψυχῆς τῶν ἀγαλμάτων ἐκείνου. Τὰ στοιχεία αὐτὰ κατὰ τὸν Ἀλκαμένην ἀπομακρύνουν τὴν θεὰν ἀπὸ τὴν κατανόησιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀντ' αὐτῶν πλουτίζει τὸ ἔργον του μὲ φιλόσοφον χάριν καὶ ἐρατεινὸν μείδιωμα, μὲ ποθεινὴν ἐλκυστικότητα καὶ αἰσθητὴν σωματικὴν καλλονὴν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἢ ἐν κήμοις Ἀφροδίτη ἐρχεται πλησιέστερον πρὸς τοὺς θνητούς, χωρὶς νὰ χάσῃ τὴν θεοῦτητα καὶ τὴν ὑψηλὴν θέσιν τῆς.

Ἄν ἠρωτῶτο δὲ ἢ ἴδια θεὰ περὶ τῆς παραστάσεως τῆς ὑπὸ τοῦ Φειδίου καὶ τοῦ Ἀλκαμένου, εἶναι φυσικὸν καὶ πιθανόν, ὡς γυνὴ ὡραία, θέλουσα νὰ θαυ-

μάζεται τὸ κάλλος τῆς, καὶ νὰ ἐκτιμᾶται ἢ παντοδυναμία τῆς ὑπὸ ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρως, νὰ προετιμᾶ τὴν παράστασιν καὶ τὴν ἐκφράσιν, τὴν ὁποίαν τῆς ἔδωκεν ὁ Ἀλκαμένης, χωρὶς βεβαίως νὰ δυσαρεστηθῇ διὰ τὴν μικρὸν θέσιν τοῦ καταβιβασμοῦ τῆς εἰς στρώματα πλησιέστερα καὶ εὐνοητότερα διὰ τὸν ἀνθρώπινον ὀφθαλμὸν.

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Πῶς γράφομεν οἱ Ἕλληνες.

ΠΡΟ χρόνων εἰς διεθνή ἐκθεσιν Γάλλος τεχνοκρίτης ἠσθάνθη τὴν ἀνάγκην, ἀντιμετωπιζὼν ἔργα ζωγράφων Ἑλλήνων, νὰ φωνάξῃ· «οἱ Ἕλληνες ἀπέμαθαν νὰ ζωγραφίζουσι». Ἡ κατηγορία ἦτον ἡ περισσότερον δεινὴ. Διότι, ὅπως εἶπεν ὁ μέγας Γερμανὸς διδάσκαλος, «τὸ πρῶτον τοῦ ζωγράφου προσόν εἶναι νὰ ἠξέσῃ νὰ ζωγραφίσῃ». Πόσον ἦτο δίκαιον ἢ ἀδικον τοῦ Γαλάτου κριτικοῦ τὸ ἀπόφθεγμα δὲν θέλω εἶδῃ νὰ τὸ συζητήσω. Ὑπάρχουν ἄλλοι εἰς πολλοὶ καὶ μεταξὺ μας ποῦ συμφωνοῦν ὀπισθόποτε εἰς τοῦτο. Ἄλλ' ἢ ὅστις μοῦ ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν μὲ ἐπιμονὴν, ὅταν ἐπρόβηλα εἰς τὸν ἑαυτὸν μου τὸ ἐρώτημα: πῶς γράφομεν οἱ νέοι Ἕλληνες, ἢ ἠξέσῃμεν καὶ γράφομεν. Δῆλα δὲ, ἀφίμων κατὰ μέρος διὰ μίαν στιγμὴν τὸ γλωσσικὸν ζήτημα, θέλω νὰ συζητήσω εἰρηνικὰ καὶ ἀπροσώπως περὶ τοῦ ὕφους τῶν νεοελλήνων συγγραφέων, ποῦ εἶνε τὸ ὕφος τῶν νεοελλήνων βιβλίων.

Ὁ Ἰππόλυτος Ταῖν εἰς μίαν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν μεταφραστὴν τῆς «Φιλοσοφίας τῆς Τέχνης», τὸν μακαρίτην Ἀχιλλέα Ἀγαθόνικον, ἐπιστολὴν ποῦ ἐδημοσιεύθη πολλάκις, χωρὶς ν' ἀξιώσῃ προσοχῆς ἐπαρκούς, ἀναπολῶν τοὺς συγγραφεῖς ποῦ ἐμαθαν νὰ γράφουν μαθητεύσαντες εἰς τοὺς Ἕλληνας συγγραφεῖς μεταξὺ τούτων τὸν Ἰάκωβον Δεοπάροδον καὶ τὸν Παῦλον Λουδοβίκον Κουριεῖ δεικνύει τὸν μέγαν πόθον νὰ ἰδῇ τοὺς ἰδικούς μας συγγραφεῖς ν' ἀκολουθοῦν τὴν ἰδίαν παράδοσιν τοῦ τρόπου τοῦ γράφειν. Νὰ γράφομεν δῆλα δὲ «λίτα», «ἀπλά» καὶ μὲ «αὐτάριμια». Νὰ γίνωμεν «ἀπλοὶ ὡςπερ τὰ παιδιὰ» καὶ δὲ λάβωμεν τότε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Διότι πᾶν ὅ,τι δὲν εἶνε ἀπλοῦν καὶ αὐταρκεῖς εἶνε ἰσχνὸν ἢ ὑπερτροφικόν. Καὶ ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ἐγγίζει τὴν νόσον. Ἄγία ἀπλότης. Διότι ἀπλή εἶνε ἡ ἀλήθεια. Καὶ ἡ τέχνη δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶν' ἐκτός τῆς ἀληθείας. Παιεῖ νὰ εἶνε τέχνη.

Ὑπάρχουν παραδείγματα συγγραφέων καὶ μεγάλων ἀκόμη, ποῦ ἐφθασαν τὴν ἀπλότητα τῶν στιγμῶν ποῦ ἠγγισαν καὶ τὴν τέχνην. Ὁ Τζῶν Ράσκιν ἠσθάνθη τὴν ἀνάγκην νὰ εἰρωνευθῇ ἄποτε τὸ συγγραφικὸν παρελθόν του, ποῦ ἐνόμιζεν ὕφος τὸ νὰ βαρυφορτῶν ἕνα ὄνομα μὲ δέκα ὀγκώδη, κενὰ ἐπομένως ἐπίθετα, νὰ μὴν ὀνομάξῃ τὰ πράγματα μὲ τ' ὄνομα τῶν ἀλλὰ μὲ περιφράσεις. Μὲ περιφράσεις Μετάφρασις τῶν ἐνομιῶν εἰς «περιφράσεις». Αὐτὸ ἐνομιῶν καὶ ὀνομάσθη ἕφος. Καὶ τοῦτο εἶνε ἡ τελεία παρεξήγησις τῆς ιδέας τοῦ ὕφους, αὐτοῦ ποῦ διεμόρφωσαν, ὑπατοὶ τῶν διδασκάλων, οἱ Ἕλληνες.

Διότι τὸ ὕφος ἂν δὲν εἶνε «δ' ἀνθρώπος», ὅπως εἶπεν ὁ Γάλλος, εἶνε κατὰ οὐσιαστικῶς «ἀνθρώπινον». Ὅσον εἶνε περισσοτέρως ἀνθρώπινον, ἀκόμη περισσοτέρως ἀτομικόν—ἀτομικὸν καὶ ἀνθρώπινον—τόσον εἶνε περισσοτέρως ὕφος.

Ἐλλην διδάσκαλος μοῦ ἔλεγε κάποτε: «Γράφω τὴν δημότικὴν καὶ μεταφράζω τὸν ἑαυτὸν μου. Ἄλλὰ μήπως δὲν εἶνε τὸ ὕφος αὐτομετάφρασις;»

Κατὰ τῆς τοιαύτης ἀμαρτωλῆς ἀντιλήψεως τοῦ ὕφους θέλω σημερον νὰ ἐγερθῶ. Ὅχι τὸ ὕφος δὲν

είνε μετάφρασις τοῦ ἑαυτοῦ μας, εἶνε ὁ ἑαυτός μας. Δὲν μεταφράζω ὅταν γράφω τὸν ἑαυτόν μου, ἀρῶν τὸν ἑαυτόν μου νὰ ὁμιλῇ τὴν γλῶσσαν του. Καὶ τοῦτο εἶνε ὕψος. Εἶνε τὸ ὕψος μου Ἀθήνῳ νὰ ὁμιλήσῃ ὅλη ἡ καρδία μου, διότι ὑπερόχως σοφὰ εἶπεν ὁ Ἅγιος Παῦλος: «Ἐκ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας ἡ γλῶσσα λαλεῖ». Καὶ ἐφόσον ὑπάρχουν καρδίαι «περισσεύουσαι» ὑπάρχει ὕψος, ὑπάρχει τέχνη. Ἄν ἤξεύρωμεν νὰ γράφωμεν Ποῖος θὰ πῇ ὅτι γράφουν ὅλοι οἱ Ἕλληνες τῆς συγχρόνου ἐποχῆς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον.

Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ περασμένου αἰῶνος ὁ Διονύσιος Σολωμὸς εἶδετε τὰς βάσεις μιᾶς τέχνης δημιουργημένης κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Καὶ ἦτον οἰονεὶ ὁ συνεχιστὴς τῆς μεγάλης παραδόσεως. Τὸ ἔργον ἐμεινεν ἐρείδιον, πολὺ περισσότερον δὲν ἐνοήθη κ' ἐμείναμεν ὅπου καὶ μένομεν.

Ἦτον ὁ Θωμαῖζός, νομίζω, ποῦ παρετήρησε κάποτε εἰς τὸν Σολωμὸν, ὅτι ἀντιθέτως πρὸς ἐκείνους ποῦ ἐκφράζον μεταφραστικῶς κάθε ἀπλὴν ἰδέαν, ἐνδύει μὲ τὸ ἔνδυμα τῆς λαϊκῆς φραστικότητος ὁ τι ὑψηλότερον διανοήθη ὁ ἀνθρώπος. «Τὸν θησαυρὸν τῆς ἀτομικῆς διανοίας μας», ὅπως ὁ ἴδιος εἶπεν, ὑποβιβλημένον εἰς τὴν ἀπλότητα τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ. «Ὅλοι οἱ στίχοι τῶν Ἑλευθέρων Πολιορκημένων ἠμποροῦσαν νὰ εἶνε χωριστὰ σπαρμένοι εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια χωρὶς νὰ ξενίζον τὴν σύστασίν των. Πόσον ὅλοι οἱ Ἑπτανήσιοι ποιηταί, οἱ μετὰ τὸν Σολωμὸν, τὸν ἀκολούθησαν μόνον εἰς τὰ ἐξωτερικὰ γνωρίσματα. Πόσον ἡ ποιήσις ἐκείνου ἦτον ἀντιρητορικὴ, λιτὴ, ἀπλὴ. Συνετὴ. Αὐτάρκης. Ὅχι φιλάρεσκος. Ποίησις ἀλαζόν. Καὶ πόσον ἀπλὴ. Ὁ ποιητὴς αὐτὸς ποῦ ἠθελε καὶ τὸ κράμα τῶν τεχνικῶν τρόπων νόμιμον.

Ἦ ἀπλότης. Ἐκ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας ἡ γλῶσσα λαλεῖ. Καὶ τότε μόνον ἡ λαλιά της εἶνε μουσικὴ.

Ὁ Ἄνδρέας Κάλβος τί ἄλλο ἦτο παρὰ ἕνας κραταιὸς ἀντίλαλος τῶν Ἑλλήνων τῆς μεγάλης ἐποχῆς; Ποτὲ ἡ χώρα μας δὲν ἐρρυθμίσθη ἀρχαιοτέρα τὸσον. Καὶ ποτὲ ἡ σοφὴ πλαστικισμὸν τῶν Ἑλληνικῶν διδურάμβου δὲν ἀνέλαμψεν ἄλλην μίαν φορὰν φυσικὴ καὶ αὐτόματος, ὅσον εἰς τὰς φῶδας τοῦ Ζακυνθίου ποιητοῦ.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ ἀνατείας μαζί μὲ τὴν ἐπανάστασιν αἰῶν ἑλληνικὸς ἐχαιρετίσθη ἀπὸ διδασκάλους, ὑψώνοντας ὑπὲρ πάν ἄλλο τὴν ἑλληνικὴν παράδοσιν τῆς τέχνης. Ἴσως νὰ ἀπεμάθωμεν καὶ νὰ γράφωμεν. Παρὰ τὸν ψευδοκλασικισμὸν εἰς τὴν γλῶσσαν ὁ ψευδοροματισμὸς εἰς τὸ ὕψος κάθε παραλόγως κάθε ὑπερτροφία ἐχάραιε συγγραφεῖς μὲ τάλαντον ἀλλὰ ποῦ δὲν ἤξευραν νὰ γράψουν.

Μὴν ἀπορήτε. Ἡ τέχνη τοῦ συγγραφέως εἶνε τὸσον δυσκολομάθητη, ὅστε ὑπάρχουν ἀπειροὶ συγγραφεῖς ποῦ δὲν ἤξευρον τὴν τέχνην, ἀπαράλλακτα ὅπως, καθὼς ὁ Γάλλος τεχνικὸς εἶπεν, οἱ Ἕλληνες ζωγράφοι ποῦ δὲν ἤξευρον νὰ ζωγραφίσουν.

Ἐλέχθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ροῖδη, ἐγράφη μάλιστα ὅτι ἐδυσκολύετο νὰ γράψῃ Ἐργασίη πρὸς κατηγορίαν του. Καὶ ὁμοίως εἶπεν ὁ Σολωμὸς πρὸς τὴν κατηγορίαν αὐτήν. Ὑπεράνω πάντων ὁ συγγραφεὺς, περισσότερον καὶ ἀπὸ τὸν ζωγράφον καὶ τὸν γλύπτην, πρέπει, ὅπως ὁ ἀρχαῖος εἶπεν, νὰ εἶνε κατὰ τὴν ἐπιπέδον.

Ἐνα καλλιτέχνην ἀπὸ τὸν καλλιτέχνην εἶνε μία ἀγαθὴ πράξις πρὸς τὸν κόσμον ποῦ ἔχει τὴν ἰκανότητα τοῦ ἀπολαύειν τὴν τέχνην. Καὶ δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερον ἀμάρτημα, πράξις περισσότερον ἀμαρτωλὴ ἀπὸ ἕνα βιβλίον, μίαν σελίδ' ἀκόμη κακογραμμένην. Λαὸς ποῦ εἶνε ἀκαλαίσθητος εἶνε διεφθαρμένος λαός.

Κ' ἐντούτοις γνωρίζω μεταξύ τῆς πληθῆδος τῶν

συγχρόνων γραφόντων ἕναν ἄνθρωπον ἢ μᾶλλον ἕνα συγγραφέα, διότι πολὺ ὀλίγον ἢ ἀνεπαρκῶς γνωρίζω τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἔχει γράψει πολὺ ὀλίγα πράγματα καὶ τὸν ὁποῖον γνωρίζομεν μᾶλλον ὡς δημοσιογράφον ἢ ὡς συγγραφέα. Ὁ συγγραφεὺς αὐτὸς σκέπτεται στρογγυλά, ἐκφράζεται αὐτάρκως καὶ λιτά, τὸσον ὀλίγον πλαδαρά, μεταχειρίζεται τὸσον ὀλίγην ἐπιτήδευσιν συγγραφικότητος, ποῦ εὐθὺς αἰσθάνεσαι τὴν ἀνάγκην, εἴαν δύνασαι νὰ τὴν αἰσθάνῃς, νὰ τὸν ὀνομάσῃς συγγραφέα. Ἄν μ' ἐρωτήσῃτε ποῖος ἀπὸ τοῦς νεοέλληνας συγγραφεῖς «ἤξευρε νὰ γράψῃ» εἶτε ἤξευρε νὰ γράψῃ περισσότερον ἀπὸ τοῦς ἄλλους, ἀνεπιφυλάκτως θὰ εἶπεν τὸν ὀνομάσω. Εἶνε ὁ Ἰωάννης Κονδυλάκης. Ἴσως ὁ συγγραφεὺς τοῦ «Πατούχα», τῶν ἀναμνήσεων ἀπὸ τὴν «Κατοχὴν τῆς Κρήτης» καὶ τῶν χρονολογημάτων τοῦ «Διαβίου» θὰ ἐξαφανισθῇ ἀναγνώσκων αὐτὰς τὰς γραμμάς. Ἴσως ἀκόμη νὰ μορφοῦσιν. Αὐτὸς.

Ἴσως κάτω ἀπὸ ἄλλον οὐρανὸν κ' ἐπάνω εἰς ἄλλο μέρος τῆς γῆς ὁ κ. Κονδυλάκης θ' ἀποκτοῦσε τὴν φήμην ποῦ τοῦ ἀξίζει. Ἀκόμη τὸ τάλαντόν του ἴσως ἐξεδηλόγητο ἀναλόγως μὲν, ἀλλὰ εἰς ἄλλα ἐπίπεδα. Ὁ μοναδικὸς αὐτὸς «conteur» ἴσως ἐγένετο πλοῦσιος μυθιστοριογράφος. Γνωρίζουν πολλὸν ζωντανὸν conteur Κονδυλάκη. Ἐδῶ κατήνησεν ἢ ἐγένετο χρονογράφος. Ἀδιάφορον. Τὸ μέλλον θ' ἀνεύρη μέσα εἰς τὰ χρονολογηματὰ του 50 ἢ 100 σελίδας τὰς ὁποίας δὲν θ' ἀνταλλάξῃ με τιποτέ, σελίδας ποῦ θ' ἀποτελέσουν ἕνα τόμον «φιλολογικόν». Τί νομίζετε; Τὸ γαλλικὸν sens commun ὁ Μάρκος Αἰδότηλιος ὀνομάζει κοινονομοσύνην. Μέσα εἰς τὸ γράψωμεν τοῦ κ. Κονδυλάκη ὅτι πλημμυρίζει εἶνε ἡ «κοινονομοσύνη» αὐτῆ. Κοινονομοσύνη ὕψους καὶ σκέψεως. Ἀφοῦ σκέψῃς καὶ ὕψος δὲν χωρίζονται ἐκείνος ποῦ ἤξευρε νὰ γράψῃ ἀναγκαῖως ἤξευρε νὰ σκέπτεται. Τὸ ἕνα πηγάζει ἀπὸ τὸ ἄλλο.

Ἐφρονόουσα ἀνεκαθεν καὶ φρονῶ αὐτὴν τὴν στιγμήν περισσότερον παρ' ἄλλοτε ὅτι ὁ μόνος τρόπος νὰ μάθωμεν οἱ νεοέλληνας νὰ γράφωμεν καὶ νὰ σκεπτόμεθα εἶναι νὰ μεταφράζωμεν τοὺς ἀρχαίους. Ἄν ὁ καθένας μας μετέφραζε κ' ἐν ἀρχαίον βιβλίον, ἢ λογοτεχνία μας θὰ ἐπλουτιζέτο ἀπ' ἑξῆς. Ἐξ ἄλλου θὰ ἐμορφώναμεν ἐντὸς τῆς κεφαλῆς μας τὸν τρόπον τοῦ γράφειν. Ἐφρονόουσα καὶ φρονῶ ἐπικίνδυνον τὴν ἐπιρροὴν παντὸς μὴ Ἑλληνος συγγραφέως εἰς μίαν λογοτεχνίαν ἐν τῷ γίνεσθαι. Ἐχορτάσαμεν τὸσον ἀπὸ βαρβαρικὸν στόμφον καὶ βαρυνήτητα βυζαντινὰ ἐπίπεδα, ἀπὸ κενὸν φραστικὸν ὄγκον, ἀπὸ κοινήν ἠτορικὴν ὅστε δὲν ἀπομένει ἄλλο παρὰ νὰ ἐπανελάβωμεν ἐκεῖ. Ἐπανερχόμενοι εἰς τὸν ἀρχαῖον τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι ἐπανερχόμεθα εἰς τὴν φύσιν. Ἐκεῖ ὑπάρχουν ἀκίνδυνοι διδάσκαλοι.

Μέσα εἰς τὸν περασμένον αἰῶνα ὁ Ἰππόλυτος Ταιν εὗρισκε τὸν Λεοπάρδην καὶ τὸν Κουριὲ συγγραφεῖς «κλασικούς» δηλαδὴ ἄν γνωρίζοντας νὰ γράφουν κατὰ τ' ἀπαράμιλλα πρότυπα. Ἄλλ' ὑπὲρ πάντας ἰσάταται ὁ Γκαίτε. Κανεὶς δὲν εἶνε τὸσον Ἕλληνας ὅσον αὐτὸς ὁ Τεῦτων. Ὅσον ἂν ὑπῆρξεν ἄλλωστε καὶ βάρβαρος.

Εἰς τὴν γαλλικὴν λογοτεχνίαν ὁ Ἄνδρέας Σενιέ, Ἕλληνας ἐκ μητρὸς, ἀναμνηστικὸς εἰς τοὺς Γάλλους τὸν τρόπον τοῦ γράφειν πρὸ ἐνὸς αἰῶνος. Ἐπέκρωτο εἰς ἕνα ἐξ ὀλοκλήρου Ἑλλήνων, τὸν Ἰωάννην Μορέαν ν' ἀνεύρη καὶ νὰ διδάξῃ ἐκ νέου τὸν ἑλληνικὸν τρόπον τοῦ γράφειν, ποῦ εἶνε ὁ συντετὸς τρόπος τοῦ γράφειν.

Δόξα εἰς ἐκείνους ποῦ θὰ συνεχίσουν τὸ ἀργὰ ἀρτισμένον ἔργον διὰ τὴν Ἐπιστροφὴν.

ΜΟΥΚΙΟΣ ΣΚΑΠΟΛΑΣ

ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΖΩΗ

ΗΡΩ ΚΑΙ ΛΕΑΝΔΡΟΣ

— Ἐξ ἀφορμῆς μιᾶς παραστάσεως τοῦ Βασιλικοῦ Θεάτρου

Ὁ ποιητικὸς ὁλοστροφὸς ποτὲ δὲν ἐπαύσε νὰ κεντρῶν ὀπωδιόποτε τὴν ἑλληνικὴν ψυχὴν καὶ τὰς μᾶλλον ἀσημάντους σελίδας τῆς προγονικῆς ἱστορίας διαγράφει, ἔστω καὶ ἀμυδρῶς, τὸ θεῖον φῶς.

Κατὰ τὴν τετάρτην μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα, ὁ ἀρχαῖος ἑλληνικὸς νοῦς, ὁ πλαστικὸς καὶ καλλιτεχνικὸς, εἶχεν ἤδη ἐκπνεύσει· ἐνέαξεν ὁ Χριστιανισμὸς ἢ ἐποχὴ ἀνήκει μᾶλλον εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Βυζαντιολόγου· καὶ ὁμοίως τὴν ἐποχὴν αὐτὴν πληροὶ ἢ ἀχαρῆς φαντασία τοῦ Νόννου, τοῦ ποιητοῦ τῶν μυρωσίων «Διονυσιακῶν». Ἀπὸ τὴν σχολὴν τοῦ Νόννου ἐξηλθεν ὁ Μουσαῖος Περί τοῦ βίου αὐτοῦ δὲν γνωρίζομεν τίποτε· γνωρίζομεν ὁμοίως τὸ χαριτωμένον τοῦ ποιημάτιον, «Τὰ καθ' Ἡρῶ καὶ Λεάνδρον». Τὸ ἔργον τοῦτο, μόλις ἐκτείνεται εἰς 340 στίχους· ναυοφύες, πρὸ τῶν Διονυσιακῶν καὶ ὁμοίως τοῦτο, ἀπῆχησις ἀπολεσθέντος προτύπου τῶν Ἀλεξανδρινῶν χρόνων, ἔργον, πιθανώτατα, τοῦ Καλλιμάχου, τοῦ σοφωτάτου, ἐν μὴ τοῦ μεγίστου τῶν ἀλεξανδρινῶν στιχοπλόκων. Ἐξ καὶ συγκινεῖ ἐνῶ εἰς τὴν ἐποποιίαν τοῦ Νόννου μόλις θὰ ἀποστρέξῃ ἀπὸ τὸν κάποιον, πρὸς λύσιν τίς οἶδε τῆς νοηματικῆς ἀπορίας, ἀσυγκίνητος τις ἑλληνιστῆς. Οἱ ἐξάμετροι τοῦ Μουσαίου μετηνέχθησαν καὶ εἰς τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν γλῶσσαν Ἐνθυμούμαι ὅτι παιδίον ἀνέγνωσα κατὰ πρότερον τὰ «Καθ' Ἡρῶ καὶ Λεάνδρον», ἀναδιφῶν τὰ φύλλα περιοδικοῦ τοῦ καιροῦ ἐκείνου εἰς περὶ καθαρῶν θεματογραφικῶν μεταφράσεων. Ὑπάρχει, ἂν δὲν ἀπαύται, καὶ ἄλλη ἐμμετρος αὐτῆ, μεταφραστικὴ δοκιμὴ τοῦ ποιήματος, ἐπάνω εἰς τὸ μέτρον τοῦ πρωτοτύπου, καὶ μία ἄλλη δοκιμὴ ἀπὸ τὸν κύριον Σπυριδῶνα Παγανέλην μεταχίσεως τοῦ ἔργου εἰς τὸ ἀπελιπτικὸν καλοῦσι τοῦ «Ἐδουάλου». Τέλος ὁ κ. Σάργος, γυμνασιάρχης τότε, τί παραδόξον! — μᾶς ἔδωκε μιαν ζωντανήν, ἂν δὲν μετ' ἄνευ μνήμης, μεταγγίσιν τῶν «Καθ' Ἡρῶ καὶ Λεάνδρον» εἰς τὸν ἑθνικὸν μας δεκαπεντασύλλαβον, οἱ δὲ ἀναγνώσται τῶν «Παναθηναίων» δὲν ἐλησμονήσαν τὸ πλοῦσιον κομμάτι τοῦ «Τραγουδιοῦ τῆς Ἡρώς» τὸ παρατεθὲν εἰς αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἀριστοτεχνικὴν ἀνάπασιν τοῦ κ. Σίμου Μενάρδου, διδάκτορος τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς μας καὶ αὐτοῦ, τί ἀλλόκοτον!

Κόρη, γὰρ τὴν ἀγάπην σου περὶ καὶ τῆς κῆρας
Τὸν ἄνδρα μου εἶναι Λεάνδρος, Ἡρώς τῆς καλῆς ἄντρας...

Τέλος καὶ ποίημα πρωτότυπον ἀνέγνωσα «Ἡρῶ καὶ Λεάνδρος», εἰς τὴν ποιητικὴν συλλογὴν «Ἀπὸ τοῦς θρόνους τῶν Αἰώνων» τοῦ κ. Μένου Φιλίππου, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν δὲν λείπει ἢ ἐπιπὴ πνοή.

Ἄλλ' ἡ ἱστορία τῶν δύο ἐραστῶν εἶναι ἀπὸ ἐκείνας διὰ τὰς ὁποίας ὁ Ἄϊνε ἀνακράζει εἰς κάποιον ποιητὴν τῶν «Παλαιῶν ἱστοριῶν, πάντα νέα!» Μὲ πτερὰ χελιδόνος ἐπανερχεται καὶ ἐξυπνῶ τὴν ἐμπνευσιν καὶ θεομαίνει τὸ αἰσθητικὸν, ὅπου ἡ φαντασία τοῦ ποιητοῦ διανθίει τὸν ἄπλοτον αὐτῆς καὶ ὅπου Μαίους ἀριθμῶν τοῦ ἀνθρώπου ἢ καρδίας. Οἱ δύο νέοι, ὡς ὁ Ἰωάννης καὶ ἡ Τουλία, ὡς ὁ Παῦλος καὶ ἡ Βιργίνια, ὡς ὁ ἄλλος Παῦλος μετ' ἡ Φραγκίσκαν του, ὡς ἡ Μαργαρίτα μετ' ὁ Φάουστ, ὡς ἡ Μινιὼν καὶ ὁ Βίλελμ Μάιστερ, ὡς ὁ Ἐρμάννος καὶ ἡ Δωροθέα, ὡς ὁ Δάφνης καὶ ἡ Χλόη, ὡς ὁ Γριστῶνος καὶ ἡ Ἰζέλδη, ὡς ὁ Ἐρωτόκριτος καὶ ἡ Ἀρετοῦσα, ὡς δὲν ἐνθυμούμαι τώρα ποῖα καὶ πόσα ἄλλα θέματα, ἀνάλογα, ἀπλῶ, καὶ παθητικὰ, ἀνθρώπινα, αἰώνια, ἀνακινούμενα καὶ

1 «Παναθηναῖος» 31 Δεκεμβρίου 1903.

ἀνακινούμενα ἀπὸ τὸν ποιητὴν, ἀπὸ τὸν μουσικόν, ἀπὸ τὸν ζωγράφον, θὰ συναρπάξουν τὰς καρδίας καὶ θὰ ὑγραῖνον ἡδύτατα τοὺς ὀφθαλμούς. Μέσα εἰς τὰ ἀπλὰ αὐτὰ καὶ τὰ παθητικὰ, τὸ τραγουδὶ τῆς Ἡρώς καὶ τοῦ Λεάνδρου εἶναι κατὰ ἀπλοῦστατον καὶ παθητικώτατον. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ποιήσις τῶν νεωτέρων χρόνων τὸ καθιέρωσε, καὶ ἀπῆχεν εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ ναοῦ τῆς ἀπὸ τὰ στόματα ψαλτῶν κορυφαίου. Γνωρίζετε τὴν περίφημον *muilantat* τοῦ Σίλλερ μέσα εἰς τὴν ὁποῖαν ὁ ἀφελὴς ἑλληνικὸς ἔρωτος, ὁ πόθος τῆς σαρκὸς, βαπτίζεται ἐξαυλιζόμενος εἰς τὰ κλασικο-ρομαντικὰ νάματα τοῦ γερμανοῦ ποιητοῦ. Καὶ δὲν ἀγνοεῖτε, ὑποθέτω, τὴν ὠραίαν ἐπίκλησιν πρὸς τὸν «νέον, τὸν ὠραῖον, τὸν ἀτρόμητον κολυμβητὴν, μονάκριβον ἐλπίδα τῆς παρθένου τῆς Σησιτοῦ», μετ' ἡν ὁποῖαν προλογίζει ὁ Μπαῦρον εἰς τὸ δεύτερον ἄσμα τῆς «Νύμφης τῆς Ἀβύδου», ἀναφέρων κ' ἐκείνος, ἐν λυρικοτάτῃ παρενθέσει, «τὴν παλαιὰν ἱστορίαν» διὰ νὰ προσέσῃ, ἀμέσως ἔπειτα: «Ἄλλ' ὑπάρχουν ἀκόμη νεαραὶ καρδίαι, εἰς τὰς ὁποίας ὁ ἔρως θὰ ἐνέπνευε τὴν αὐτὴν ἀφοσίωσιν».

Καὶ ὑπάρχουν νεάζοντες ποιηταί, διὰ τοὺς ὁποίους ὁ θρόνος τῆς Ἡρώς καὶ τοῦ Λεάνδρου ἀποτελεῖ ἀσέπτον πηγὴν ἐμπνεύσεως. Καὶ ἰδοὺ ὁ διάσημος αὐστριακὸς ποιητῆς, ὁ μετὰ τὸν Λεάνδρον διαμορφώμενος τὰ πρωτεῖα ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Παρνασσοῦ τῆς κατάρτου του, ἰδοὺ ὁ Γκιλλπάρτσερ, ὀλίγον ὕστερα ἀπὸ τὸν κύριον σκεπτικιστὴν Βρεττανόν καὶ ἀπὸ τὸν ἀγνὸν ἰδεολόγον Ἰεῦτωνα, μετ' ἡν πλουσία μερίδος ἐνταυτῷ ἀπὸ τὸ πάθος τοῦ πρώτου καὶ ἀπὸ τὴν ὑγιὰ καλαιουσίαν τοῦ δευτέρου, δὲν διστάζει νὰ ἐντείνῃ τὸ δραματικὸν σκηνῆς τὸ εἰδύλλιον καὶ νὰ σφραγίσῃ τὸ δράμα του μετ' ἡν «Ἀγάπης καὶ θαλάσσης κύματα», ποῦ ἀξίζει καὶ μόνος ὀλόκληρον ποίημα. Καὶ ἰδοὺ νέος Ἕλληνας ποιητῆς, ὁ κύριος Κ. Χατζόπουλος, ὁ ποιητὴς τῶν «Τραγουδιῶν τῆς Ἐρημίας» καὶ τῶν «Εἰδυλλίων», ὁ τραγουδιστὴς τῶν «Χινοποριάτικων», μικρῶν ἀριστοτεχνικῶν αἰσθημάτων καὶ γλωσσῆς, μεταφέρει τὸ δράμα τοῦ Γκιλλπάρτσερ εἰς τὴν ποιήσιν μας καὶ ἐκτελεῖται τοῦτο ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ Βασιλικοῦ Θεάτρου.

Διὰ τὸν Γκιλλπάρτσερ θὰ ἦτο περιττὸν ἐδῶ νὰ γίνῃ ξεχωριστὸς λόγος εἰς δύο συνεχῆ φύλλα τῶν «Παναθηναίων»¹ εὐχλατὸς ἐδημοσιεύθη λόγος περὶ τοῦ ποιητοῦ καὶ περὶ τοῦ ἔργου του. Θὰ ἐσημειώσω μόνον ἁπλῶς ὅτι ὁ πρῶτος τῶν αὐστριακῶν μουσικῶν, ἐκείνος τὸν ὁποῖον ἐθαύμασεν ὁ Βύρων μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς «Σαφούς» του, ὁ δημοτικώτατος καὶ συμπαθέστατος τῶν γερμανῶν δραματογράφων, ἔζησε βασανισμένην ζωὴν ὑπαλληλικῶν, καὶ μετ' ἡν δόξαν καθ' αὐτὸ ἐσχίσθη γέρον πλεόν καὶ εἰς τὸ χεῖλος τοῦ τάφου, καὶ τὴν δημοτικότητα ἐγνώρισεν οὐχί τὸσον ἢ ζωὴν του, ὅσον ὁ θάνατός του· πράγματα αὐτὰ πολὺ συνειδημένα μέσα εἰς τὰ βιωτικὰ δράματα τῶν λειτουργῶν τοῦ ἰδανικοῦ. Θὰ ἔλεγα ὅτι ὁ Γκιλλπάρτσερ εἶνε περιεργὸν κράμα ὑγιᾶν καὶ νοσηρῶν στοιχείων, τὸσον εἰς τὴν φύσιν του, ὅσον καὶ εἰς τὴν τέχνην του, τύπος καλλιτεχνικῶς διαδισμοῦ, υἱὸς θετικοῦ πατρὸς καὶ μητρὸς ἀσθενικῆς, βλαστὸς νευροπαθοῦς οὐκογενείας. Ὡς ποιητῆς δύναται νὰ θεωρηθῇ συνεχιστὴς τῆς παραδόσεως τοῦ Σίλλερ, ὄχι καθαρῶς, ἀλλ' ἀναμίττων μετ' ἡν ἄκραν ρομαντικότητα τῶν Τίεν καὶ τῶν Βέρνερ. Ὁ Γκιλλπάρτσερ ἐθεράπευε καὶ τὴν μουσικὴν. Ἦτο δὲ διάτυπος θαυμαστῆς τοῦ Μότσαρτ, ἐνῶ ἀντιθέτως, τὸ μεγαλεῖον τοῦ Βετχόβεν τὸν ἀνήσχυε καὶ τὸν καθίστα ἐπιφυλακτικόν. Κάποιος εἶπεν: «ὁ θεὸς ἐπέλασε ἐν σοφίᾳ τὸν κόσμον εἰς ἡμέραν καὶ εἰς νύκτα. Ἡ ποιήσις εἶναι ἡ ἡμέρα, ἡ ἀκτινοβολία μεγαλοπρεπῆς. Ἡ μουσικὴ εἶνε

1 «Παναθηναῖος» 15-31 Μαγτίου 1905.

ή νύξ. ή αποκαλύπτουσα τὰ άστρα». (Ο ποιητής τής «Προμάμης» και τών «Κυμάτων τής θαλάσσης και τής άγάπης» συνέπλεξε εις τὸ έργον του κάτι από τās διπλās μεγαλειότητας τής ήμέρας και τής νυκτός.

Και ή «Προμάμη» και τὰ «Κυματα» είνε από τινος χρόνου και ιδιιά-μας κτήματα. Διότι τὰ μετέφε- ρει εις τήν γλώσσαν μας όχι συνήθης τις ή βιομηχα- νος μεταφραστής, αλλά ποιητής και διότι τὸ Βασι- λικόν θέατρον τὰ περιέλαβεν εις τὸ δραματολόγιόν του και διότι τὸ κοινόν τρέχει και τ' άκούει, πε- ριέργως ή εδχαριστώσ, κάθε φοράν που αναβιβάζον- ται εις τήν σκηνήν και διότι συγκινούν και αδιάφορα δέν δύνανται νά ήναι εις τούς γνώστας τής τέχνης και εις τών Μουσών τούς μύστας. Άλλ' όμως τούτο δέν σημαίνει ότι και υποχρεούμεθα νά χάσκωμεν εκ θαυμασμοῦ πρό εκείνων. και νά μη εκδηλώνωμεν τήν οποιαδήποτε έντύπωσιν μας, άρκει νά στηρίζεται ή οποιαδήποτε έντύπωσις αυτή εις τὸ βάθος κάποιας καλαισθητικῆς άγωγῆς χωρίς τήν άγωγήν αυτήν πάσα κρίσις περί τών τοιούτων έργων είνε άσέβεια και άφορημύ μορολογίας.

Τὸ δράμα τοῦ Γκιλλπιάτσερ, τὸ έμπνευσμένον από τούς έρωτας τής Ηρούς και τοῦ Λεάνδρου ήμολο- γείται ως τὸ άριστοτερον ήμῶν ποιητοῦ τὸ έργον δέν τὸ άνέγνωσα ένθουζία μακρὰ αὐτοῦ άποσπά- σματα, και κρίσις διακοπτομένης από επιφωνήσεις θαυμασμοῦ. Με τήν ιερὰν προσδοκίαν τοῦ λάτριος μετέβην εις τὸ θέατρον, κατά τήν πρώτην έσπέραν τής παραστάσεώς του, ως εις ναόν. Η άκρόσις τοῦ έργου δέν έπραγματοποίησε τὸ ιδανικόν μου. Τὸ ήκουσα προσέχων, κάποτε συγκινούμενος, ως έπι τὸ πολὺ αδιάφορος συχνά ήσθάνθην και τής πλήξεως τήν ένόχλησιν ένστάσα ήρχοντο στιγμῆς και ήγωνι- ζόμην κατά τοῦ ύπνου ήρωϊκῶς. Πταίω έγώ, διά τούτου, ὁ κακονυχτισμένος και αδιάθετος θεατής, ή πταίει ὁ ξένος ποιητής; Τίς οίδε. Νομίζω ότι πταί- ομεν και οί δύο. Άλλ' ή γνώμη μου είνε ότι πταίει περισσότερο — άπέναντί μου — ὁ ποιητής.

Επερίμενα κάποιαν δραματικὴν άνάπλαισιν τοῦ μύθου, έξ ής ή άπλή και συγκινητικὴ ιστορία θά ένεδύετο νέον δόξης φῶς, πρό τοῦ οποίου θά ώ- χρίων και θά έλησμονούντο πρός στιγμήν οί άλλοι ποιηταί, οτιανές τὸ αὐτὸ θέμα έπραγματεῦθησαν. Άλλ' έγὼ δέν κατώρθωσα νά λησμονήσω τόν κλασ- σικόν Μουσαίον και μέχρις ώρας τὸ μόνον δράμα τὸ όποίον προσφύδω και έν άρμονία πρός τὸ θέμα εκτυλίσσει τήν ώραιάν ιστορίαν δέν είνε δι έμέ ή τὸ μνημονευθέν ποίημα τοῦ Σίλλερ. Τὰ «Άγάπης και θαλάσσης κύματα» είνε βεβαίως έν δραματικόν διή- γημα, έγκλεισόν πολλά στοιχεία ώραιότητος άγωνίζε- ται ὁ ποιητής νά τὸ έντείνη εις άριτον δράμα, αλλά δέν τὸ κατορθώνει.

Τήν άφορημύ τής τοιαύτης άδυναμίας δέν τήν άπο- δίδω εις τόν αισθηματικόν λυρισμόν, οὐδ' εις τήν άπλότητα τοῦ έργου. ή μεγαλόπνευστος δραματικὴ τέ- χνη είναι πηγὴ άνεξάντλητος λυρισμοῦ, από τοῦ Αι- σχύλου μέχρι τών ήμερῶν ήμῶν. άπλά και λιτὰ είναι γνωστά άριστοτεργήματα δραματικῆς τέχνης ως ὁ «Φι- λокτήτης» τοῦ Σοφοκλέους, ως ή «Βερενίκη» τοῦ Ρα- κίνα, ως ή «Ιριγένεια» τοῦ Γκαίτε. Τήν άδυναμίαν τήν άποδίδω εις τὸ ότι ὁ αισθηματικὸς αὐτὸς λυρι- σμὸς παρῆστι εις τὸν έμῶν ως τὸ ξεχειλίσμα τής δρα- ματικῆς έναργείας τῶν προσώπων, όχι ως στοιχεῖον δύναμίνων και άνυψώνων τήν οποιαδήποτε δράσιν, όχι ως μεγαλοπρεπῆς συνοδεία έπικῆς τινος κινήσεως, καθὼς θά ήτο πολύφρονος άρμονία εις τὸ μέλος μου- σικῆς τινος συνθέσεως ὁ λυρισμὸς οδτος είναι μάλλον έξωτερικὸς, μονότονος, παρειακτος και όχι απαραί- τητος δέν είναι άναπόσπαστος τοῦ ρυθμοῦ, και χρη- σιμεῖται μόνον εις τὸ νά πληρῆ τὸ κεχρινδόν αὐτοῦ, ως είδος παραγεμίματος. Και ή άπλότης τοῦ έργου όχι

σπανίως μεταβάλλεται εις ισχνότητα. Και δέν έμεινε τίποτε φωτεινόν εις τήν άνάμνησιν μου μετά τήν ά- κρόσιον τοῦ έργου. έξαιρῶ τήν σκηνήν τής πρώτης συναντήσεως τών έραστῶν κατά τὸ τέλος τής πρώτης πράξεως, σκηνήν βαθέως διεξαγομένην διά τών σιω- πηλῶν βλεμμάτων, και όχι διά τοῦ λόγου έξαιρῶ εις τήν δευτέραν, ή τρίτην πράξιν. τήν συνάντησιν τών δύο έραστῶν τήν νυκτερινήν έξαιρῶ τήν μίαν και υπερτάτην σπαρτακτικὴν κραυγήν εις τὸ τέλος τής τε- λευταίας πράξεως, τὸ επιφώνημα τής αποθησκού- σης Ηρούς: Λεάνδρε! έκφραστικώτερον όλων τών πε- ριπαθῶν διαχύσεων τής ήρωϊδός. Έδῶ κ' έκει άναδι- δονται από τήν ψυχὴν τής Ηρούς άστρακαί ώραιάς υπερηφανείας και από τήν καρδίαν τοῦ Λεάνδρου τοῦ άτιθάσσου πάθους αἱ βρονταί. Άλλ' διαν αἱ άστρα- καί παύσων και σιγήσων αἱ βρονταί, ή ευδία δυσκό- λως υποφέρεται. Τὰ λοιπὰ πρόσωπα, γόνεις, θεοί, φύλακες, φίλοι και φίλαι, δέν κατώρθωσα νά κατα- λάβω εις τί καλά καλά χρησιμεύουν.

Και αδιάφορῶ άν τὰ πρόσωπα τοῦ δράματος είναι περισσότερον ή όλιγότερον Έλληνας ειδωλόλατραι τής Αβίδου και τής Σηστοῦ ή μετημφισμένοι Γερμα- νοί, ως εκείνοι περί τών όποιων όμιλεῖ ὁ Γκαίτε εις τὸ Ιβον κεφάλαιον τών «Απομνημονευμάτων» του, πολὺ μάλλον άπηχούντες τούς μονολόγους τοῦ Αμ- λετ και τόν Όσσιαν, ή τόν Όμηρον. Υπό τās οὐ- σιώδεις διαφορὰς τών διαφόρων φυλών, ύπάρχει ή ουσιώδης όμοιότης τοῦ αἰωνίου ανθρωποῦ, τὸ στοι- χεῖον τὸ συγκινούν, ανεξαρτήτως τόπων και χρόνων, τήν ψυχὴν τὸ στοιχεῖον τὸ πληροῦν τήν μεγάλην ποι- ησιν, ήτις, όμοῦ, πατριωτῆς και κοσμοπολίτης, συ- γαρμόζει, ότι κοινῶς θεωρεῖται άσυμβίβαστον τὰ έ- θνικὰ ιδεώδη και τὰ ανθρωπείνα ιδεώδη.

Έπειτα, τί θέλετε; Τὸ δράμα τοῦ Γκιλλπιάτσερ πα- ρεστάθη κατά πρώτον εις τήν Βιέννην τῷ 1831. Από τότε ή δραματικὴ τέχνη, υπό τήν εύλογίαν τών άθα- νάτων κορυφαίων πότε τής κλασσικῆς ώραιότητος, πάτε τοῦ ρομαντικῶ ύψους, υπό τήν γοητικὴν μισρὴν ιδεῶν και μισρὴν διδασκαλίαν, έχώρησεν έπὶ τὰ πρόσω, ήπέστη μεταμορφώσις, έπεχείρησεν άλλατα. Και ύστερα από τούς Βάγνερ και τούς Ίψεν, από τούς Δουμὰ και τούς Ποοτορις, από τούς Δανουίντιου και τούς Μάτεργιγκ, δέν είναι παράδοξον, άν, Εὐρωπαίον ή Ανατολίται, εἰμεθα κάπως άπατητικώτεροι.

Ακόμη και ή μεταφρασις τοῦ κ. Κατσοπούλου, μεθ' ὅλην τήν ποιητικὴν τήν ζωήν, και τὸ υπερῶχον αὐ- τῆς έν συγκρίσει πρός άλλα άψυχα ή σχολαστικά κα- τασκευάσματα, δέν έφερε ζωηρά τήν σφραγίδα τής ιδιοφυίας του. Ποῦ ὁ περὶ τῶν όκτασύλλαβος στίχος —τόσον έν πρώτοις ακατάλληλος φαινόμενος διά δράμα, και όμως θαυματουργήσας από σκηνῆς— και πῶν ή μορφή τής άλησιμονήτου δι' έμέ «Προμάμης!» Άλλά διά τοῦ στίχου, έδῶ κ' έκει, τās έλλείψεις δέν εὐδύνεται ὁ ποιητής ένόσω δέν αναγινώσκωμεν άλλ' άκούομεν από σκηνῆς τὸ έργον του, υποκείμενον εις τās προλήψεις, τās ιδιοτροπίας, τās άπροσεξίας τών εκτελεστῶν πολὺ περισσότερον διά τὰ γλωσσικὰ άμωρτήματα και τούς άνευ λόγου δασκαλισμούς, τό- σον παραφῶνους και τόσον σολοίκους μέσα εις τήν σο- φὴν κανονικότητι τής δημοτικῆς μας γλώσσης. Απο- δώσατε τὸ τελευταίον τοῦτο, όχι βέβαια εις λιποφυγίαν τοῦ μεταφραστοῦ ποιητοῦ, αλλά, πιθανώτατα, εις τὰ διορθωτικὰ — ύψιστοι θεοί! μολύβια τών θεατρικῶν διευθυντῶν.

Και οί ήθοποιοί μου έφάνθησαν μέτροι και άνι- κανοί νά έξεύρουν τόν προσήκοντα τόνον ως πρός τήν άπαγγελίαν και τήν ύπόκρισιν τοῦ έργου. Και όμως ή δεσποινίς Κοτοπούλη διακρίνεται μεταξύ τών δραστηχῶν τής έχει στιγμῆς ώραιάς πλαστικῶν πα- ραστάσεων και ή στοργικὴ άναργεία τής δυνεῖ πολλάκις τὰ βάθη τής ψυχῆς, και ένθυμοῦμαι ότι

ήρχασεν εκείνη, άλλοτε, άπαγγέλλουσα χορικά τινα τοῦ «Οιδίποδος τυράννου» νά χρωματίσθ με ζωῆς έπίφρασιν τήν σβαναωμένην μετάφρασιν τοῦ κ. Βλά- χου. Κάτι ξένον πικρῶσηγο μετὰ τής κοίσεως τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ ποιητοῦ και τοῦ κοινού και τὸ ξέ- νον τούτο ήσαν οί ήθοποιοί. Πρό τινων έτῶν από τινος παρισίου θεάτρον παρεστάθησαν τὰ Πάθη τοῦ Χριστοῦ», ιερὸν δράμα τοῦ Αροκού. Οί ήθο- ποιοί δέν παρῆστησαν τὸ δράμα τὸ άπήγγελλαν από σκηνῆς, με φράκον παρουσιασθέντες, και από τετρα- δίων αναγινώσκοντες, ως μουσικὴν μονωδίαν εις έσπε- ρίδα Όδειου. Και ίσως ήτο αὐτὸ ή προσφορωτέρα άπόδοσις τοῦ έργου. Ίσως τοιαύτη έρμηνεία θά ήτο ή μάλλον άρμόζουσα και δι' έργον ως τὰ «Κυματα τής θαλάσσης και τής άγάπης», και διά πόσα άλλα δραματικά ποιήματα!

Άλλά παρὰ πάσαν εις τās λεπτομερείας έλλεσφιν, πολὺς όφελεται έπαινος εις τὸ Βασιλικόν θέατρον, όσάκις παρῆσει έργα ποιήσεως και τέχνης, όποίον τὸ προκείμενον.

ΔΙΑΓΟΡΑΣ

ΒΥΖΑΝΤΙΝΑΙ ΣΕΛΙΔΕΣ

Οί Ακριτικοί Θρύλοι εις τούς Μωαμεθανικούς λαούς τής Ασίας.

ΝΕΟΙ ήδη όριζοντες άνοίγονται εις τήν έξέτασιν τής κατ' έξοχήν εθνικῆς τών βυζαντινῶν πατέρων μας έποποιίας τοῦ Βασιλείου Διγενῆ Ακριτα, έν σέσει δηλαδή πρός τὰ ζῶντα λαογραφικά μνημεία και τὰ μ. σαιω- νικά κείμενα τών μωαμεθανικῶν λαῶν τής Ασίας. Τήν άνάγκην τής τοιαύτης έξέτασεως και τόν τρόπον καθ' όν πρέπει νά διεξαχθῆ υπέδειξε ὁ διδάσκαλός μου κ. Παῦλος Καρολίδης, ὁ όποίος δι' άνακρινώσεως γενομέ- νης τήν 9ην Νοεμβρίου ένώπιον τοῦ φιλολογικοῦ και αρχαιολογικοῦ τμήματος τοῦ Παρνασσῶ προσέφερε και τās πρώτας άπαρχὰς πρός έξέτασιν υπό τήν έπι- ψιν ταύτην τοῦ περι οὗ ὁ λόγος έπους. Ο κ. Καρο- λίδης με τήν βαθειάν μελέτην τοῦ Βυζαντινοῦ κόσμου εκ παραλλήλου πρός τήν γνώσιν πολλῶν Ασιατικῶν γλωσσῶν και ιδιωμάτων, άνεξήτησεν ακριτικά στοι- χεία εις δύο πρό πάντων ανατολικά κείμενα τής με- σοχρονίου περιόδου, εις τόν Σαχναμέ και εις τὸ περι- φημον μυθιστόρημα τοῦ όποίου κύριον πρόσωπον είναι ὁ ήρωας Σαῖτ-Βατάλ. Ο Σαχναμέ είναι τὸ έξ έκα- τὸν εικοσι περίπου χιλιάδων στίχων ποίημα τοῦ με- γάλου Πέρσου ποιητοῦ Φαρσαούζη άκμίσαντος καθ' οὗς χρόνους ὁ Βασίλειος ὁ Βουλυγοροκτόνος κατεῖχε τὰ σκήπτρα τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους και κυριωτάτου άντιπροσώπου τοῦ περσικοῦ πνεύματος, τὸ όποίον εις τήν περσικὴν φιλολογίαν άνεγεννήθη έν αντιθέσει πρός τὸ άραβικόν πνεῦμα. Ο δὲ Σαῖτ-Βατάλ είναι ὁ Ηρακλῆς τοῦ μωαμ. άραβισμοῦ, συνδυάζων—κατά τούς θρύλους— άνδρείαν υπερβάλλουσαν πρός ὀδυσοσα- κήν πονηρίαν και σοφίαν άπαραμίλλον ήρωας κατα- γόμενος άπ' εὐθείας εκ τοῦ Προφήτου, υἱός τοῦ άρ- χιστρατήγου τής Μελιτηνῆς Χουσάν, μετά τὸν θάνα- τον τοῦ όποίου διέτρεχεν, εκπληρῶν τās έντολάς τοῦ θεοῦ τον Αβδουλ-Σαλάμ, τās διαφορούς χώρας τής Ασίας διασπερῶν πανταχοῦ τήν καταστροφὴν και τήν έρήμωσιν, λεηλατῶν πόλεις, φρονίους, πύργους και μοναστήρια, έξανδραποδίζων μοναχοῦς και άπάγων τās ώραιάς γυναίκας και τās θυγατέρας τών ευγενῶν. Πάντοτε δὲ, ως λέγει ὁ θρύλος, κατεχόμενος από ά- φροστον δίψαν χριστιανικοῦ αίματος. Ο Σαῖτ-Βα- τάλ είναι ιστορικόν πρόσωπον, τοῦ όποίου οί άδελοί έπὶ τὸ ποιητικώτερον διάπλασθέντες άκόμη άδονται υπό τών Ίουρκων και μάλιστα εις τās περί τὸ Αμύ- ριον χώρας, καθὼς αναφέρει ὁ άγγλος περιηγητής

Αμλίτων, ὁ προσδιορίσας κατά τὸ 1836 τὰ έρεπία τοῦ σημαντικοῦ κατά τούς μέσους αἰῶνας φρουρίου τούτου. Περί τοῦ Σαῖτ-Βατάλ έγραψε διὰ μακρῶν άρνούμενος εκ τοῦ Χατζή-Κάλφα και άλλων ποικίλων πηγῶν ὁ μακαρίτης Α. Μordmann² πραγματευόμε- νος περί τοῦ χωρίου τής Κιουταγιάς Σαῖτ-Γαζι, όπου κατά τήν παράδοσιν άπέθανεν ὁ Σαῖτ-Βατάλ και όπου δεικνύεται και ὁ τάφος του. Άλλ' ὁ Mordmann ήγγείει τήν ύπαρξιν τοῦ παλαιῦ μυθιστορηματος: Αἱ Πορείαι τοῦ Σαῖτ-Βατάλ, αὐτοῦ τούτου δηλαδή όπου ὁ κ. Καρολίδης άνεξήτησεν ακριτικά στοιχεία³. Πρό έ- τῶν ὁ κ. Κοσταντίνος Σάβας⁴ έπιχειρῶν νάνεύσῃ τόν ιστορικόν πυρήνα τοῦ δημοτικοῦ άματος τοῦ κάστρου τής Ωριάς και διόχυριζόμενος ότι δι' αὐτοῦ ὁ έλλη- νικὸς λαὸς φάλλει τήν υπό τών Αράβων άλωσιν τοῦ Αμορίου⁵, τοῦ έν τῇ κεντρικῇ Φρυγίᾳ προπυργίου τούτου τοῦ χριστιανικοῦ έλληνισμοῦ, μετεχειρισθῆ πρός πίσωσιν τής γνώμης του και τās Πορείας τοῦ Σαῖτ-Βα- τάλ. Άλλά τὸ σαθρὸν τής γνώμης αὐτῆς τοῦ κ. Σάβα άπέδειξεν έσκάτως ὁ κ. Ν. Γ. Πολίτης⁶, παρατηρήσας πρός τοῖς άλλοις ότι καθὼς ὁ κ. Σάβας όνομάζει τās Πορείας τοῦ Σαῖτ-Βατάλ έποποιίαν, έν φ' είναι μυθι- στόρημα, και ότι είναι αὐθαίρετος ὁ διόχυρισμός του ότι «τὸ μυθιστόρημα τούτο χρονολογείται από τής αἰώσεως τοῦ Αμορίου», διότι οί άσιανολόγοι χρό- νον τής συνεξέσεως αὐτοῦ όρίζουσι μεταξύ τοῦ ΙΑ' και ΙΕ' αἰῶνος, ήτοι τόν χρόνον τής άκμῆς τής ὀρμανικῆς δυναμείας έν Ασία⁷. Ο κ. Καρολίδης άρχόμενος τής άνακρινώσεως έξέφρασε κατά πρώτον τήν γνώμην ότι αἱ Πορείαι τοῦ Σαῖτ-Βατάλ δέν είναι προίον τών ὀδομανικῶν χρόνων, αλλά τής μεταξὺ τοῦ Η' και ΙΑ' αἰῶνος περιόδου και ότι είναι πεζόν έπος άραβικόν μεταφρασμένον έπειτα και εις τήν τουρκικὴν. Αφού δὲ ύπεστήριξε καταλλήλως τήν γνώμην αὐτὴν εις τρό- πον ώστε νά μὴν έπιδέχεται οὐδέμω άντίρρησην, άνέ- πτυξε τήν θεωρίαν ότι ὁ κύκλος τών περι τοῦ Ακριτα και τοῦ Σαῖτ-Βατάλ θρύλων είναι ὁ αὐτὸς παρα- χθείς εκ τών διηγετικῶν έθροπαραξιών και τών κλεφταρ- ματωλικῶν πολέμων μεταξύ τών Έλλήνων και τών Αράβων Μωαμεθανῶν— εκ τών άγώνων εκείνων τών όποίων θέατρον ήσαν τὰ άπώτατα ανατολικά και μεσημβρινά σύνορα τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους. Πρός τούτο δὲ ὁ κ. Καρολίδης εδρε πολλά σημεία κοινὰ και εις τὰ δύο έπι, τοῦ Διγενῆ Ακριτα και τοῦ Σαῖτ-Βατάλ, και ύπεστήριξε τήν γνώμην ότι μέχρι τινός ὁ Σαῖτ-Βατάλ είναι ακριτικὸς άραφ μωαμεθανός όπως ὁ Διγενής Ακριτας. Ανέφερε δὲ και μερικὰ χωρία τοῦ ακριτικοῦ έπους περιέχοντα στοιχεία ελλημμένα εκ τών μωαμεθανικῶν έπικῶν παραδόσεων και κατέληξεν εις τὸ συμπέρασμα ότι ὁ κύκλος τών ακριτικῶν μελετῶν δύναται σπουδαίως νά πλουτισθῆ και νά διαφωτισθῆ διά τής εκ παραλλήλου μελέτης τών μεσαιωνικῶν έπῶν και τών άλλων προίόντων τής Μωαμεθανικῆς Αραβο- περσικῆς φιλολογίας. Τὸ πόρισμα μιάς τοιαύτης με- λέτης του περι τοῦ ακριτικοῦ έπους, έν σχέσει δηλαδή

1 Γεωγράφος και ιστορικὸς τοῦ 1875 αἰῶνος.
2 Ο έν Κοσταντινουπόλει Έλληνοκύριος Φιλολόγος. Σύλλογος. Παράρτημα αρχαιολογικόν τοῦ 9' τόμου. Εν Κοστανπόλει 1875 σ. XIV κ. ε.
3 Περί τοῦ μυθιστορηματος αὐτοῦ έχουεν ειδικὴν μελέτην τοῦ Ασιατολόγου Fleischer δημοσιευθείαν έν τοῖς Sitzungsberichten der königlich sächsischen Academie 1848, Band 2, σελ. 35-41 και 160-169. Έχουεν δὲ και γερμανικὴν μετάφρασιν αὐτοῦ: Die Fahrten des Sadjid Bahal, ein alttürkischer folks-und sittenroman. Zum ersten male vollständig übersetzt v. Eth. L. Leipzig 1871.
4 Η δημοτικὴ ποίησις και τὸ κάστρον τής Ωριάς— «Εστία», τόμ. 9' άριθ. 239 (18 Μαῖου 1880) σ. 308 κ. ε.
5 Τῆν 25 Σεπτεμβρίου 888.
6 Παραδόσεις. Μέρος Β'. Έν Αθήναις 1904, σελ. 724 κ. ε.

δησόμενον Β' τόμον της 'Επιστημονικής 'Επετηρίδος του 'Εθνικού Πανεπιστημίου.

Αναμένοντες λοιπόν την μελέτην αυτήν του κ. Καρολίδου με την ακράδαντον πεποίθησιν ότι θα έχωμεν μίαν πολύτιμον συμβολήν εις τα σημαντικώτατα έκείνα σημεία της μεσοχρονίου λογοτεχνίας μας, όποια ακριβώς είναι και σχετιζόμενα με τον Διγενήν 'Ακρίταν

ΝΙΚΟΣ Α. ΒΕΗΣ

ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ

Απόστολος 'Αρβανιτόπουλος

ΜΙΑ φυσιογνωμία του αγαπητού αρχαιολόγου δεν ήμπορεί, σήμερα τουλάχιστον, να χωρισθῆ από τα αρχαιολογικά του μαθήματα. 'Ισως ένας άλλος άλλοτε τον ζωγραφίσῃ καλλίτερα 'Εγώ αποδίδω έκείνο που βλέπω τώρα όπως ήμπορώ.

Βλέπω ένα κεφάλι με κάτι γραμμές όλγιον τετράγωνες και δυνατές, που τό φωτίζει ή σκέψις, κολλημένον επάνω εις ένα μαρμαρίνον κορμόν, — κορμόν... όχι της εποχής του Φειδία - που τον έπηρες έξαφνα από μίαν γυνίαν του μουσείου και τον έστρεψεν εκεί, εμπρός στους ακροατάς του. Ακίνητος, άκαμπτος, με νεύρα από μέταλλον.

Η σκέψις που τεχνουργείται μέσα του, ρυθμίζεται με μίαν κίνησιν του δεξιού χειριού — τό άριστερόν κατεδικάσθη να κρατή τό καπέλο — που τότε έντεινεται, τότε χαλαρώνεται διά να ένταθῆ και πάλιν. Νομίζεις πως εινε μουσικός της φρουράς με την μπαγκέταν του. 'Όλα τά μάτια, καρφωμένα επάνω του, χάνουν την υπόστασιν των και γίνονται μάτια πνευματικά. Τόσον, που όταν τυχαίην να έλθῃ εις τό μάθημα κάποιος ό όποιος έβράδυνε, κανείς δεν κινείται από την θέσιν του να ιδῆ. Φαντάζομαι έξαφνα ένα καλλιτέχνην της φράσεως, πως θα ήμπορούσε να συναρπάσῃ. 'Ο κ. 'Αρβανιτόπουλος όμως δεσμεύει σιγά-σιγά με την βαδύτητα της σκέψεως. Η φωνή του άκούεται με τον ρυθμόν της γνώσεως, — αν υπάρχη τέτοιος ρυθμός. — Και σαν να μεταδίδεται ή δύναμις έκείνη ή μετάλλινη εις τά λεπτά γυναικεία σώματα — διότι τά δύο τρίτα των ακροατών άνήκουν εις τό ώραιον φύλον — δεν βλέπεις κανένα δείγμα κοπώσεως. 'Όλα, όμιλητής, άκροαταί, άγάλματα τριγύρω, γίνονται ένα. Μιά ζωή έντονος, που τότε μόνον ξεσπά όταν παύῃ ν' άκούεται

ή φωνή που διδάσκει εμπρός στα άμίλητα μάγαρα

Άμίλητα όχι. Μιλούν, υποβάλλουν. 'Ο κ. 'Αρβανιτόπουλος είναι ό ιερέας. Αί λέξεις του, με την ρυθμικήν των και μονότονον δόνησιν, είναι βγαλμένες από τον πού βαθύν κόσμο που κρύβεται εγωϊστικά μέσα των

Κοινωνός του μυστηρίου των, τό αποκαλύπτει με άπλότητα, με την ποιησιν των γραμμών των, των σχημάτων, του ύφους των. Δεν άρκεί ή ύπαρξις του καλλιτεχνήματος. Χρειάζεται και ό προνομιούχος, έκείνος που θα αποκαλύψῃ τό κάλλος του έργου όλότελα. Και τότε τό έργον θα δώσῃ βαθειά την συγκίνησιν, την όποίαν άορίστως εμάντευε έως τώρα ή ψυχή των θεατών

Και αυτό λέγεται μία νέα δημιουργία. όπως λέγει ό Ουάιλντ

Γνωρίζω όμως τό μονέλο μου και υπό μίαν άλλην όψιν. Βλέπω την τόλμην και τό θάρρος τά όποία δίδει ή καλωσύνη και ή ειλικρίνεια και ή αυτοπεποίθησις. Δώρα ζηλευτά που άνοίγουν τον δρόμον εις την ζωήν. Τόν δρόμον τον ήθικόν πρώτα-πρώτα. Και αυτός είναι ό μεγάλος δρόμος εις τον όποιον συναντώνται οι έλεγκτοί.

Και του σφίγγω τό χέρι. K. M.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΕΞΕΔΟΘΗ τό ήμερολόγιον του 1906 Κ. Φ. Σκόκου. Ένα συμπλήρωμα ούτως ειπείν έτήσιον της έκδοτικής κινήσεως εν 'Ελλάδι. 'Όλα σχεδόν τά όνόματα των φιλολόγων και των φιλολογούντων άδελφώνονται μέσα εις τό ήμερολόγιον Σκόκου. Και διά τουτο άποτελεί και έφέτος ένα πολύ ευχάριστον άνάγνωσμα δι' όλους με τά ποιήματά του, τά διηγήματα, τά εστράπελα, τάς πληροφορίας, και τό εικονογραφημένον μέρος, τό όποιον είναι πολύ φιλόκαλον και άξιον μνείας διά τον πλούτον του.

ΠΟΛΥ φοβούμεθα μήπως ό αγαπητός συνάδελφος κ. Δημήτριος 'Αστεριώτης, ό γράφων περί της Νεοελληνικής Φιλολογίας εις τον «Mercur de France», ύφιστάται ισχυράν ύποβολήν περί του ποιού διαφόρων ενδόξων ποιητών μας και ποιητριών, ή τουλάχιστον αυτούποβολήν εκ προσωπικής φιλίας. 'Αλλ' αυτό δεν μας ενδιαφέρει. 'Εξετάζομεν τά πράγματα. Ούτε θέλομεν να άμφισβητήσωμεν την δόξαν των συγχρόνων μας. 'Απεναντίας θα είμεθα ευτυχείς ν' ανακηρύξωμεν και ήμεεις έναν 'Ελληνα Λεοπάρδη, μίαν νεωτέραν Σαυφώ ή ένα σύγχρονον Κάλβον. Μά παραπολύ ευτυχείς.

Ο άκαδημαϊκός Ε. Φαγκέ κρίνον τον τελευταίως αποθανόντα ποιητήν Ζοζέ-Μαρία-'Ερεδιά λέγει ότι ή Γαλλία έχασε ένα πολύ μεγάλο ποιητήν ό όποιος είχε όλα τά προσόντα του μεγάλου καλλιτέχνη, διότι συνεχίζει μίαν μεγάλην παράδοσιν και είναι συγχρόνος και τελειώς πρωτότυπος. Συνεχίζει την μεγάλην κλασικήν παράδοσιν, διά να λάβωμεν την λέξιν εις την εύρειαν και άληθινήν της έννοίαν. Είναι άπ' εύθείας συγγενής με τον Σενιέ και δι' αυτού με τον Ρουσσό και διά του Ρουσσό με την αρχαιότητα. Διαβάσετε τά Τρόπαιά του. Είναι ό Γάλλος 'Ανακρέων, Καλλίμαχος, Θεόκριτος, Λουκρήτιος και Κάτουλος.

Εξ άλλου ό Ρενύ δε Γκουρμόν λέγει εις μίαν του μελέτην: 'Ημπορούμεν να είπωμεν ότι ό άνθρω-

πος αυτός, με τά συννέτα του τά άπαθή και άκαμπτα σαν πανοπλία, ήτο προικισμένος με πολύ βαθύ αίσθημα και ότι τό έκρυπτε; Δεν τό εξέταζω αυτό βλέπω εδώ την μορφήν μόνον. Τέχνη με ώρισμένα όρια άλλα βεβαία.

ΘΕΑΤΡΟΝ

Ο Γάλλος ποιητής Ρισπέν έδραματοποίησε όπως έγγραψαμεν προηγουμένως τον Δόν Κιχώτην του Θερβάντες. 'Αλλ' ό Ρισπέν άπέτυχε, φαίνεται, διότι ήθέλησε να μείνη παραπολύ πιστός εις τό βιβλίον του 'Ισπανού συγγραφέως. 'Αν έδιδε περισσότεραν έλευθερίαν εις τό δράμα του, άποδίδων άπλάως τον χαρακτήρα του ήρωος του Θερβάντες και δημιουργών μίαν πλοκήν ιδιικήν του. 'Ισως ή επιτυχία θα ήτο πιθανότερα. Διότι τό καινόν δεν έπερίμενε βέβαια να ιδῆ επάνω εις την σκηνήν ήτι είχε διαβάσει εις τό μυθιστόρημα. Αυτή είναι ή γνώμη των γαλλικών περιοδικών που κρίνουν τό δράμα του Ρισπέν, τό όποιον εν τούτοις έχει ώραια μέρη. Η τελευταία σκηνή μάλιστα, όπου πεθαίνει ό αιώνιος όπτασιαστής, είναι άρκετά συγκινητική

ΜΟΥΣΙΚΗ

Η έφετινή μουσική περίοδος ήρρησε πολύ ν' άρχισή. Εις αυτό πταίει κυρίως ό χειμών, ό όποιος ήρρησε πολύ να φανερωθῆ, και να συγκεντρώσῃ τον κόσμο εις την μικρούσαν αίθουσαν του 'Ωδειου, που κατήνησε να γίνῃ τό μοναδικόν σχεδόν μουσικόν κέντρον των 'Αθηνών. Και έράνη πόσον ήτο δυρασμένον διά μουσικήν τό καινόν από την προθυμίαν με την όποίαν έσπευσεν εις τάς δύο πρώτας συναυλίας.

Η πρώτη εκ των δύο, την έσπέραν της 17ης Νοεμβρίου έδίδετο υπό της Κας Τσίλλερ, της γνωστής διαπρεπούς πιανίστας, ή όποία προδ' όλγιον καιρού προσελήφθη και ως καθηγήτρια εν τῷ 'Ωδείω

Δεν εινε βεβαίως πρώτη φορά όπου άκούεται ή Κα Τσίλλερ, και δεν πρόκειται να κρίνωμεν γνωστήν και άνεγνωρισμένην καλλιτέχνηδα. Εις μίαν αίθουσαν όμως όπως του 'Ωδειου έπισημοποιείται κάπως περισσότερο ό καλλιτέχνης, και διά τουτο ήμπορεί κανείς να όμιλήσῃ αναλυτικώτερον περί αυτού, και να τον κρίνῃ και αωτηρότερα

Όσον όμως αωτηρά και αν κρίνῃ κανείς την Καν Τσίλλερ δεν είμπορεί παρά ν' άναγνωρίσῃ ότι εις μερικάς στιγμάς ήτο έξαισία ή έκτέλεσις της, ιδίως εις την Cracovienne του Paderewski. και την Habanera του Sarasate, όπου ό πλούτος του τόνου της και ή έλευθερία της φαντασίας της εύρισκον στάδιον να εκδηλωθούν έλεύθερα και να γοητεύσουν. 'Εκείνο όμως τό όποιον δεν έννοώ, εινε ή μεγάλη προτίμησις της Κας Τσίλλερ διά τάς παραφράσεις του Λιστ αι όποίαι ούτε από τά καλλίτερα έργα του Λιστ είμπορούν να θεωρηθούν, ούτε και αυτά καθ' έαυτά καμμίαν μεγάλην αξίαν μουσικήν έχουν, ώστε να δικαιολογήσουν μίαν τοιαύτην έκλογήν. 'Αλλως τε και δεν μου φαίνεται ότι εινε άπολύτως τό είδος εις τό όποιον να δύναται ν' αναδειχθῆ ή τέχνη της Κας Τσίλλερ, ή όποία δυσκόλως ύποτάσσεται εις την λογικήν πορείαν μιάς μελωδίας.

Η ειδικότης της Κας Τσίλλερ εινε τά νεώτερα morceaux de genre, εις τά όποία ή κλασική αωτηρότης δεν έχει πέρας, και όπου ή έλληνισ βαθείας έσωτερικής άντιλήψεως δεν εινε έπαισθητή.

Η πρώτη συναυλία των μαθητών του 'Ωδειου δεν μας παρουσιάζει μεν νέα στοιχεία, άλλα βλέπομεν με μεγάλην ευχάριστήν την πρόδοον γνωστών ήδη μαθητριών, αι όποίαι τηρούν την ύπόσχεσιν την όποιαν

άλλοτε μας έδωσαν κατά πρώτον έμφανίζόμενα. Και αι τρεις δεσποινίδες Γεωργαντοπούλου Παντελάκη και Εύλαμπίου, έράνησαν πολύ ώρμηώτερα από άλλοτε, έδειξαν ότι ειργάσθησαν με θέλησιν και άγάπην και ότι προχωρούν με μεγάλα βήματα προς τάς κορυφάς της ώραιάς τέχνης των. Η τις Αήδα Εύλαμπίου ιδίως έδειξεν ότι έννοεί και αισθάνεται βαθύτατα έκείνο τό όποιον παίζει, και την δύναμιν έχει να έκτελεσῃ έκείνο που αισθάνεται.

Διά την όρχήστραν είμεθα όλγιον έπιφυλακτικοί, περιμενοντες να καταρασθῆ τελείως και να συμπληρωθῆ. Δεν ήμπορούμεν όμως και να κολυθαυμάσωμεν την έκλογήν των τεμαχίων. Νομίζομεν ότι ή όρχήστρα του 'Ωδειου μορφώνει όχι μόνον τους μαθητάς της όρχήστρας άλλα και την μουσικήν καλαισθησίαν του καινού. Και νομίζομεν ότι ή μόρφωσις αυτή μόνον διά των κλασικών άριστοτεργημάτων πρέπει να επιδιώκεται κατ' αρχάς, και άφού χορτάσῃ τό αυτί από τάς γλυκείας μελωδίας του Χαίνδν, την φαιδράν ωραιότητα του Μότσαρτ, και την βαθειάν και άπλην και ήγεμονικήν μεγαλοπρέπειαν του Μπετόβεν, τότε μόνον είμορεί να άκούσῃ ακινδύνως τάς πολυπλόκους και σσφάς στεγνότητάς των συγχρόνων ένορχηστρώσεων, όπως εις τό τελευταίον κομματί του 'Ελγαρ. 'Αλλά άρα γε τί να εξέταζῇ ό κ. Σουαζύ όταν καταρτίξῃ τό πρόγραμμα, τό ιδιόν του γούστο ή τό γούστο του καινού;

ΑΡΙΘΝ

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

ΜΙΑ μονογραφία του κ. Fierens-Gevaert περί του Φλαμανδού ζωγράφου Jordaens έξεδόθη. έπίκαιρος μετά την έκδοσιν των έργων του, ή όποία έγενε προδ' όλγιου καιρού εις την 'Αμβέρσαν. 'Ο Ζορδάνας έγεννήθη τό 1593. Μιά έκθσις έργων καλαιών καλλιτεχνών, οι όποιοι έτίμησαν την πατρίδα των, έρχεται πάντοτε δροσερά πνευματική νροή εις μίαν κοινοίαν. 'Εμεις ούτε ήξιώθημε να αγοράσωμεν έργα του Γόζη διά την εις τά σπάργανα Πινακοθήκην μας, έκτός νομίζω μερικόν σάιτσον. 'Ο Ζορδάνας λοιπόν, έκτός των μοναδικών φλαμανδικών σκηνών, έξαγράφει κλειστάς άλλας εικόνας θεσηκεντικές και μυθολογίας. 'Αλλ' ή μυθολογία χρησιμεύει εις αυτόν άπλάως ως άφορη διά να ζωγραφίσῃ εικόνας πραγμαστικίας, όπου όργιάζει τό γυνμόν. 'Ο Ζορδάνας ύπήρξε και ζωγράφος διακοσμητικός.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

Γερμανική Σχολή. — Αι δημόσια συνεδρία ή της Γερμανικής Σχολής επανελήφθησαν και έφέτος κατά την ειδικμένην ήμεραν των γεννεθλίον του Βίγκελμαν την παρελθούσαν Τετάρτην, (23 Νοεμβρίου) παρισταμένον του Διαδόχου μετά της πρυγκίπισσης Σοφίας και πολυαριθμού ακροατηρίου. 'Ο διευθυντής κ. Δαιρπεφελδ έξέδηκε διά βραχείον τάς εργασίας της σχολής κατά τό λήξαν έτος. ένδιατρίφμας περισσότερο εις τά κατά την συμμετοχήν αυτής εν τῷ εν 'Αθήναις συνελθόντι 'Αρχαιολογικῷ συνεδρίω και έξάρτας την ύπερ της αρχαιολογίας μερίμναν του 'Ελληνικού κράτους και του 'Ελληνικού λαού. Κατόπιν άπεικότισε τάς εν τῷ προσώπῳ της σχολής έπελθούσας μεταβολάς, μνημονεύσας εύφημως και του άποθανόντος διευθυντού της 'Αμερικανικής Σχολής 'Ερμανς Μετ' αυτόν ώμίλησεν ό νεός άντι του κ. Σράδερ διορισθείς ύποδιευθυντής της σχολής κ. Κάρο, πραγματοποιεί περί της βαθμιαίας αναπτύξεως του εν Δελφοίς ίεροσ και των μεταβολών, ως ή προσθήκη νέων οικοδομημάτων και ή επαύξησις των προϋπαρχόντων κατέστησαν αναγκαίας εν αού.

ΝΕΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

Αταλάνη. — Έξωθεν της πόλεως ἀνεκαλύφθη ἀρχαίος τάφος και ἐντός αὐτοῦ χαλκῶν ἀγαλμάτων ὕψους β' ἑκατοστῶν περίπου, παριστῶν δρομέα. Τοῦτο ἀπεστάλη εἰς τὴν Γενικὴν Ἐφορείαν τῶν Ἀρχαιοτήτων. Οἱ ἰδόντες δὲ αὐτὸ λέγουσιν ὅτι εἶναι ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς και ἔχει ἰκανὴν ἀρχαιολογικὴν ἀξίαν.

Θῆβαι. — Ὁ ἐν Θήβαις ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Κεραμόπουλος διὰ τηλεγραφήματος τοῦ πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἀγγέλει ἐντι ἀνεῦρε Μνησικῶν τάφων, ἐντός τοῦ ὁποῖου ὑπῆρχεν ἕτερος τάφος μικροτέρων διαστάσεων.

Ἐντός τοῦ τελευταίου τούτου περιείχοντο τρεῖς σκελετοὶ και περιδέραια ἐκ χρυσοῦν και ὑελίνων χανδρῶν. Εἰς τὸν αὐτὸν τάφον ὑπῆρχον και τρεῖς ἀκίδες δορῶν ἐκ σκληροῦ πυρίτου λίθου.

Τὰ εὐρήματα ταῦτα ἔχουσιν ἀρετὴ σπουδαιότητα, θὰ ἐξακολουθήσουν δὲ εἰς τὸ αὐτὸ μέρος αἱ ἀνασκαφαί.

Θεσσαλία. — Ὁ νομάρχης Μαγνησίας δι' ἐγγράφου τοῦ πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας ἀγγέλει, ὅτι ἐν Καναλίοις τοῦ Δήμου Βοίβης εὐρέθησαν ὑποχωρησθῆ, ἀνασκαφῆς τάφον ἀρχαίον εἰς τὸ κτήμα τοῦ δύο πῆλιναι λυχνία, τέσσαρες μικραὶ πῆλιναι λήκνθοι ἐν ἄλλο μικρὸν ἀγγεῖον και ἐν δισκίον χαλκῶν, πάντα ἐν καλῇ καταστάσει· ταῦτα παρεδόθησαν εἰς τὸν δήμαρχον Βοίβης, ὅστις εἶναι ἀγνωστον ποῦ ἀπέστειλεν ἢ ποῦ κατέθηκεν αὐτά.

Παλαιστίνη. — Ἀγγέλλεται ἐκ Παλαιστίνης, ὅτι κατόπιν ἀνασκαφῶν ἀνεκαλύφθησαν ἐντός ἀρχαίου ναοῦ ὁ σαρκοφάγοι με σκελετοῦς, ἀπὸ τοῦ τραχήλου τῶν ὁποίων ἦτο ἀνηρημένος μέγας ἀριθμὸς χρυσοῦν νομισμάτων, ὧν ἡ ἀρχαιολογικὴ ἀξία θεωρεῖται ἀνεκτίμητος.

Αἱ σαρκοφάγοι εὐρέθησαν ἐντός τοῦ ναοῦ ὄρθιαι, πρὸ αὐτῶν δὲ προέκειτο παμμεγέθης Τράπεζα, κατασκευασμένη ἐκ καθαροῦ χαλκοῦ, ὠραίας τέχνης.

Μολοντότι δὲν ἐξηκριβώθη εἰσέτι εἰς ποῖαν ἐποχὴν ἀνάγονται τὰ εὐρήματα ταῦτα, ἐν τούτοις οἱ ἰδόντες ταῦτα πιστεύουσιν ὅτι χρονολογοῦνται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Φοινίκων, και ὅτι ἡ συλλογὴ τῶν νομισμάτων θ' ἀποτελέσῃ ἀληθῆ ἠθασαυρόν, ἐκ τοῦ ὁποῖου πολλὰ θὰ μάθωσιν οἱ ἀρχαιολογοῦντες περὶ τὴν Ἀρχαιολογίαν.

A.

Εἰς τὴν Γενικὴν Ἐφορείαν τῶν Ἀρχαιοτήτων κατέβησαν προσωρινῶς εὐρεθέντα ἐν Μαδύτῳ τῆς Θράκης παρὰ τὴν ἀρχαίαν Σηστόν ἐντός ἐνὸς τάφου τὰ ἑξῆς ἀρχαία:

Ἐν χρυσοῦν διάδημα ἀποτελούμενον ἐκ ταινίας διὰ λεπτοτάτων χρυσοῦν σμμάτων πεπλεγμένης, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐξαρτῶνται ἀπὸ λεπτῶν ἀλύσεων διάφορα μικρὰ ἐξαρτήματα ἔχοντα σχῆμα παραπλήσιον πρὸς μικροῦς ἐπιμήκεις ἀμφορεῖς διαφόρων μεγεθῶν. Τὸ κατώτερον μέρος τῆς ταινίας κατὰ τὰ σημεῖα κατὰ τὰ ὁποῖα ἀρχονται αἱ φέρονται τὰ ἐξαρτήματα μικρὰ ἀλύσεις κοσμεῖται διὰ μικρῶν ροδάκων. Τὸ κόσμημα εἶνε μετ' ἀρετῆς τεχνικῆς τελειότητος κατασκευασμένον.

Ἐν ζεύγῳ χρυσοῦν ἐνοστίων, τῶν ὁποίων ἑκάτερον ἀποτελεῖται ἐκ μικροῦ δισκαρίου κοσμονμένου διὰ ἐξέχοντος ροδάκος, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου εἶνε ἐξηρημένον ἡμικυκλικὸν τὸ κόσμημα (ἀπεικονίζον ἴσως πλεκτὸν σάκκον) ἐν τῷ κοίλῳ τοῦ ὁποῖου κἀθῆται ἐντός ἀνθέων μικροτάτων λίαν μικρὰ μορφή ἀνθρωπίνῃ, κρατοῦσα μουσικῶν ὄργανων Ἐκατέρωθεν ἐπὶ τῶν ἀκρων τοῦ ἡμικυκλικοῦ κοσμήματος ἴσταται μικρὸς πτερο-

τὸς Ἔρως. Τὸ κάτω μέρος τοῦ ἡμικυκλικοῦ κοσμήματος καλύπτεται διὰ μικρῶν ροδάκων ἀπὸ τῶν ὁποίων κρέμονται μικραὶ λεπταὶ ἀλύσεις φέρονσαι ἐξαρτήματα ὅμοια πρὸς τὰ τοῦ προηγουμένου περιδεραιοῦ.

Δακτύλιος ἐκ σφραγιστοῦ χρυσοῦ ἀπολήγων ἑκατέρωθεν εἰς ὄφιν.

Ὅμοια πρὸς τὰ ἀνωτέρω κοσμήματα εἶχον ἄλλοτε εὐρεθῆ ἐν τῇ Νοτίῳ Ρωσσίῳ και εἶνε δημοσιευμένα ἐν τοῖς Antiquités du Bosphore Cimmérien (S. Reinach) πίν. XII α.

Ἐντός τοῦ αὐτοῦ τάφου εὐρέθησαν και ἄλλα τινὰ μικρότερα χρυσοῦ κοσμήματα ὡς και ἐν περιεργῶν διάδημα τοῦ ὁποῖου ὁ κύκλος ἦτο ἐυλινὸς ἐπενδεδυμένος διὰ μολύβδου, εἶχε δὲ περὶ ἐξέχοντα ἀνθή τῶν ὁποίων οἱ σκελετοὶ ἀπετελοῦντο ἐκ χαλκῶν σμμάτων, τὰ δὲ φύλλα και τὰ ἀνθή αὐτὰ ἦσαν ξύλινα ἐπίχρυστα και ἦσαν ἐντεθειμένα ἐπὶ τῶν χαλκῶν σμμάτων. Πρὸς τὸ διάδημα τοῦτο ὅμοιον ὑπῆρχε και ἐν τῷ πρότιον ἐτῶν ἀνασκαφῆντι Τύμβῳ ἐν Πιλάῳ Τεπε οὐχὶ μακρὰν τοῦ Βόλου Ἐννοεῖται ὅτι τὸ διάδημα τοῦτο δὲν εὐρέθη ἄρτιον οὔτε ἐν καλῇ καταστάσει.

Ἐν ἄλλῳ τάφῳ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει εὐρέθη και ἕτερον χρυσοῦν διάδημα ἐκ λεπτῆς ταινίας πλατυτέρας ἐν τῷ μέσῳ, ἧτις κοσμεῖται δι' ὠραίων σπειροειδῶς κοσμήματος ἐν τῷ ὁποίῳ ὑπάρχουσι διάφοροι γυναικεῖαι μορφαὶ κρατοῦσαι μουσικὰ ὄργανα και ἐν τῷ μέσῳ ὁ Βάκχος και ἡ Ἀριάδνη. Τὸ διάδημα τοῦτο εἶνε τοῦ βου π. Χ. αἰῶνος.

Παρὰ τῇ Γενικῇ Ἐφορείᾳ κατετέθησαν ἐπίσης διάφοροι ἀρχαιοτάτες μεσαιωνικῶν χρόνων ὡς και μικροῦς ἀρχαίους χαλκοῦς ταῦρος καλῆς τέχνης και πολλὰ ἀσπυδαία ἀργυρᾶ ἑλληνικὰ νομίσματα, προερχόμενα ἐκ Καβάλλας τῆς Μακεδονίας

K.

ΔΙΑΦΟΡΑ

Ἡ πρωτανεῖα τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου προκηρύττει δραματικὸν διαγωνισμόν, χορηγοῦντος τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κ. Ὀδυσσεῶς Παντελίδου, ὑπὸ τούς ἐπινοημένους ὄρους:

Τὰ θέματα θὰ λαμβάνονται ἀδιακρίτως ἐξ οἰασθῆ-ποτε ἐποχῆς, χώρας ἢ ἐθνικότητος, κατὰ προτιμῆσιν ὁμως ἐκ τῆς Νεοελληνικῆς ἱστορίας, ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τῶν ἡμερῶν μας.

Τὰ ὑποβαλλόμενα ἔργα θὰ εἶναι ἑμμετρα· γραμμένα εἰς τὴν συνήθη καθαρεύουσαν (ποῖαν)· Ἡ καθ' ὑπερβολὴν καθαρεύουσα καθὼς και ἡ λεγομένη δημοτικὴ ἀποκλείονται. (Και ὁμως ὁ κ. πρωτανεὺς γράφει τὸ-μους ὀλοκλήρους γιὰ μὰς μᾶθῃ τὴν ὀρογογραφίαν τῆς λεγομένης δημοτικῆς).

Δύο ἔργα θὰ βραβευσθῶν: Ἄσν βραβεῖον δρ. 1000.— Βον βραβεῖον δρ. 500.

Τὰ χειρόγραφα καθαρογραμμένα ἀποστέλλονται εἰς τὴν πρωτανεῖαν ἀνωμόμως με συνημμένον σφραγισμένον δελτίον φέρον τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως και ἐξῶθεν ρητὸν τὸ ὁποῖον θὰ εἶναι γραμμένον και εἰς τὸ χειρόγραφο.

Τὰ χειρόγραφα γίνονται δεκτὰ μέχρι τῆς 31 Μαρτίου 1906 και δὲν ἐπιστρέφονται.

Ὁ Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ἀφελίμων βιβλίων συνεχίζων τὸ ἔργον αὐτοῦ πρὸς βελτίωσιν τῶν μεθόδων τῆς παρ' ἡμῖν ἐκπαιδεύσεως, ἐξέδωκε εἰκονογραφημένον Κατάλογον τῶν σχολικῶν σκευῶν και διδοτικῶν ὄργανων, τῶν ὁποίων τὴν προμήθειαν ἀναλαμβάνει τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Μουσεῖον. Ὁ Κατάλογος οὗτος μεθοδικῶς κατηγορημένος, εἶναι πολύτιμος οδηγὸς πρὸς ἐκλογὴν, παρέχεται δὲ δωρεάν εἰς τὰς διευθύνσεις τῶν σχολείων τοῦ ἀπανταχοῦ Ἑλληνισμοῦ και τὰς Ἐκπαιδευτικὰς Ἀρχάς, ὅσαι ἤθελον ζητήσῃ

δι' ἐπιστολῆς ἀντίτυπον παρὰ τοῦ Γραφείου τοῦ Σὺλλογου.

Εἰς τὸ Δημοτικὸν Θεάτρον ἔκαμε πρὸ ἡμερῶν τὴν δευτέραν ἐθνικὴν του διαλέξιν ὁ κ. Ν. Καζάζης. «Ὅπου και ἂν στρέψωμεν τὸ βλέμμα δὲν βλέπομεν παρὰ ἐχθροῦς εἶπε δυστυχῶς ἡμεῖς λογομαχοῦμεν. Ἀπὸ δεξιητροῦν πρᾶττομεν τοῦτο Εἰμῶθα ἐνοχοὶ και ἀπέναντι τῶν ὑποδοῦλων ἀδελφῶν μας και ἀπέναντι τῆς ἱστορίας. Ἀκόμη ἢ Ἑλλάς δὲν ἐσκέφθη περὶ στρατοῦ, ἐνῶ ἀνεῦ αὐτοῦ οὐδὲν δύναται νὰ γίνῃ Ἄς ἐλπίζομεν ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἐπανερχόμενος θέλει πραγματοποιήσει τὴν στρατιωτικὴν σύνταξιν τῆς χώρας».

ΜΙΑ σκιαγραφία τῆς Ραναβάλο, τῆς ἐκπύτου βασιλείσεως τῆς Μαδαγασκάρης, ἢ ὁποῖα κατοικεῖ τὴν γαλλικὴν πρωτεύουσιν.

Δὲν φαίνεται περισσύτερον τῶν 30 ἐτῶν. Εἶναι κοντὴ και λεπτὴ ἀλλὰ χαλοκατωμένη. Λαιμὸς χαλοδεμένος Χέρια και πόδια μικρὰ ἐμφαίνοντα καλὴν καταγωγὴν Κοσμήματα ὀλίγα εἰς ἓνα δάκτυλον μόνον φορεῖ ὠραία δακτυλῖδια Μαῦρα μαλλιά ὀλίγον σγουρά, με χωρίστραν, στριμμένα και σηκωμένα πρὸς τὰ ἐπάνω. Μάτια καστανά, ποῦ ἐνέχουν κατὶ ἀπειρώς μελαγχολικόν. Δόντια ποῦ λευκά. Χεῖλη ὄχι παραπολύ παχιαῖά Μύτη ἐλαφρῶς γυρισμένη πρὸς τὰ ἐπάνω. Χρῶμα με ἀνοιχτοῦς τόνους σέσιας.

Ἀγαπᾷ ποῦ τὰ ὠραία φορέματα και προτιμᾷ τοὺς ἀνοιχτοῦς χρωματισμοῦς, ὀλίγον ὁμως παλαιωμένους. Περὶ τὸν καιρὸν τῆς με τὸ κέντημα, με τὴν μουσικὴν ἢ με τὸ νὰ κυττάξῃ τὰ κοσμήματά της Εἰς τὴν μουσικὴν δὲν γνωρίζει τὸν Μάγερμπερ ἢ τὸν Βάγνερ ἀλλ' αἰσθάνεται βαθεῖα.

Κοιμάται ποῦ ἐνωρίς, ξυπνᾷ στὰς ἐπτὰ, προγευματίζει ἀπλοῦστατα με καφέ και γάλα, ἐνδύεται μόνη της και πηγαίνει νὰ περικατήσῃ. Ἡ μεγάλη της χαρὰ εἶνε νὰ γυρίζῃ στοὺς δρόμους τοῦ Παρισιοῦ με τὴν θεῖαν και τὴν ἀνεψιᾶν της.

Τὸ κάρβονο εἶναι τὸ ἀντίδοτον κατὰ τῆς δηλητηρίασεως. Πρέπει ὁμως νὰ ληφθῇ χωρὶς ἀναβολὴν ἀμα παρουσιασθῶν τὰ πρῶτα συμπτώματα. Προτιμᾶται τὸ ζυλοκάρβονο. Τὰ μεταβάλλον εἰς σκόνην, τὸ χύνουν εἰς ἓνα ποτήρι με νερὸ και τὸ ἀνακαταίνον καλά. Εἰπετα καθε δέκα λεπτὰ δίδεται μὴ χουλιαριά ἔως ὅτου ἐκλείρουν ὄλα τὰ συμπτώματα τῆς δηλητηρίασεως.

Τὸ 1835 ὁ φαρμακοποιὸς Τουερὺ διὰ νὰ πιστοποιήσῃ τὸ γεγονός ἐνώπιον σοφῶν, κατέπε ἓνα γραμμαρίον στρυχνίνην και ἀμέσως κατόπιν δεκαπέντε γραμμάρια κάρβονο εἰς σκόνην. Τὸ κάρβονο ἀπερρόφησε τὴν στρυχνίνην και ὁ φαρμακοποιὸς δὲν ἠσθάνθη τὴν παραμικρὰν ἐνόχλησιν.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

Περιοδικά:

Εἰς τὸ τελευταῖον φύλλον τῶν «Ἑβραϊκῶν Χρονικῶν» (Jewish Chronicle) ἐνὸς τῶν μεγαλυτέρων περιοδικῶν τῆς Εὐρώπης, ἐξετάζεται διὰ μικρῶν ἢ ἐργασίᾳ τοῦ φιλοπόνου και ἐπιμελοῦς ιστοριοδίφου κ. Νίκου Α. Βέη, τοῦ ὁποῖου πολλαὶ και περισπούδαστοι μελέται ἐνελέθῃ πρωτότυποι κοσμοῦν τὰ «Παναθήναια».

Ἡ μελέτη αὐτῆ τοῦ κ. Βέη ἀνεφέρετο εἰς τὴν ἀνακάλυψιν μεγάλης Ἑβραϊκῆς κοινότητος ἐν Μιστροῦ, ἢ ὁποῖα ἐπὶ αἰῶνας ἀκμάζει ἐκεῖ ἢ ἀνακάλυψις αὐτῆ, ἐπαινεῖται διὰ πολλῶν κολακευτικῶν φράσεων ὑπὸ τοῦ ἀνω περιοδικοῦ, τὸ ὁποῖον λέγει ὅτι οὐδεὶς τῶν Ἀνατολιστῶν μέχρι τοῦδε ἀνεφερεν οὔτε ὑπόπαιτεσε

τόσον σημαντικὸν γεγονός ἐντός τῆς μεσαιωνικῆς Ἑλλάδος.

Περαιτέρω ἀναγγέλλουν τὰ «Ἑβραϊκὰ Χρονικὰ» ὅτι εἰς τὸ ἐπόμενον τεῦχος τῶν θὰ ἔχουν πληρῆ μεταφρασίν τῆς ἐκτενοῦς ἐκείνης μελέτης τοῦ κ. Βέη, διὰ νὰ τὴν ἀναγνώσουν ὄλοι οἱ ἐπιστήμονες.

Συγγαίρομεν τὸν γεαρόν και ἀκαταπόνητον φίλον, εὐχόμεθα δὲ εἰς αὐτὸν και ἐλπίζομεν ὅτι θὰ ἐξακολουθήσῃ με τὴν αὐτὴν φιλοπονίαν, δευδέρκων και μετριοφροσύνην νὰ ἐργάζεται τόσον ἐπιτυχῶς διὰ τὴν πάτριον ἱστορίαν και νὰ τιμᾷ τὴν νέαν Ἑλληνικὴν ἐπιστήμην εἰς τὴν ξένην. Α.

Ἐνα ἐκτεταμένον ἄρθρον περὶ τῆς φοβερῆς ἐταιρίας Καμόρα, ἢ ὁποῖα τόσον καιρόν ἐτυράνει τὴν Νότιον Ἰταλίαν με τὴν Μάφιαν, δημοσιεύεται εἰς τὸ γερμανικὸν περιοδικὸν «Nord und Süd» (Breslau) τοῦ Νοεμβρίου. Τὸ ἄρθρον δίδει πολλὰς πληροφορίας περὶ τοῦ ὄργανισμοῦ, τῶν μελῶν και τῶν πράξεων της. Ἡ ἐταιρεία εἶναι μυστικὴ. Νέα μέλη δέχεται δυσκόλως και μετὰ πολλὰς και φοβερὰς δοκιμασίας. Ὁ σκοπὸς τῆς ἐταιρίας ἦτο κατ' ἀρχὰς νὰ ἀντικαθῆ κατὰ τοῦ κυβερνητικοῦ δεσποτισμοῦ εἰς τὸ παλαιὸν βασιλεῖον τῶν Δύο Σικελιῶν.

Εἰς τὴν «Revue des Deux Mondes» 1 Νοεμβρίου, ἐδημοσιεύθη ἓνα ἀνέκδοτον ἄρθρον τοῦ Ζοζέ Μαρία-Ἐρεδιά περὶ τοῦ χειρογράφου τῶν «Βουκοκικῶν» τοῦ Ζενιέ. Ἄν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν ἐποχὴν και τὴν κοινωνίαν ὅπου ἔζησε, λέγει, τὸ πνεῦμα τοῦ Ἀνδρέα Σε-νιέ προσέειπε πραγματικῶς καταπλήξιν Ἀνίκηει συγχνόσεως εἰς τὸν αἰῶνα του και εἰς κάθε ἐποχὴν. Τὰ Ἐλεγεία, τὰ Ποιήματα, ὁ Ἐρμῆς του εἶναι ἔργα τοῦ μεγιστοῦ ποιητοῦ τοῦ 18ου αἰῶνος Οἱ Ὑμνοι, αἱ Ὀδοὶ εἶναι τοῦ μόνου μεγάλου ποιητοῦ τῆς Ἐπαναστάσεως. Τὰ δὲ Βουκοκικά μεγάλου ποιητοῦ ὄλων τῶν αἰῶνων. Τὸ πνεῦμα του εἶναι οὐσιωδῶς ἀντικειμενικὸν και δραματικόν και ἂν δὲν εἶναι ὅπως ὁ Ρονσσὸ μέγας ἐφευρέτης ρυθμῶν, εἶναι ὁμως ὑπὸ τὴν ἀληθινὴν ἀρχαῖκὴν ἔννοιαν ὁ μοναδικὸς ἐργάτης τοῦ στίχου. Ποτὲ ποιητῆς δὲν ἐχειρίσθη τόσον μεγαλοπρεπῶς τὸν ἀλεξανδρινὸν στίχον.

Εἰς τὴν «Contemporary Review» τοῦ Λονδίνου — Νοεμβρίου — ὁ κ. Ὁ Ἐλζμπάχερ ἐξαιρεῖ τὴν ἀρροακὴν εὐφημιᾶν τῆς Γαλλίας, ἢ ὁποῖα ἐκπλήττει τόσον περισσύτερον ὅσον εἶναι πρόσφατος Ἡ εἰρημία αὐτῆ κατὰ τὸν συγγραφέα, δὲν προσέρχεται ἀπὸ τὴν φυσικὴν κατάστασιν τῆς χώρας, ἐδημιουργήθη τεχνικῶς ὑπὸ τοῦ λαοῦ και τῆς κυβερνήσεως.

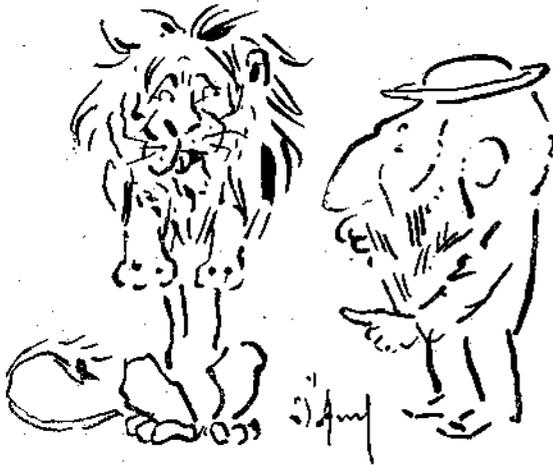
ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Εἰς τὸν Χαιρωνίδειον διαγωνισμόν ὑπεβλήθη ἓνα μόνον ἔργον, τὸ «Ποινικὸν δίκαιον Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας» τοῦ κ. Κωνσταντίνου Μ. Ράλλη, τὸ ὁποῖον και ἐβραβεύθη. Ὁ εἰρηγῆτης κ. Μεσολωρᾶς ἐξῆρε τὴν ἀξίαν τοῦ ἔργου. Ἡ ἔλλειψις εἰδικοῦ συγγραφέατος και ἡ ἄγνοια τῶν ἐπισκοπικῶν δικαστηρίων, προκαλοῦν συχνὰ ἀποφάσεις μὴ στηριζομένας ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν νόμων.

Συνεστήθη Φυσιοδιφικὴ Ἐταιρεία με σκοπὸν τὴν ἐκλαίκευσιν και διάδοσιν τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν.

Τάδε λέγει ἡ γαλλικὴ «Ἐπιθεώρησις»: Ὁ Σαρδοῦ ἔλαβε ποσοστὰ ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν διὰ πέντε ἔργα του τὴν Θεοδώρον, Τόσκαν, Φεδόραν, Κλεοπίτραν και Γισμόνδην 1 ἑκατομμύριον 185 χιλιάδας φράγκα. Ὁ διευθυντῆς τοῦ θεάτρον εἰσέπραξε 18 ἑκατομμύρια.

Η ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΖΩΟΛΟΓΙΚΟΝ ΚΗΠΟΝ

Πάντε ημέρες νησιτικός και στέκει σοῦξο.

Ὁ Δ' Ἀννούτσιου θὰ ἐκδόσῃ τὸν Φεβρουάριον νέον μυθιστόρημα *Ἀμάραντα*. Ἡ ὑπόθεσις εἶναι σύγχρονος. Μία γυναίκα ἐγκαταλείπει τὴν συζυγικὴν στέγην διὰ νὰ παίξῃ εἰς τὸ ἵπποδρόμον. Εἰς μίαν ἐπικίνδυνον ἀσκήσιν ὁ δακτύλιος τοῦ θανάτου, ἐπάνω εἰς αὐτοκινήτων, ἀποτυγχάνει καὶ φονεύεται.

Εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην τὰ μῶδὰ διὰ τὴν ζωγραφικὴν τὴν γλυπτικὴν, τὰς διαφημίσεις καὶ τὰς μῶδας κερδίζουν ἀπὸ 90 — 135 φράγκα τὴν ἑβδομάδα. Τώρα ἔγινε καὶ σωματεῖον, μέλη τοῦ ὁποίου θὰ εἶναι μόνον αἱ γυναῖκες καλλιτεχνῶν καὶ μῶδὰ. Τὸ σωματεῖον ἀναλαμβάνει νὰ προμηθεύῃ μῶδὰ εἰς τοὺς καλλιτέχνας.

Ὁ Ἴψεν, τοῦ ὁποίου ἀνηγγείλαμεν τὸν θάνατον εἰς τὸ τελευταῖον τεῦχος ἐκ τῆς πολλῆς σπουδῆς τοῦ τηλεγράφου, ζῆ καὶ βασιλεύει.

Δύο εὐγενεῖς πατριῶται ὁ κ. Μαρίνος Κοργαλιένιος ἀπὸ τὸ Δονδῖνον καὶ ὁ κ. Γρηγόριος Μαρασλῆς ἀπὸ τὴν Ὀδησὸν προσέφεραν ἀνά 40,000 λίρας πρὸς ἐξωράτιον τῶν Ἀθηναίων.

Ὁ Ἐφορος τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης κ. Δ. Γρ. Κομπούρογλου ἐτιμήθη μετὰ τὸν ἀργυροῦν σταυρὸν τοῦ Σωτήρος.

Ὁ κ. Σ. Βικάντος ἐπιστρέψας ἀπὸ τὸ Μονάχον διωργάνωσε ἐκθεσιν τῶν ἔργων του εἰς τὴν Ἀθηναϊκὴν Ἀέσχην.

Ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ κληροδοτήματος Δ. Α. Οἰκονόμου ἐν Τεργεστῇ ἀναγγέλλει ὅτι διαθέτει 2 βραβεῖα ἐκ 2000 φράγκων ἑκαστον πρὸς βράβεισιν πράξεως, συγγραμμάτων ἢ καλλιτεχνήματος ὠφελίμου ἢ τιμῶντος τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος. Αἰτήσεις ὑποβάλλονται μέχρι 16 Φεβρουαρίου 1906 εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Κοινότητος τῶν Ὀρθόδοξων Ἑλλήνων Τεργεστῆς.

Ὁ κ. Εὐγενίδης τῆς Κων/πόλεως ὁ ὁποῖος εἶχε προσθέρει ὑπὲρ τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου 100000 δραχμὰς πληρωτέας κατὰ δόσεις ἐκ δέκα χιλιάδων, ἀπέστειλε διαμῆς τὸ ὑπολειπόμενον ποσὸν τῶν 60 χιλιάδων.

Ὁ Δανὸς γλύπτης Bogibjerg, περαστικὸς ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ἀνεκάλυψε τυχαίως πρὸ ἡμερῶν ἓνα μέλλοντα ζωγράφον, τὸν υἱὸν τοῦ φουρνάρη Παπακωστά. Ὁ ξένος γλύπτης διαβλέπων εἰς τὸν ἀγράφωμον νέον τάλαντον καλλιτεχνικόν, ἀπὸ διάφορα σκίτσα καὶ ἀντιγραφὰς διαφημιστικῶν εἰκόνων, ἀπεφάσισε ν' ἀναλάβῃ τὴν καλλιτεχνικὴν μόρφωσίν του.

Εἰς τὸ φύλλον τῆς 24 Νοεμβρίου τῆς «Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως» δημοσιεύεται προκήρυξις διαγωνισμοῦ διδακτικῶν βιβλίων τῆς στοιχειώδους ἐκπαίδευσσεως. Προθεσμία δίδεται μέχρι τῆς 10. Ἰανουαρίου 1906.

Ἵσθαιον ἐντύπωσιν ἔκαμε ἡ ἐν Ἀθήναις ἐκδοσις τῆς «Πατρίδος» τοῦ Βουκουρεστίου. Πρόγραμμα τῆς «Πατρίδος» εἶναι ὅχι «ἡ ἐξιστηρέθεις οἰουδήποτε πολιτικοῦ κόμματος ἀλλὰ τῶν συμφερόντων τοῦ ἔθνους χωρὶς νὰ χρειασθῇ οὐδενὸς ἀπολύτως κόμματος τὴν φιλιαν ἢ νὰ φοβηθῇ τὴν δυσαρρέκειαν. Θὰ ἐπιτελέσῃ πάντοτε τὸ καθήκον της καὶ θὰ ἔχῃ τὸ θάρρος τῆς γνώμης της ἐφ' ὧν τῶν ζητημάτων ἀσχέτως πρὸς πρόσωπα».

Ὁ κ. Γ. Φραγκοῦδης, διευθυντὴς τῆς «Μεταρρυθμίσεως» ἐδικάσθη εἰς τὴν Χαλκίδα ἐπὶ ἐξυβρίσει κατὰ τοῦ Βασιλέως καὶ ἠθωώθη.

Ὁ συνεργάτης μας κ. Ν. Λάσκαρης ὁμίλησε εἰς τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ νέου ἑλληνικοῦ θεάτρου.

Καὶ ἐν ἀνεύκδοτον ἀπὸ τὴν διάλεξιν τοῦ κ. Λάσκαρη: Μία γηρά, ἡ ὁποία ἔμαθε ἔξαφνα ὅτι ὁ ἐνοικιαστὴς ἐνός δωματίου της ἦτο ηθοποιός, ὄχι μόνον τὸν ἐδίωξε ἀλλὰ καὶ ἀγιασμόν ἔκαμε καὶ ἐπὶ σαράντα ἡμέρας ἐλιβάνιζε κατὰ παραγγελίαν τοῦ ἱερέως τὸ δωμάτιον.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΤΟΥ 1906 Κ. Φ. Σκόκου χρυσόδετον. Ἀθήναι 1905, Τυπογρ. Ἀνέστη Κωνσταντινίδου, σχ. 16ον, σελ. 448, Δρ. - Φρ. 5. Εἰς τοὺς ἐμβάζοντας Δρ. - Φρ. 5, τὰ «Παναθηναῖα» ἀναλαμβάνον ν' ἀποστείλουν τὸ βιβλίον.

ΛΟΓΟΛΟΓΙΑ τοῦ Ἀσύλου τῶν Ἀνιάτων διὰ τὸ ἔτος 1904. Ἀθήναι 1905, Τυπογρ. Σ. Βλαστοῦ.

Η ΜΙΚΡΟΥΡΥΙΑ ὑπὸ Μαιτ. Α. Οἰκονομάκη. Ἀθήναι 1905, Τυπ. Π. Δ. Σακελλαρίου.

Η ΜΑΤΙΑ μελέτη Γ. Ἰ. Ἀβάζου. 1905 Ἀθήναι Τυπογραφεῖον Ραφτάνη - Παπαγεωργίου σχ. 16ον σελ. 62 δρ. 2.

Ὁ κ. Ἀβάζος, ὑφηγητὴς τῆς Ὀφθαλμολογίας εἰς τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον, ἐπῆρε ἓνα θέμα ψυχολογικὸν καὶ τὸ ἔγραψε εἰς τὴν δημοτικὴν. Ἡ χαρὰ μας ἦτο μεγάλη εἰς τὸ πρῶτον ἀνοιγμὸν τοῦ βιβλίου. Κεῖ μα ὅμως ὅτι γρηγορὰ ἐχάθη μετὰ τὸν πόνον τοῦ μᾶς ἐπροξένησαν τὰ ἀγκάθια τῆς σχολαστικῆς αὐτῆς δημοτικῆς: ἡ «σκολαστικότης» ἢ «σχέσις» (= σχέσις) τὸ «αἰσθημα» (= αἰσθημα) «τῶν ἀξόνων» (= τῶν ἀξόνων) τὸ «λόβιο» (= λοβός) κλπ κλπ. Ἀλλὰ διατὶ λέγει ὁ συγγραφεὺς *μνῆες αἰσθησεῖς*; Ὁ λαὸς καὶ εἰς τὴν φροσολογίαν τοῦ ἀνθρώπου τὸν μῦθον τὸν ὀνομάζει ποτικόν. Ὅταν περάσῃ ὁ πόνος τῶν ἀγκαθιῶν, ἴσως γράψωμεν τίποτε καὶ διὰ τὴν ἄλλην ὄψιν τοῦ βιβλίου.

ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΑ ΠΕΡΙ ΚΟΥΤΣΟΒΛΑΧΩΝ ὑπὸ Π. Ἀραβαντινοῦ. Ἀθήναι 1905 Τυπογραφεῖον Σ. Κουσουλίνου, σχ. 16ον σελ. 52 δρ. 1.